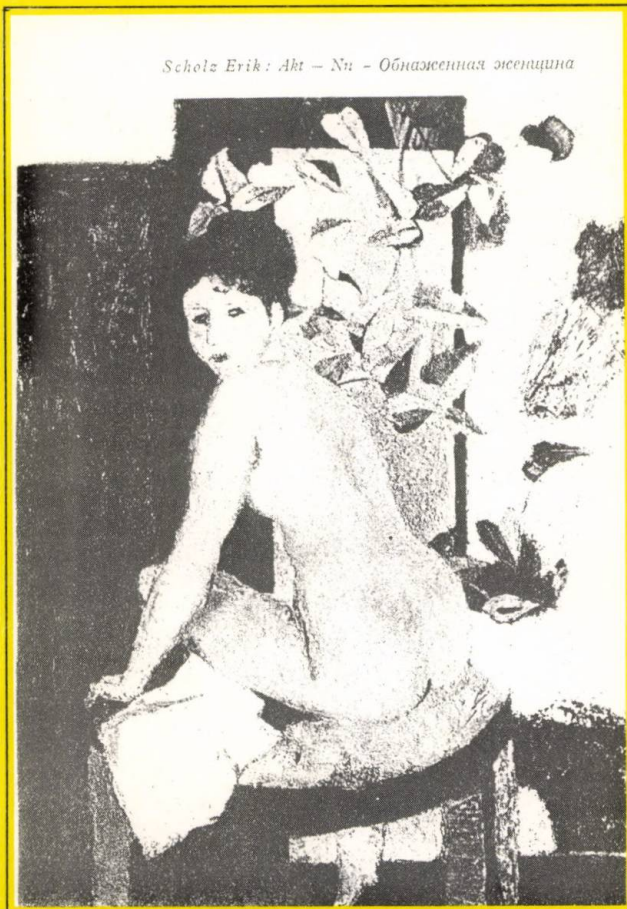

Paksi Tükör

SCHOLZ HAGYATÉK A PAKSI KÉPTÁRBAN

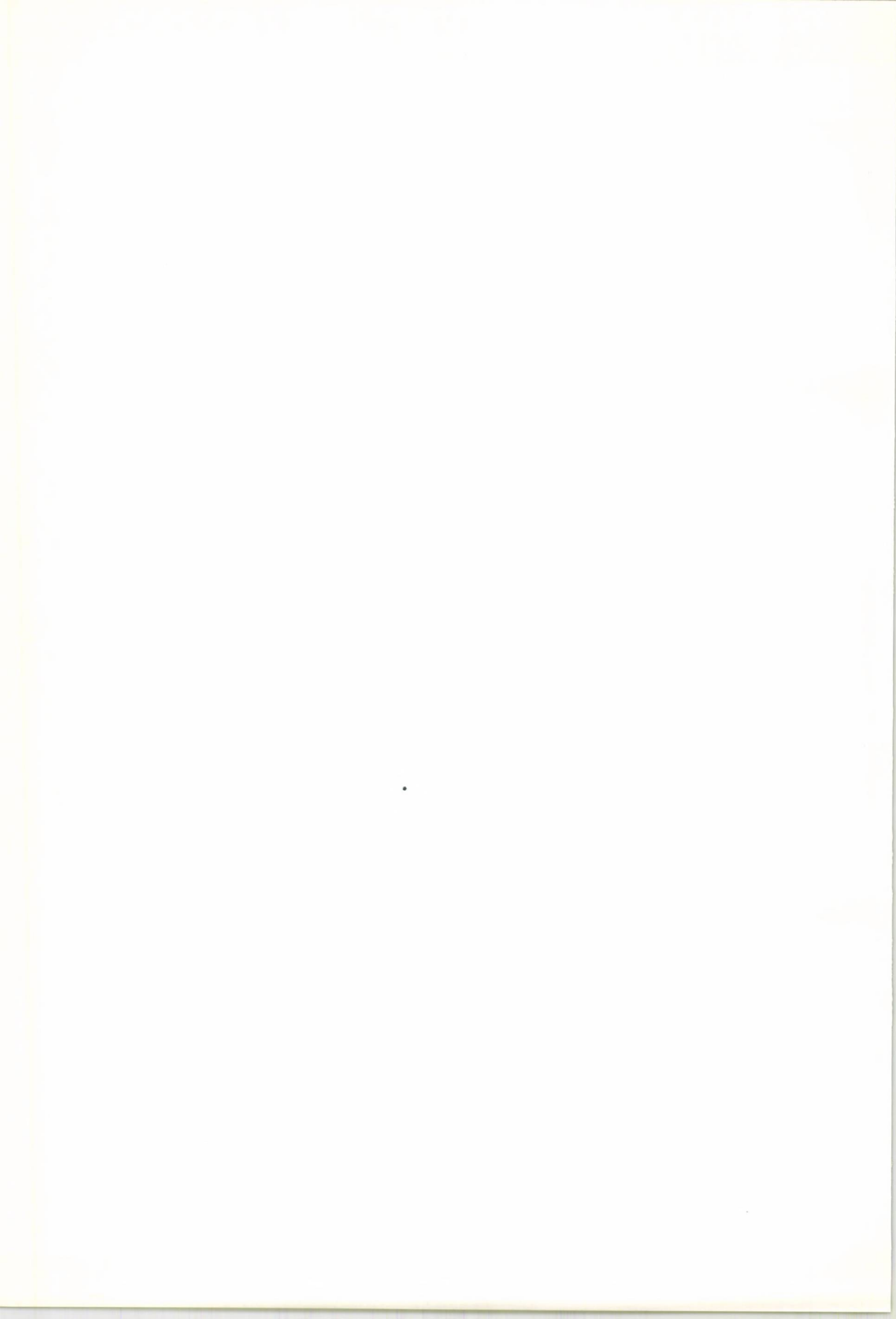

(2.)

Képek a hagyatékból (2., 3.)

1998/3.

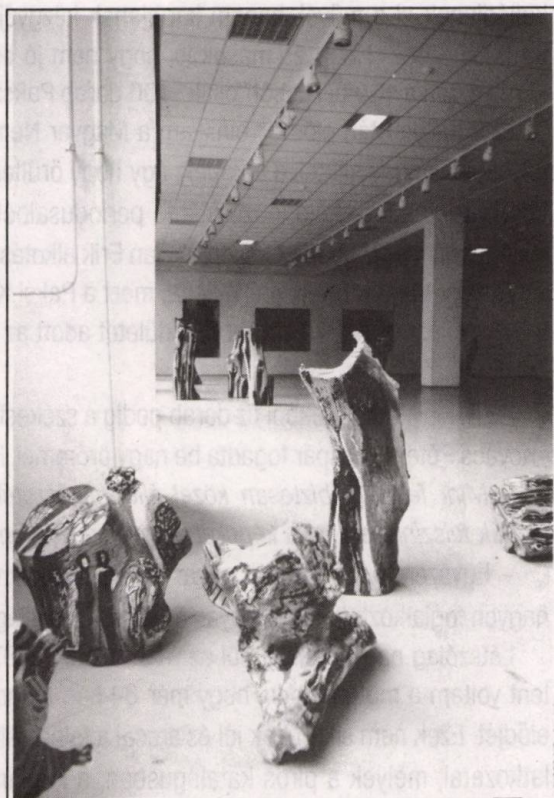
Scholcz gyűjteménnyel gazdagodott a Paksi Képtár

Scholcz Erik (1926-1995) festőművész mintegy száz képből álló hagyatékát a művész özvegye Scholz-Dárdai Nikolett adományozta az ismert magyar kortárs művészek alkotásainak otthont adó Paksi Képtárnak.

Az értékes gyűjteményt előtte a Paksi Városi Művelődési Házban rendezett kiállítással mutatták be. A kiállítást Szabó József a Paksi Atomerőmű Rt. vezérigazgatója nyitotta meg, amelyen a művész özvegye is jelen volt.

A Scholz gyűjtemény egy helyen a képtár rajzsakköri szobájában került elhelyezésre.

Az adományozásról és Scholz Erik művészetéről Czinege Mária az Atomerőmű újság főszerkesztője, és Gyórfy József a Paksi Tükör c. újság művészeti rovatvezetője az ERNST múzeumban beszélgettek a művész özvegyével és Maurer Dóra művészettörténésszel, aki az éppen akkor nyíló Scholz kiállítást rendezte. (A kiállítás augusztus 18 - szeptember 20-ig tekinthető meg.)

Kiállítás részlet az Ernst Múzeumban 1998. szept.
(Czinege Mária felvétele)

Már nincs időm beszélgetésekre... (Scholzné Dárdai Nikolett visszaemlékezése)

- Milyen kötődése van Pakshoz Scholz Eriknek és hogyan merült fel az a gondolat, hogy képeket adományoz Paksnak ?

- Erik mindig figyelemmel kísérte a kortárs művészetet, zenében, irodalomban, képzőművészetben. Habár 1987 óta jórészt Zsenyén élt, egy Vas megyei kis faluban, de korábban is és azóta is minden hónapban csinált egy kiállítást látogató kört. Így jutottunk el kortárs gyűjteményeket keresve Paksra is, méghozzá Láncz Sándor barátunkkal, aki azóta sajnos szintén meghalt. Ő művészettörténész volt, ő volt az Erik alapítványának az elnöke. Így hármasan vonultunk Paksra, hogy megnézzük az ottani képtárat. Borzasztó jó benyomást tett ránk. Karcsinak* az egész háttérbe vonuló, de mégis mindenütt jelen lévő, szerény de elég erős szervezőképessége és az egész légköre, a bemutatásnak a tisztasága, maguk azok a nevek akik ott szerepelnek. Maurer Dóra, aki ezt a kiállítást rendezte, Erikhez barátság és távoli rokonság is fűzi, ő is állt ott ki. Joláthy Attila is, aki Erik minden kiállítására eljött, aki sajnos szintén meghalt most a nyáron. Vannak ott olyan nevek és olyan művek, amelyeknek a társaságában jelen lenni öröm.

*Halász Károly

Amikor Erik elkezdte érezni, hogy beteg - mindenféle baja volt -, elkezdett gondolkodni csináljon-e végrendeletet? Végül eszünkbe jutott, hogy tegyünk egy alapítványt, és minden olyan kép, melyet ő jobb művének tart, vagy fő művének tekint, azt besorolja az alapítványba. Ennek az alapítványnak az a célja, hogy halála után ne kallódjának el a művei, hanem kerüljenek közgyűjteménybe. Ám azt is mondták a művészettörténész kurrátorok, Szepes Hédi és mások is, hogy nem jó egy helyre letenni az egészet, több helyre kell szétrakni. Így került aztán a 120 darabból "csak" 100 darab Paksra. Karcsinak volt a legnagyobb affinitása a dolog iránt.

Erik halála után először elhívtam a Magyar Nemzeti Galériát. Borzasztó körülmények között él a Galéria, a folyosóin vannak sliktolva a képek, úgy hogy örültem, hogy tizet kiválasztottak, természetesen a javát. Volt már korábról, az Erik különböző alkotó periódusaiból is 10-12 darab képük, most is elvittek 10 darabot, így a Galériában már több mint 20 darab van Erik alkotásaiból.

A nagy tömeget Karcsi átvállalta, mert a Paksi Képtár alapításának ötödik évfordulójára akart egy reprezentatív kiállítást csinálni. Ez a terv lendületet adott az egésznek. Én tudtam azt, hogy Erik örülne ennek a döntésnek.

Az itt kiállított képekből tíz darab pedig a székesfehérvári István Király Múzeumba kerül, a Kovalovszky Márta - Kovács Péter házaspár fogadta be nagy örömmel. Hát ez az a három fő hely ahol vannak az Erik dolgai.

- Mint feleség, biztosan közel állt művészetéhez is. Bizonyosan tudja, hogy milyen belső indítatások hozták felszínre ezeket a képeket és milyen benyomások alapján születtek?

- Egyszer, mikor nagyon sokat kellett várakozni az orvosnál, összeírtam a gondolataimat, mert engem is nagyon foglalkoztat, hogy hogyan áll össze Erik világa.

Látszólag nagyon elkülönül az ő '87 előtti és '87 utáni periódusa. Értek engem olyan meglepetések, mikor lent voltam a műteremben, hogy már 84-ben megcsinálta homokból ezeknek a plasztikus hamu képeknek az elődjét. Ezek nem sikerültek jól és arccal a falnak állítva állt, ő is dugdosta, de a gondolat akkor fogant. Az ő nyilatkozatai, melyek a piros katalógusban, a Fábíán László interjújában láttak napvilágot, arra utalnak, hogy mindig a természettel foglalkozott. Ahogy nekem mesélte: ők már kora ifjúságától fogva, piciny gyerekként is járták az apjával és az öccsével a természetet minden vasárnap. A hátán lévő hátizsákban haza hozta az érdeke-sebb formájú kis fadarabokat, mikor már felnőtt volt, akkor meg a farönköket is. Már 1968-ból van a tárgyai között egy törékeny, borzasztó érdekes, homok által elvékonyított uszadék fa kifestve.

Minden olyan gondolatának, amit az utolsó öt évben tömegesen fejezett ki, megvan a csirája valahol korábról. Az itt látható gombafonadéknak a felhasználása is először egy 1968-as képén jelent meg, akkor még csak mint applikáció, nem mint önálló dolog.

Mivel beszorulva élt a városban, mert hát a művészeti élet központja Budapesten van, ide kötötte a család is, ezért embereket látott maga körül, emberek voltak az első modelljei. Észrevehető, hogy a korai emberábrázolásai is olyan "bio-bujának" látszó és összefonódott tömeges jeleneteket mutatnak.

Később aztán, ahogy meg tudott szabadulni a várostól, és eljutott anyagilag abba a helyzetbe, hogy volt fix nyugdíja és el tudott menni Zsennyére, akkor visszaköszönt ez a "bio-buja" felfogás abban, hogy akkor már növényeket tudott így összehozni. Az emberi csoportosulásokat is éppen úgy fogta fel mint egy bio-kultúrát. Összefonódásokat hozott létre.

Nála nem volt különbség, hogy egy emberi egyed, vagy egy növény egyed kerül közel hozzá. Számára ugyanolyan egyéniség volt egy fa vagy egy cserepes virág az ablakában - nincs is függöny otthon, a plafonig érő ablakban plafonig érő növény - mint egy személy.

Különösen szerette a fákat, és ez érvényesül is a művészetében. Sok erdőképe van, itt most csak egyet tet-tünk ki, mert hiszen '87 előtti anyaga többször szerepelt műcsarnoki kiállításon, meg a Vigadó-beli kiállításon is. Aki figyelemmel kíséri művészetét, az már úgyis tudja.

Zsennyén például volt olyan epizód, hogy egy előregedettnek mondott gyümölcsöst kivágtak, és Erik sírva jött haza, hozta a kezében - meg fuvarossal - a később fekete-fehérre festett lecsonkított gyümölcsfa koronákat. Úgy siratta meg a fákat, mintha emberek volnának, éppúgy, mint 92 éves öreg szomszédját. Nem tett különbséget ember, növény vagy fa között. Érzelmileg teljesen azonos hőfokon viszonyult empátiájával, együttérzésével a növényekhez mint az emberekhez. Így figurálódtak az embercsoport képek is, ilyen "bujabió" összefonódásból.

A második periódusában, amely az életének 10 %-a, 1990-től 95-ig, ezt nevezzük második periódusnak, akkor kezdett kibontani egy-egy figurát.

Erre az a tény vezette rá, hogy egy fáról lefejtett gombafonadék egy emberre hasonlított. A két egység egymásnak, egy fa, egy ember. És így elkezdte boncolgatni, először az egyes figurát, minden képén csak egy alak állt, monokron háttérrel, mint egy görcső alatt lepréselt növény. Aztán jött az összegzés: a plasztikus, hamuból formált, maradvány-lenyomatszerű ember emlékek.

Gyakorlatilag azt mondhatjuk, hogy festészetével öt éven át készült a halálra. Elemezve, felbontva önmagát, s végül a hamuból megfogalmazta saját emlékét.

És, hogy egy kicsit az emberről is beszéljek, a felszínen rendkívül jó humorérzék, és állandósult jókedély kísérte. Mondhatom - nem vagyok szerénytelen - boldogságban és szerelemben ágyazva folytatta ezt a furcsa atavisztikus viviszekciót. Lehet, hogy másképp nem bírta volna.

Maurer Dórának nagyon tetszenek ezek a felsorakozott embereket ábrázoló képek. A felsorakozott erdőlakók, akik kijönnek az erdőszélre és úgy nézegetik az embereket. Ezekből a képekből nagyon kevés van itt kiállítva, ez megint egy másik ágazata az ő művészetének.

A gyönyörű tájképeiből, amikről Weöres Sándor írt verset és Lendvay Kamilló megzenésítette, abból nincs otthon, egyszerűen elkaptokták, megvették, nincs ! Ismerősöknél a falon találtam meg a képeit, otthon nem maradt.

Az én feladatom az, hogy ezt az utolsó periódust, amit Zsennyén elbújva hozott létre, ezt hozzam nyilvánosságra és ezt ismertessem meg az emberekkel. Ebben van Karcsi nagy segítségemre. A nála lévő képek nagy része is ebből a periódusból való.

Amikor már Erik beteg volt és megkérdeztem Tőle: mi a véleményed magadról, hova helyezed magad a kortárs művészek között ? Azt mondta: én egy olyan közepes festő vagyok, akinek az életműve második fele a jelentősebb, majd kijavította magát: jelentős. Nem volt benne álszerénység.

- A művész-körök, a művész-világ hogyan értékelték őt, hova sorolták be és munkáját mennyire értékelték és tisztelték ?

Amikor visszavonult Zsennyére, akkor ezt egy csomó ember sértésnek vette, szembefordulásnak vélte. Pedig csak az volt mögötte, hogy érezte: kevés ideje van, minden percet a munkára akart fordítani. Sokszor elég mereven vissza is utasított látogatókat és látogatásokat, ő sem ment sehova. Azt mondta nekem: már nincs időm beszélgetésekre, már nincs időm az asztal mellett hiába töltött időkre, nekem dolgom van. Érezte a véget. Lehet, hogy utólagos belemagyarázás ez, de ő egy csomó olyan fejet készített, melyek roncsoltak voltak. Tudjuk, hogy agydaganatban halt meg. Ki is van állítva kilenc ilyen kép, mindegyikről hiányzik valami. Egyébként nemcsak kilenc ilyen kép van, hanem 50-60 darab, ez állandóan visszatérő motívum volt nála.

- A hivatalos közeg, a Művelődési Minisztérium és a Kormány hogyan ismerte el munkásságát ?

- Érdekes volt, mert amikor ő belekerült abba a közegbe, amely igyekezett megfelelni a politikai elvárásoknak, akkor eljutott a Munkácsy díjig. De a szoc. reált egyszerűen nem bírta tovább csinálni. Elment egy furcsa, szarkasztikus-ironikus stílusba, amiről most láttam egy sorozatot. Kilenc képet eladott egy gyűjtőnek, akinek erre volt szeme, és a gyűjtő azt a címet adta - nyilván Erikkal egyetértésben - a sorozatnak, hogy "Szocialista panoptikum". A 60-as évekből származik, van egy képe: "Kartársnő a minisztériumból" címmel, ez az a stílus.

Ezek olyan hatalmas 60x80-as portrék, átírva, tehát nem naturalisztikusak, de olyan típus paródiák, hogy ez jelzi az ő politikai nézeteit. Ki is lépett a Képzőművészeti Szövetségből, mert nem értett egyet sok félreszervezési kérdéssel.

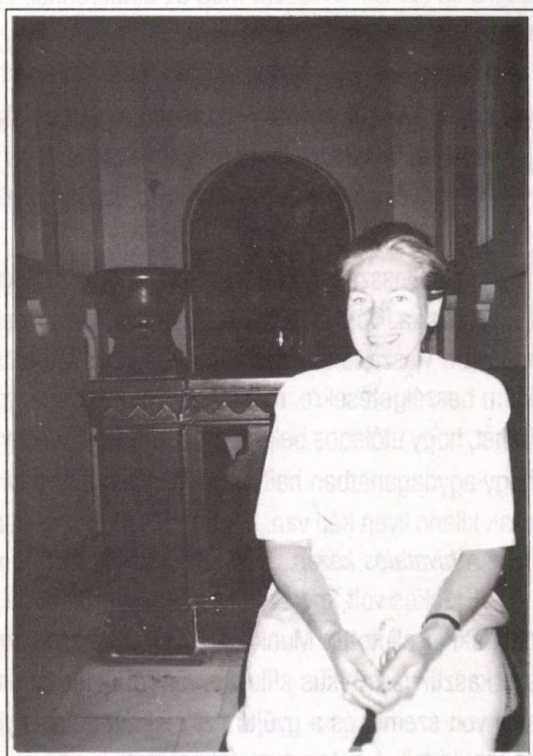
Megfestette és a 68-as kiállításán akarta bemutatni, de nem engedték meg a "Zsűri" című képét, ahol mindenki fekete szemüvegben van mint a vakok és fehér bot van az egyik alak kezében. Az alakok konkrét személyekre hasonlítottak. Azokra a kollégákra, akik festő barátai és a zsűriben ültek. Nagyon megsértődtek. Át is festette az alakokat, már nem lehet felismerni senkit. Breznay József festőművésztől tudom, aki apóstársa Eriknek, hogy ki mire hasonlított. Akkor volt egy kis balhé. Ezt a képet a fia örökölte, nem tudjuk most kiállítani, mert ő külföldön él.

Később az itt látható tájképekkel, melyek politikailag semlegesek, ezekkel megbékéltette magát szemben a társadalmat. A Vadászati Világkiállításon ezt remekül ki lehetett használni. Fődíjakat nyert, nem is egyet. Nagyon szépek ezek a képek, én csak diáról ismerem ezeket. Valahol meg kell, hogy legyenek a Földművelésügyi Minisztériumban. Valószínűleg meg is vannak, ha el nem privatizálták. Ilyenkor az szokott lenni, hogy ha horozható méretű, akkor privát tulajdonba kerül a kiállítás után. De ez nem baj, hiszen egy képnek az a sorsa és célja, hogy falon legyen és minél többen lássák.

- A most készülő kiállításról mondana néhány szót ?

- Ezt a kiállítást Maurer Dóra rendezte. Nagyon elegáns és szép rendezési gesztusai vannak. Sikerült a jelentősebb alkotásokat kiválasztanunk, fő mű kiállításnak lehet nevezni. Mikor itt volt a TV, megkérdezték melyiket mutassák be ? Dóra akkor elkezdte sorolni, hogy ez is fő mű, ez is fő mű, ez is, mindegyik fő mű. Nem sok kép került kiállításra, talán 30 darab és 800 maradt hátra. Tényleg a krémje került ide, és nagyon örülök, hogy az utcai kiállító teret kaptuk meg. Ez a nagy, meg még egy másik tartozik az alapítvány tulajdonába, ami majd Székesfehérvárra fog kerülni. Itt kevés van a '87 előtti periódusból, éppen csak annyi, hogy meg legyen az átkötés. A kiállítás kisebbik része a '87 előtti anyagból van, a nagyobbik része pedig a festett fatörzseken keresztül átkötve az erdő-hamu témához.

Remélem a pesti képzőművészeti életben és az érdeklődők számára ez a kiállítás egy kiemelkedő program lesz, mely szeptember 30-ig van nyitva.

Scholczné Dárday Nikolett az Ernst Múzeumban

Mindennel tudott mindent kezdeni

(Maurer Dóra visszaemlékezése)

– Az Ernst Múzeumban megnyíló Scholz-kiállítást Ön rendezte. Megosztaná velünk néhány gondolatát a kiállítással és Scholz Erikkel kapcsolatban ?

– Nagyon sokféleképpen meg lehet közelíteni és értelmezni azt, hogy miért rendeztük meg éppen most ezt a kiállítást. Vegyük azt az indokot, amelyik talán a legfontosabb. Egyszerűen arról van szó, hogy akik ma élnek és érvényesíteni, elfogadtatni akarják a művészetüket, nem csak egymást tapossák, a közelmúltról is igyekeznek megfeleledkezni. Ennek szeretnénk ellene hatni, mert a művészet ugyan állandóan forradalomra törekszik, de igazán csak folyamatosságában létezhet. Vannak olyan művészek, akik minden kvalitásuk ellenére félrevonulnak és megelégszenek azzal, hogy szűkebb körben hatnak. Scholz is ilyen volt, legalábbis az utolsó tíz évében. Volt egy tábora, amely kiállításról kiállításra követte. Fábán László író egy Sárváron rendezett kiállítás megnyitóján úgy szólította meg a közönséget, hogy "kedves scholziánusok", és ebben igaza is volt.

A mai magyar művészeti tudatban Scholz Erik helye eléggé a periférián van. Nemcsak a visszahúzóódás miatt, nemcsak azért mert leköltözött Zsennyére, hanem valószínűleg azért, mert saját generációjának az irányultságát követte: a 40-es évek végén indulók, akik a szocreált nem vállalták és az európai művészettel akartak lépést tartani, éppúgy Párizstól vártak inspirációt, mint a 20-as, 30-as évek magyar művészei. A művész attitűdjét is innen vették. Ez a 60-as években, a fiatalabbak számára teljesen időszerűtlenné vált és ma már régmúlt, történelem. Scholz egyébként nem kapcsolódott iskolákhoz, a különböző hatásokat egyedivé ötvözte, környezetében egyedül állt azzal, amit csinált. Mindig megmaradt figuratív, emberi alakokat festő művésznek. Párizsi irányultságát én erősen Picasso-irányultságnak látom, az 50-es években ő volt a csillag és Eriket nem a kubisztikus oldala ragadta meg, hanem a hellenisztikus korszaka, az erős legömbölyített testesség, a tömegesség, a mitologikusság. Ugyanakkor mindig nyitottan, figyelmesen és értelmes beszélgetésre készen szemlélte az avantgárd művészeti jelenségeket, az én munkámat is. Erik az unokanövérém férje volt, gyerekkoromban ő adta nekem az első olajfestéket és ő volt az élő kapcsolat a művészethez, a példa. Főiskolás koromban, amíg ő Párizsban volt, dolgozhattam a műtermében. Főiskolai tanulmányaim idején nem a mestereim, ő mondta nekem azt a két mondatot, ami elindított a saját utamon. Főiskola után is volt olyan időszak, amikor inspiráló dolgokat láttam a műtermében. Hallatlan dinamikával, ritmusérzékkel és szabadsággal dolgozott és mindenből művészetet csinált, mindennel tudott valamit kezdeni. Például a budapesti lakásban a mennyezeti beázásokat átfestette, felhasználva a befolyó esőlé csorgását, a színét, a vakolat vedlését és a dudorodásait. A lakás falai képekké lettek.

– Az itt kiállított fatörzsek is példák erre. De nem csak a nagy törzseket, a hasábfát sem a használati értéke szerint vette kézbe, hanem befestette, expresszívvé tette, kihozta belőle a formák feszültségét, köze lett hozzá.

– Fiatalabb korában sok zsánerképet, enteriőrt, rengeteg képcsarnoki, eladásra szánt képet festett. Ezekkel kereste a kenyerét, de ezek is többnyire a kedvenc növényi témáiból készültek, félig voltak csak kommerszek. A kétféle dolog, a "tömegtermelés" és a kutatás összevegyítését a szigorúbb modernnek szakmai közvéleménye elutasította.

– Ekkor Scholz még Budapesten lakott, az erdőkbe vágyott és rendszeresen ki is járt a budai helyekre. A műtermében óriási helyet foglaltak el a maga ültette cserepes növények. Volt egy alkóv is, ahol mohák közé különös alakú farönköket helyezett, ezeket valahogy tárgy-képekként kezelte, de akkor még nem festette be. Az erdőben aló barangolás és keresgélés már akkor is életprogramja volt, de később, mikor Zsennyére költözött, egyre inkább archaikus gyűjtögető, erdei embernek kezdte érezni magát és ez egyre komolyabbá és mélyebbé vált.

Ha végignézzük az itt kiállított festményeit, a korábbi korszakból valók az erdő embereiről, valamiféle ünnepestes mókus-népségről szólnak, amelyek közé többször is beragasztotta a saját fényképét. Ezt egyfajta privát mitológiának lehet tekinteni, ami a háború utáni európai művészetben más művészek munkájában is megjelent. Erről Scholz - azt hiszem - nem tudott, nem is érdekelte nyilván, ez a dolog annyira belőle jött.

A játékos-komoly, gazdag ritmikájú, zenei képeket aztán felváltották lassacskán azok a nagyon expresszív, szakadozott és göcsörtös képek, - ezek alkotják ennek a kiállításnak a nagyobbik részét - amelyeknek anyaga a festéken kívül a fahamu és egy fákon élősködő, onnan lebontott gyökérszerű gombafonadék. Ezek a képek azonban éppen az expresszivitásuknál fogva és azért, mert szinte teljesen az organikus anyagok struktúrája uralja őket, egy ismert művészeti irányhoz, az informel-hez közelítenek. Talán szürrealisztikusaknak is mondhatjuk őket. De Eriknél az egészet egy mély, mitologikus, elbeszélő, személyes jelleg alapozza meg és ez saját létezésének valamilyen ősemberi, kaotikus, torzonborz volta. A képek megindítják az embert, különösen, ha tudjuk, hogy olyan valaki hozta létre őket, aki tudat alatt meghalni készült vagy éppen az életért küzdött. És ez nagyon őszintén mutatkozott meg bennük.

Scholz Erik az utolsó pillanatig tanult, kísérletezett. Az én szememben nagyon pozitív figura. Mikor Niki mondta, hogy a hagyatékából kiállítást szeretne csinálni, és is sorompóba álltam.

Visszatérve az elején mondottakhoz: nemcsak Scholz Erik művészetét igyekszik elfelejteni a magyar művészeti közélet, hanem például Kovásznai Györgyét is, aki szintén kiszállt a lármából. Román György képeit a műkereskedelem felkarolta, így gyakran láthatók. Mi lesz a Scholz hagyatékka? Lehetne több, téma szerint más-más kiállítást rendezni ebből a hallatlanul bőséges anyagból. Ki fogja ezt csinálni, hova kerülnek a művek? A zsenyei házat megörökölték a gyerekek, de nem tudni, alkalmasak-e a hagyaték méltó gondozására. Mi lesz egy ilyen életművel? Ha most ez a kiállítás felhívna a műkereskedelem figyelmét Scholzra, akkor itt lenne a másik probléma: szétszélednek a művek, az említett tematikus kiállítások megrendezése nagy fáradsággal lenne csak megvalósítható.

Szabó József kiállítás megnyitója

Tisztelt Hallgatóság, Hölgyeim és Uraim!

Aki ismer tudja, hogy műszaki végzettséggel bíró és harminc éve műszaki pályán tevékenykedő műszaki beállítottságú ember vagyok. Így nagy megtisztetésnek vettem, amikor felkértek arra, hogy nyissam meg ezt a kiállítást, ahol ízelítőt kaphatunk Scholz Erik nemrég elhunyt Munkácsy-díjas festőművésznk munkásságából. Nagy megtisztetés azért is, mert lehetőséget kaptam arra is, hogy a Művész hagyatékából a városunknak adományozott alkotásokat én fogadhassam közösségünk nevében és ezért özvegyének is köszönetet mondhatok.

Be kell vallanom Önöknek, hogy készültem erre a megnyitóra. Először megtekintettem azokat az alkotásokat, amelyeket ma Önök itt láthatnak. De kíváncsi voltam arra is, hogy a művészt - aki pályafutása során több mint hetven kiállításon szerepelt műveivel itthon és külföldön sikerrel - és műveit hogyan ítélték meg a hivatásos, hozzáértő kritikusok, művésztörténészek és a kortársak. Miután az itt látható alkotások bennem is indítottak gondolatokat és érzéseket, kíváncsi voltam arra, hogy azok találkoznak-e a hivatásos méltatók megállapításaival. Aztán megismerkedtem - igaz csak katalógusokban látottak alapján - a művész azon alkotásaival is, ame-

lyek ma itt nincsenek kiállítva. Úgy érzem, tapasztaltam és tanultam annyit Scholz Erikből, hogy őszintén ajánlhassam műveit az Önök figyelmébe is.

Ne várjanak tőlem szakavatott, fényesre csiszolt szavakat, eszme-futtatásokat a stílusokról és technikákról. Azokat megismerhetik és elolvashatják a kiállítások katalógusaiban. Én az alapján tudom méltatni a művész alkotásait, ahogyan azok bennem megszólaltak. érzékeltem azt az utat amit a művész bejárt élete során. Látom, hogy Szőnyi István és Fónyi Géza festő-növendékéből és tanítványából miként vált önálló egyéniséggé, sajátos arculatú művésszé. Jól érzékelhető ez az út az itt kiállított művek alapján is, de igazán a teljes életmű ismerete győzi meg a szemlélődőt.

Már korai rajzai és képei - amelyek még a kor értelmezése szerinti realizmushoz kapcsolódó figuratív műveket jelentettek - is sejtetik a lényegyet kereső törekvéseit, a figurák, alakok, témák belső lényegét kutató kísérleteit. Tudnunk kell, hogy ezek a kísérletek abban a korban folytak amikor az elfogadott stílus a szocialista realizmust jelentette, amikor idegen, sőt ellenséges volt minden modern törekvés, minden másság. Német Lajos szerint: "Nem volt konzervatív, de avantgarde sem. Nem megalkuvásból választotta ezt a sehoiva nem tartozó magatartást, csak egyszerűen nem érdekelték a divatok, a maga útját akarta járni, művészeté belső logikáját követte."

Ahogy tökéletesítette technikáját, kísérletezett ki és alkalmazott új anyagokat, azok mind azt a célt szolgálták, miként lehet a lényegyet egyre egyszerűbb eszközökkel, egyre tökéletesebben megjeleníteni.

Nem hagyható figyelmen kívül, hogy Scholz Erik is megélte és érzékelté korunk emberi problémáját az elidegenedést, az elmagányosodás negatív élményét, az emberi kommunikáció hiányát. Egy érzékeny művész nem kerülhette el azt a kihívást, hogy annak kutassa festői kifejezését. Úgy tűnik, hogy egyre inkább a természetben, a természetes anyagokban és megjelenési formákban talál rá azokra a formákra és elemekre, amelyek leginkább tolmácsolják lényegi gondolatait és érzelmeit. Amint Önök is látják, Scholz Eriknél a természet anyagai felköltöztek a festő "vásznára".

Talán Önöknek is feltűnik, hogy a művésznél milyen előkelő helyet foglalnak el nőfigurái. Képei sorozatán találkozhatnak széles csípőjű, dús idomú, de arc nélküli nőalakokkal. Úgy tűnik, Scholz művészetének kulcsfigurái ezek az alakok. Ezek a figurák jelképek. Jelképei a folytonos, egyetemes természeti átalakulásnak.

Sajnos ezen a tárlaton nem találkozunk azokkal a művekkel, amelyek a természet egyik legáltalánosabb anyaga, a fa Scholz Erik művészi megfogalmazásában kap új értelmet. A fát nem mint lefesteni való természeti motívumot alkalmazza, hanem a fát mint anyagot újra értelmezi, ráfestve, megfestve új értelemmel, szimbolikus jelentéssel ruházza fel.

Szólnom kell még arról is, rám milyen hatással van az, ahogyan a színek megjelennek a képeken. Feltűnő, hogy a "portrék" - ezek az arcnélküli lények - milyen komor magányosak a sötét háttérben. Ugyanakkor derűt és életkedvet sugallnak a vidám és harsány színekben tobzódó gyökér és inda alakok, a mozgás az öröm és a tánc képzetét keltő emberi alakok. A látszatra kusza növényi indák életre kelnek, színeket kapnak és élnek. Dinamikát, életet jelentenek meg.

Nézzék el nekem, ha szakszerűtlen voltam, ha - önző módon - csak a saját látásom szerint ajánlom Önöknek Scholz Erik képeit. Ki-ki válasszon önmagának tetsző alkotást, merüljön el a látvány örömeiben és bátran adja hozzá azokat a gondolatait amit a választott kép ébreszt.

Érdemes befogadni sajátos világát, mondanivalóját, üzenetét, melynek megformálásában legnemesebb művészi szándék vezérelte.

In memoriam Pákolitz

A Városi Múzeum önálló épületrészében nyílt meg a Pákolitz István emlékszoba 1998. május 14-én. Dr. Pintér János MKM főosztályvezető-helyettes az alábbi megnyitó beszéddel adta át az emlékszobát a paksiaknak:

Tisztelt Pákolitz család, polgármester úr, igazgató úr, hölgyeim és uraim !

Ma két esztendeje, hogy Pákolitz István örökre eltávozott közülünk. A XX. század második fele magyar költészetének egyik kiválóságát veszítettük el.

Pákolitz István 1919-ben született Pakson rendkívül szegény család hetedik gyermekeként. Szülővárosában kezdte meg elemi iskolai tanulmányait, majd a helyi polgári fiúiskolában folytatta. Gyermekkoráról számos versében emlékezik meg, de nemcsak a nyomorúságról és gondokról, hanem az apró örömökről is.

A polgári után a kalocsai jezsuita gimnáziumban tanult, majd 1937-ben iratkozott be a kalocsai érseki gimnáziumba, ahol tanítói oklevelet szerzett. Bár egyházi segítséget is kapott, a kalocsai gimnáziumi évek alatti "bögrédsdiáksága" azt jelentette, hogy mindennap más-más családnál kapott enniavalót. A Pákolitz család számára csaknem elviselhetetlen terhet jelentett az István fiú taníttatása. Pákolitz tudta ezt, verseiben számtalanszor írt családjáról, szüleiéről. Édesapjáról így emlékezett meg egyik versében:

*"A kőműves csak verejtékezik.
(Egy kerítésre, mit apám rakott,
emlékszem még ma is; ha arra járok)
egy-egy téglát végigsimogatok;
jó munka, nem fogják a viharok,
s ma már jelkép e kerítés nekem,
hogy megmaradó, szép emlékjelet
hagyjak magam után, ha elmegyek"*

Nagyon szerethette édesanyját. Felnőtt fejjel értette meg igazán, mennyi lemondás, gond és állandó munka révén tudta gyermekeit felnevelni. "Tekercs" című versében örökítette ezt meg talán a legszebben:

*Színes posztóból összevarrt tekercs
tarkállik fönt a rossz tyúkól-tetőn;
kopott, molyrágta kis darabnyi múlt,
hosszan megállít, Rá-emlékezőn.*

*(Aprócska asszony fogja hirtelen
s a feje fölé fürgén fölteszi;
ne nyomja majd fejét a telt kosár,
ha Kíshegyről a szilvát cipeli.)*

*Nem fogja, mégse dőlt le a kosár,
tetszett nekem a mutatvány nagyon;
- most rám nehezül minden súly, teher,
míg a tekercset megsimogatom;*

*ez koptatta le kis, aszott fején
hírmondóra maradt ezüst haját;
csak úgy magamnak suttogom: mama,
segítenék, ne nyűje el magát.*

*S már fejemen van az avitt tekercs.
Szegény anyám, ha látná a fiát!
Emlékezőn egy percig hordozom
alázattal, mint szent a glóriát.*

A második nagy világháború idején őt is behívták katonának, majd amerikai hadifogság után hazatérve Pakson tanított. 1955-ben a család Pécsre költözött. Ekkor már több verse jelent meg rangos folyóiratokban - a Tiszatájtól a Csillagig - sőt kötetben is napvilágot láttak költeményei. Első önálló kötete az 1958-ban kiadott "Szület". 1959-től lett tagja a Magyar Írók Szövetségének, 1976-ban e szervezet déldunántúli csoportjának elnökévé választották. Önálló kötetek sorával jelentkezett az 1960-as, 1970-es években, köztük gyermekversekkel. Már elismert költő volt, de keserűen kellett megtapasztalnia az irodalmi élet főváros központúságát, a lenéző "vidéki" titulust. "Fonák" című versében így ír erről:

*"Vidéki író" (és az is marad),
s tán nem olyan kicsi,
mint amilyennek Pesthy C. Jakab
"magyar író" hiszi!*

*Azt mondtad, van a versében erő,
s amit hoz, egészséges levegő,
De ha - egy szentidőben - Pestre jő,
átnézel rajta, mint a levegőn.*

Sokat foglalkoztatták a hetvenes-nyolcvanas évek társadalmi-gazdasági visszasságai. "Notesz" című versében metszően éles véleményt mond a gulyásszocialista-trabantos-fridzsideres magyar valóságáról:

*"A levitézlett biedermeier szekrény
modern íróasztalt akar fiadzani
Lehet hogy csak hiánycikkről van szó*

*A gesztenyés néni szerint
kiszáradt egyszerű emberré avanszált a proli
Majd utána nézek a lexikonban*

Tücsökkerelés volt az értekezlet

*Ezt a hajdani forradalmárt
komolyan fenyegeti a szellemi elhárjasodás
A bárpultot összetéveszti a barrikáddal*

*A kóbor eb l'art pour l'art ugat
Az értelmes juhász kutya hivatalával együtt jár a csobázás*

*A harmadik deci után
valami új arisztokráciát emlegetett
A címzett ismeretlen*

*Rostockban is olyannak láttam a Kaszáscsillagot
mint a Tükör utcában
a Királyhágó fölött se ragyoghat másképp*

*Meg-megrugdossa a rothadó kapitalizmust
Így hamarabb szájába röpül
a kommunizmus sültgalambja*

*Hibátlanul az Isten se csinálta
Az ember könnyen elronthatja az
egészet*

*Anarchistának látszol
pedig csak rendet akarsz
Legelőször is önmagadban"*

Pákolitz István kritikus ember volt. Keményen bírálta, de először önvizsgálatot tartott, rendet önmagában, csak azt követően szólt a visszásságokról. Egy másik költeményében így ír a mindennapi tisztességtelenségekről:

*"Gyerekszívemmel ma is megcsodállok
sok szélkakast, ki mindig úgy forog,
hogy a jó szelet vitorlába fogja;
ma hűséggel a szívemen zokog,
de holnap már csak szürke pont vagyok,
ha érdekében mit se tehetek;
és újra fáj, mert mindig újra látom,
milyen nagy úr az érdek a világon."*

Közben egyre új meg új kötetekkel ("Kikerics", "Bagolytrombita", "Tűzbenéző", "Meváltatlan" és mások) jelentkezett. A nyolcvanas évektől rangos állami kitüntetésekkel - a korábban megkapott József Attila díj után - ismerték el munkásságát. Ezeken túlmenően 1984-ben a "Pro Urbe Pécs" díjjal tisztelték meg, majd elsőként kapta meg szülővárosától a díszpolgári címet.

Gyakran találkozhatunk verseiben az emberi lét, a Tamási áron által az Ábel - trilógiában megfogalmazott "mi célból vagyunk a világon?" kérdésével. Visszatekintve életén, "Sors" című költeményében foglalta össze a halandó és esendő ember pályafutását:

*"Amíg semmit se tud az ember,
habzsolná Caprit, Londont, Moszkvát.*

*Ha már valamit tud az ember,
jönnek a kis és nagy Canossák.*

*Mikor eleget tud az ember
és kitalálta a világot,*

*különválasztja amit nézett,
attól, amit már meg is látott.*

*Amikor sokat tud az ember,
szeretne mindent tudni végre,*

*de rabló Rák, sunyi Trombózis
útonállóként lép elébe.*

*És gyermeteg-bölcs lesz az ember,
fogadkozása lári-fári:*

*hiába kezdené elülről,
nem tudná másképp csinálni."*

Élete vége felé egyre többször emlegette szülővárosát, a paksi gyermek- és fiatalkori éveket. Erről egyik versében megható líraisággal vall:

*"Az Angelus-ra konduló harangszó
zummos zenéje fölzokog, majd elül;
de hulltával is hallom dallamát
a rejtett hullámhosszon, itt belül;
a bűvő hangra újra fölmerül
Atlantiszom rég elsüllyedt világa,
s gyermekké simogatja arcomat
a csillaggyújtó nyári alkonyat.*

Emlékszobai részlet

Tumpek Mihály: Napló 1944, 1945, 1946

(Bencze Barna tolmácsolásában)

"MIÉRT IS JÁTSZUNK KATONÁST, MIKOR NINCS MÉG RUHÁNK SEM"

II. rész

1944.

Február 10.

Szombat:

Ma du. tisztálkodás. Mészáros Ernő megnyírt, három hónap után. Éppen rám fért. Nadrágom pedig végleg elhagy. Pedig ebben kell még hazamennem.

Február 11.

Vasárnap:

Édes kis Nagylányom, Marika, remélem, hogy negyedik születésnapodon egészségesen, jól érzed magad Anyu mellett. Ez a legtöbb, mit érted, sajnos, tehetek. (Téves 13-án születésnap).

Február 12.

Hétfő:

Szombaton kiosztott rumból, mit közösen külön pénzért vetünk, a Gh. hadnagy felénél többet, társaival ellopott és megivott. (Az eddigi lopások befejezéséül, a magyar katonaság dicsőségére: Mészáros hgy., Paál Béla hgy, Rimanóczy András szds és Nádasdy Oszkár ales.)

Február 13.

Kedd:

Marika születésnapja ma. Él sok számtalan éveket, boldogan, egészségesen. Ma különösen sokat gondolok Rád-Rátok. Állítólag tovább megyünk - de este ellenkező hír. 1/2 4-kor ind.

Február 14.

Szerda:

Tegnap koszt feljavításra összeszedtek fejenként 5 márkát. Ki kell fizetnünk, úgy látszik, valamit. Gyalog értünk tegnap este Boblinba, mai nap ott voltunk, kaja ohne. Elszállásolás szar.

Február 15.

Csütörtök:

Ma 9-kor vissza, élelem nélkül. Összesen 30 km-t megtettünk, de kosztot nem kaptunk. Azonban útközben lépés és ének. Elhelyezés régi helyen, de ágy és szalma nélkül.

Február 17.

Szombat:

Ma ismét ebéd nélkül. A száraz és kenyér már tegnap elfogyott. Koszt feljavításból semmi; sőt három napra 18 deka hideg. Ismét bunker ásás. Hír szerint megyünk haza (biztos kacsa).

Február 18.

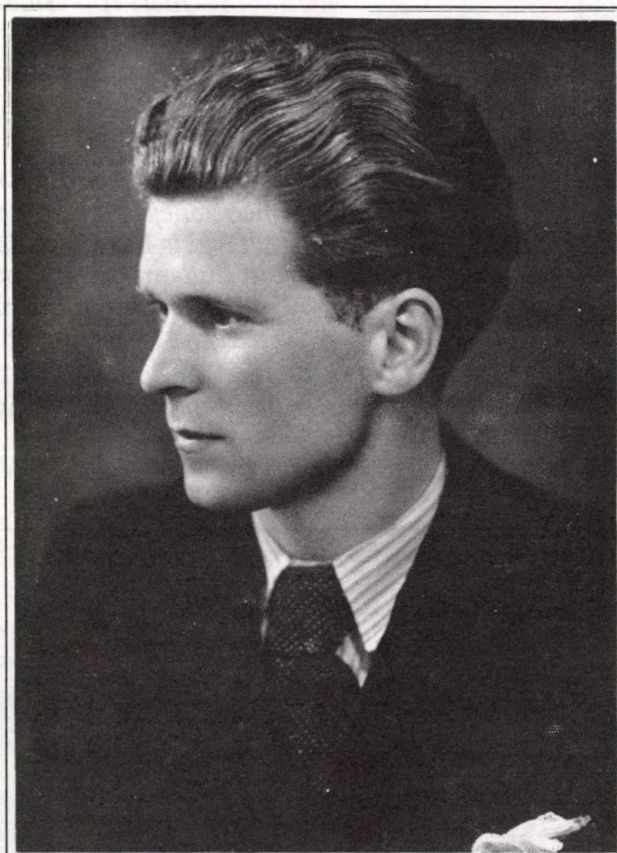
Vasárnap:

Ma az ellenkező tervek ellenére pihenés. Varrás, de a nadrágom mégsem tudtam rendbehozni. Sajnos hamarosan el fog hagyni. Csupa rongy és remény nincs kicserélni.

Február 19.

Hétfő:

Felfedeztünk egy marharépa prizrát, ha beválik be fogjuk szervezni kosztolásra. Talán újabb szín lesz az ellátásban. Hova jutottunk.

Tumpek Mihály

- Február 20. Kedd:
Ma ismét ásás, de keserves, mert az ellátás kevés. Nem kaptunk ma csak öt deka hideget. Kényér pocskék és rettentő ízetlen.
- Február 21. Szerda:
Ma szolgálatmentesség, mert tegnap sikerült egy kis munkát befejezni. Végre egy fürdést végeztem, ami nagyon rám fért, mert rettentő piszkos voltam.
- Február 22. Csütörtök:
Édes Anyukám, gyermekeim, mi van veletek. Mindig többet és többet gondolok Rátok. Anyu, hogy vagy ? Félidő. Nagyon-nagyon aggódom érted.
- Február 23. Péntek:
Ma beszervezték a közös konyhát, valamivel több ebéd jutott, szerencse, mert nagyon kifáradtam.
- Február 24. Szombat:
Ma ismét nagyon sok fatörzset cipeltem, rossz térdem erősen megérezte. Még nem fáj ilyen nagyon. Napi parancs szerint német katonák szöknek a frontról.
- Február 25. Vasárnap:
Ma megpróbáltam foltozni, mert teljesen rongyos. Miért is játszunk katonást, mikor nincs még ruhánk sem !
- Február 26. Hétfő:
A nadrágfoltozás mára maradt, szürke folt, fehér cérna. Jól néz ki mondhatom ! Szerencse, szolgálat alatt volt egy kis időm. Anyu, gyermekeim, mi van veletek ? Anyu édes, hogy vagy ?
- Február 27. Kedd:
Anyu édes, nagyon sokat gondolok Rád. Gyermekeim, szüleim, mi van Veletek. Hogy vagytok, ki gondoskodik Rólatok ?
- Február 28. Szerda:
Ma járőrben voltam az Odera keleti felén, megtettünk cca. 40 km-nél többet. Ebédet egy Hotelban ettünk, jegy nélkül, de az még kevés egy madárnak is. A szakállas marha, meg a másik bolond (Rimanóczy) már Ausztriában vannak idegösszeroppanással. Még messziről sem szeretik a puskaporszagot. Ezek a magyar hivatásos tisztek.
- Március 01. Csütörtök:
Március csúnyán köszöntött be, hó és szélviharral. Hideg egész kellemetlen, a tegnapi szép idő után.
- Március 02. Péntek:
Éjjeli szolgálatban, hatan bunkerban aludtunk, de egész éjjel látható volt az egész láthatár szélén a torkolattűz, és égések. Már közel dörögnek egészen.
- Március 03. Szombat:
Ma délelőtt szolgálatmentesség, délután hadnagyot búcsúztattunk. Már biztos közel vannak, mert a ténylegesek pucolnak. Állítólag a zászlósok is mennek.
- Március 04. Vasárnap:
Ma ismét voltam járőrben Gardenig, cca 10 km, ott folytak a harcok, talán ma még el is esik. Rettentő erővel támadnak az oroszok, megállítani nem lehet.
- Március 05. Hétfő:
Ma délelőtt tököltem, azonban délután ígéret ellenére csónakcipelés. Este próbariadó, Olerwénig majd a vízbefulladt.
- Március 06. Kedd:
Anyu édes, ma azt álmodtam, hogy betegen fekszel egy tudós asszonynál. Remélem ez nem komoly s teljesen egészségesen, gyermekeinkkel együtt, rendben vagy.
- Március 07. Szerda:
Ma már Greifenhagenben vannak az Ivánok. Még hamarabb itt vannak, mint gondoltuk. Különbösen is az egész láthatáron égnek a falvak. Hír: Hamburg körzetébe megyünk.
- Március 08. Csütörtök:
Első halottaink ma voltak, két bajtársat repülő bomba telibe talált, felsőtestüket teljesen elvitte. Három órától első osztályú bevetésen vagyunk.

- Március 09. Péntek:
Éjjelt bunkerban töltöttük, nagyon fáztam, meghűltem. Aknák egész közel a fejünk felett csapódtak be. Egy őzet nyárson sülve megettünk, kenyér nélkül.
- Március 10. Szombat:
Mai pihenőt ugyancsak elrontották, parancsnoki bunker ásással. Bal combomon három kelés van, csupa genny és vér az alsónadrágom.
- Március 11. Vasárnap:
Kis Kislányom születésnapja. Édes kislányom. Nagyon nagyon szeretnék Veled, s Anyuval és Nővéreddel együtt lenni. Kívánom tehát, hogy mielőbb újra szeretettel együtt legyünk. Ilyen messziről csak jókívánataim tudom küldeni, de azokat annál melegebb és szívből adott formában. Nagyon kívánom, hogy odahaza családban rendben és egészségben élj mindenkivel együtt.
- Március 12. Hétfő:
Ma este újra 24 óras Odera őrség, de jobb mint a szabadnap, mert ott legalább szolgálaton kívül ráér az ember.
- Március 13. Kedd:
Ma négy tetűt fogtam pedig a többieknél állítólag kipusztult, nekem pedig ezideig még nem volt. Mostam alsóruhát.
- Március 14. Szerda:
Ma a zlj-tól hír: Hitler lemondott, helyette Brauschitsch jött. Japán-amerikai különbéke. Haj, ha ez lényeges változást hozna.
- Március 15. Csütörtök:
Tegnap hírek úgy alakult, hogy Brauschitsch csak a hadsereg vezetését vette át. H. maradt. Ma reggelre a front ismét közvetlen az Odera mellett.
- Március 16. Péntek:
Greifenhagen elesett, a németek visszalógtak az Odera nyugati partjára. Állásainkba beköltöztek. Közvetlen első vonalban vagyunk. Óram megállt.
- Március 17. Szombat:
Ma 15h-kor indulás gyalog teljes felszereléssel Gezons-ba ! Este megérkezés, szállás a polgármester pajtájába. Miskolci híradásokkal újra találkoztunk.
- Március 18. Vasárnap:
Édes Anyukám. Nagyon-nagyon sokat gondolok Rád és aranyos gyermekeinkre. Nagyon szeretnék már körötkbe lenni és köztetek szeretetben élni. Remélem, hogy ez hamarosan be is fog következni, s nem fogja boldogságunkat semmi sem zavarni, csak gyermekeinknek élnék.
- Március 19. Hétfő:
Mai nap még tökölés. Este új szállás másik szénapadlásra. Orvosi viziten tetűvizsga, nekem nem volt, de fölírtam magam, mert legalább egy fürdés lesz.
- Március 20. Kedd:
Kiképzés kezdődik hetedszer, hét napi kiképzés után állítólag hazamegyünk. De hír szerint megyünk Németország minden falujába.
- Március 21. Szerda:
Zlj parancs szerint kivonulás csak zubbonyban, köpenyben egészségtelen. Hideg szél fúj, s vizes talajon talaj kiképzés.
- Március 22. Csütörtök:
Ma zlj. parancs szerint napi két félórán keresztül fegyelmező. Ennyi esze legyen valakinek, kinek parancsolási joga van. Óram megindult.
- Március 23. Péntek:
Ma volt az első tavaszi szép nap, az egész szakasz arról beszélt, mily jó volna odahaza sétálni. Kislányaim, ha Titeket vihetnélek Anyuval egy szép kirándulásra !!!
- Március 24. Szombat:
Erősen tartja a hírt magát, hogy mégis Odera fronton maradunk. Rádió szerint otthon Szombathely, Zegerszeg, Komárom táján folynak harcok. Egész ország megszállás alatt van. Miért nem vagyok otthon ?

- Március 25. Vasárnap:
Ma mosás, tisztálkodás. De. mostam, du. tököltem. Anyu édes, már számtalanszor olvastam leveleid, de most ismét azzal töltöttem időm.
Gyerekekben gyönyörködtem. Alig várom, hogy ismét veletek legyek, lássalak Benneteket.
Remélem, hogy ez nem tart annyi ideig, mint eddig eltelt.
- Március 26. Hétfő:
Hajvágást hajtottam végre Mészáros Ernővel. Aránylag nem is régen vágott, s most már is nagyon rám fért.
- Március 27. Kedd:
Visszaérkezett a küldöttség, Berlinben az előadó úr részegen fogadta őket, s mondá: mennyi irat van előttem, pont az önökét keressem ki ?
- Március 28. Szerda:
Ma lövészárók ásás, s mikor a náci szds-nak nem tetszett, mondá, itt nem lehet elszakadó mozdulatot csinálni. Ez a háború már nem tart soká.
- Március 29. Csütörtök:
Ma már nagycsütörtök s mindig itt vagyunk, pedig nagyon hittük, hogy húsvétra otthon leszünk. Szomorú, nagyon szomorú húsvét lesz, Anyu, gyermekeim.
- Március 30. Péntek:
Foglalkozás nem volt, evangélikus templomban Passiót adtuk elő. Két karp. beszélt szépen, beolvastak a vezetőknek, a németeknek.
- Március 31. Szombat:
Ma de. mutyiba kártyáztam Rudival. Megszabadultunk egy csomó felesleges seggpapírtól. Német holmik leadandók, részben. Sajnos ez nem leszerelés.
- Április 01. Vasárnap:
Édes Anyukám, gyermekeim, sajnos nem tudok Nektek húsvétra mást adni, csak egy-egy szál ibolyát. Remélem most már hamarosan látni fogjuk egymást. Újból első vonalban vagyunk, ugyanis két szd-nkat kihelyezték Staffelde-be leváltani az ottani utászokat.
- Április 02. Hétfő:
Staffelden rendesen kiépített állások és bunkerok vártak. Estefelé költöztünk a bunkerokba. Még villanyvilágítás is van. Mienk azonban elég szűk.
- Április 03. Kedd:
Ma este jöttünk a második szakasszal leváltásra az állásokba. 48 órából 24 szolgálat. Kenyeret hat fő kap. Dohány is nagyon kevés.
- Április 04. Szerda:
Hapród, mert pár lépéssel elhagytam a kijelölt posztot fejbelevéssel fenyeget. Dacára, hogy épp úgy, vagy jobban beláttam a szakaszt. (13h-kor)
- Április 05. Csütörtök:
Ma is szolgálat, különben egész nap csak alvás a bunkerban, nagy mosdást rendeztem a fronton egy patakban.
- Április 06. Péntek:
Ma pihenés. Este azonban riadókészültség. Állítólag kivonnak az első vonalból. Sok rémhír van forgalomban.
- Április 07. Szombat:
Ma váratlanul kivontak bennünket az egész zlj-at és hátravittek Schöpfung-be. Állítólag innen is megyünk még hátrább.
- Április 08. Vasárnap:
Majd délig lustálkodtunk, fogsorom nagyon fáj, megfáztam az első frontszolgálati napon. Ma templomban is voltunk. Anyu édes, gyermekeim nagyon nagyon nehezen várom, hogy ismét együtt legyek Veletek.
- Április 09. Hétfő:
Ismét csak lógás, délig lustálkodás, Pomeránok már sokallják a dolgot s mondják, hogy a németek dolgoznak s mi pedig lógunk.
- Április 10. Kedd:
Ma még reggeliért sem mentem. Páran elmentek Tantowba ásni. Többi az előző napok szerint cselleng.

- Április 11. Szerda:
Ma kiképzés lett volna, azonban hadnagy elengedte, helyette krumplit főztünk és sütöttünk. Ales a harccsoport par.-nál volt. 13h-kor fegyv. letét.
- Április 12. Csütörtök:
Délután Tantowban ásás, hat óra munkaidő, s egy-egy óra gyaloglás. Hatalmas izomlázat kaptam, dacára, hogy meg nem erőltettem magam.
- Április 13. Péntek:
Ma tetra oltást, tifusz, paratífusz és kolera ellen kaptunk. Este 39,5o lázam volt. Félek, hogy valami komolyabb bajom van, s csak most ezzel jött elő.
- Április 14. Szombat:
10 óraker indultunk egész zlj. Berlin felé. Meneteltünk cca 25 km, szállás Hohengüste-ban. Szállás pajtában csak ez meg sokkal szellősebb.
- Április 15. Vasárnap:
Hírek nem váltak valóra, így itt újabb kiképzésben lesz részünk. A századból többet elvisznek, s a szakaszok is megkevesednek. Anyu, ma ismét megsirattalak Benneteket. Nagyon nehezen várom, hogy ismét láthassalak Benneteket. Nem tudom, mint vagytok, mit csináltok aranyos gyermekeim.
- Április 16. Hétfő:
Rendezik a zlj-at, utászokat, híradósokat kaptunk, sokat elvittek belőlünk a szd-ot is összekeverték. Sok jó bajtársunkat elvitték, kiket sajnálok.
- Április 17. Kedd:
Szemle az új beosztás szerint. A szemlélő őrnagyra két órát vártunk. Holnap reggel tovább megyünk.
- Április 18. Szerda:
Reggel összepakolás, 7 óraker indulás vissza az Odera felé. Radow Höhe cca 6 km-re van eddigi szállásunktól Lütelow megett.
- Április 19. Csütörtök:
Mai nap lógás, elhelyezés egy pajtába szénán. Állítólag további, újabb kiképzés kezdődik.
- Április 20. Péntek:
Ma 14 órai kiképzés, azonban ebből komoly csak egy óra volt. A kiképzők is rettenetesen unják a dolgot. Miért is nem megyünk haza ? Anyu ? Gyerm.. ?
- Április 21. Szombat:
Tegnap reggelre ügyeletes voltam, a rend szerint de. pihenés. 1/2 6-tól kelet felől rettentő tüzelés, délben riadó. Este 7-től reggel 7-ig állásokban voltunk.
- Április 22. Vasárnap:
Mára megszűnt az árkokban a szolgálat. Kiképzés is csak egy nap volt. Édes anyukám, ma nagyon-nagyon sokat gondolok Rád és gyermekeinkre. Egész nap rettentő nyomott hangulatom volt, mivel nem lehetek még mindig köztetek. Leírhatatlanul vágyom utánatok.
- Április 23. Hétfő:
Ma vételeztünk a zlj-nál kif. fegyvereket. Persze gyalogosan kellett elhozni, viszont a kocsinak Verflugungot (?) nem adtak. Anyu, ma ismét sokkal többet gondolok rátok.
- Április 24. Kedd:
Anyu, anyi születésnapja, s innen gondolatban kívánhatok szeretettel mindent, mi jó. Egész nap orosz gépek lötték, s bombázták környező falvakat, Schmölent, Lütlowot, Wolint és a többit, ég mind.
- Április 25. Szerda:
Ma délután 15h-kor orosz támadás, a vizes völgyön át, egész I-II. szd. átállt. Szerencsére veszteség nincs. III-IV. szd-ból csak egy részének sikerült, többi visszavonult.

HADIFOGSÁG**1945.**

- Április 26. Csütörtök:
Visszavitték Schönfeldbe, éjszakát ott töltöttük. Ismert utakon, csak hazafelé. Óram elveszett, Anyu édes, azonban ennél szebb szül. napod nem lehet, mint út hazafelé.
- Április 27. Péntek:
Tegnap este Grefenhagenben egy gyűjtőtáborba helyeztek el. Állítólag innen továbbvisznek más táborba, onnan pedig sürgősen haza. Anyu édes hamarosan látni foglak.
- Április 28. Szombat:
Ha a táborban hajvágás, magyarok haját nem vágják le, csak a más nemzetiségűekét. Anyu, gyermekeim, mikor látlak Benneteket.
- Április 29. Vasárnap:
Ma gyalogoltunk vagy 40 km-t újabb táborig. Bizonyos kerülőt tettünk. Mikor beértem, le kellett ülni, mert annyira kivoltam. Pyritz és Leme (?) közti tábor. (Isinger?) Anyu édes, gyermekeim, állítólag Odesszából fognak hazairányítani. Remélem, ez valóra is válik s hamarosan szívemre ölelhetlek Benneteket.
- Április 30. Hétfő:
Hadnagy urak bemondása szerint nem vagyunk hadifoglyok, hanem szövetségesek ! Azonban mégis azonos elbánás alá esünk a nyemszikkkel.
- Május 01. Kedd:
Újabb összeírás foglalkozási ágak szerint is. Különb. rengeteget gondolok haza, nagyon szeretnék legalább írni, megnyugtatósul.
- Május 02. Szerda:
Előző hírrel ellentétben újabb, hogy Danzig felé fogunk menni, gyalog cca 150 km-t. Remélem bírni fogom.
- Május 03. Csütörtök:
Ma Hargardig gyalogoltunk, ez is cca 40 km, Pyritzen keresztül. Fáradt térdfájós voltam, de jobban ment. Anyu édes, mikor látlak ?
- Május 04. Péntek:
Volt iskolában elhelyezés, vagonok szerinti beosztásban. Nem írtam, de elsején mindenkinek a haját megkopasztották. Ha látnál Anyu !
- Május 05. Szombat:
Szakállam ezzel szemben nő, már mindannyian szép hadifoglyok lettünk. Sorsunkról még mindig nem tudunk semmit. Teljes bizonytalanság.
- Május 06. Vasárnap:
Tegnap fertőtlenítés, sőt sikerült megborotválkozni is. Így hát a hadifogly kinézésem elmarad egy hétig. Anyu édes, nem fogsz megismerni. Hírek szerint a németek ma délben letették a fegyvert, s az államvezetést Paulus tábornok vette át. Ez is közelebb visz, Anyu, hozzátok.
- Május 07. Hétfő:
Ma több magyar levante gyerek érkezett a táborba, azonban német ruhában szerencsétlenségükre, s így nem szabad szóbaállni velük parancsra.
- Május 08. Kedd:
Állítólag a vasárnapi hírt rádió megerősítette az este, s két ukrán hadsereg fegyverzi le a németeket. Anyu, a nagy napra jó lenne Veled !!!
- Május 09. Szerda:
Ma hivatalosan bejelentette a táborpar. ság, hogy f. hó 8-án este 23h-kor a vörös hadsereg utolsót rúgott a náci hadseregen s a háború végétért.
- Május 10. Áldozócsütörtök:
Tegnap du. megérkezett utász szd-unk. Táborparancs szerint magyarok munkára nem vehetők igénybe.
- Május 11. Péntek:
Legújabb hírek szerint cca 500 km-t utazunk kelet felé, Kelet-Poroszországba. Anyu édes, Kislányaim, remélem, hogy aránylagosan hamar foglak Benneteket látni.

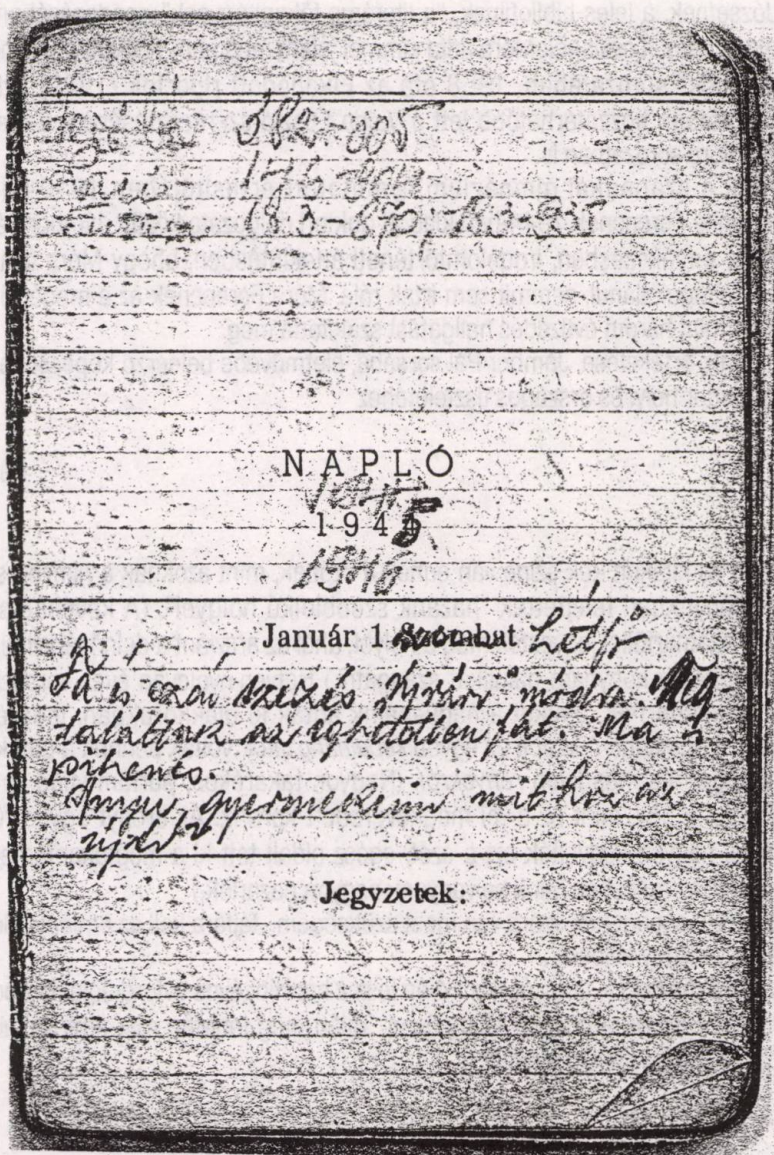

- Május 12. Szombat:
Utazásunk pár napra elmaradt, hogy utászokkal együtt mehessünk. Mára lányaim, s öcsémet láttam, kiszórt párnákon túl a Zádorban. Nagyon nehéz álom volt.
- Május 13. Vasárnap:
Ma behintáztuk a nyemszkiket repetával. Anyu édes, gyermekeim, nagyon nehezen várom, hogy újra lássalak Benneteket; oly lassú az élet a táborban, anyu, már mintha évek óta elváltunk volna egymástól. Pedig végtelenül vágyom utánatok, Lányaim megnőtök, sőt megszorodtok.
- Május 14. Hétfő:
Ma meghintáztak, mert felszereléssel sorakozó után csak a németek mentek, mi maradtunk. Hír szerint előző táborban magyarok vannak.
- Május 15. Kedd:
Az idő rettentő lassan múlik a táborban, s mégis már két hete vagyunk itt.
- Május 16. Szerda:
Reggel bewaggorúztak, remélem ez otthonomhoz közelebb visz, ötvenenként egy kocsiba, szerencsénkre nekünk nagy jutott.
- Május 17. Csütörtök:
Este értünk Neustettinbe (?), onnan éjtszaka folyamán utaztunk tovább. Reggelre Schneidemühlbe értünk. Teljes civil ruhám elveszett. További út kevés.
- Május 18. Péntek:
Utunk ma szintén nagyon kevés, százszor többet állunk, mint utazunk. Hír szerint Bialisztokba megyünk, de a svábok velünk együtt jönnek.
- Május 19. Szombat:
Reggel értünk Brombergbe, estig ott állás, este tovább Thorn elővárosáig. Anyu édes, gyermekeim, nagyon-nagyon sokat gondolok Rátok. Pünkösd, s mégis itt.
- Május 20. Vasárnap:
További utunk ma Deutsch-Erlauba vezetett. Este értünk ide, azonban nem rakodtunk ki. Ha tovább visznek, nagy baj fog lenni. Anyu, gyermekeim, segítsetek, hogy haza tudjak Hozzátok menni. Kétségbe fogok esni, ha hamarosan nem fog ez sikerülni.
- Május 21. Hétfő:
Pünkösd. Reggel kirakodás, óriási tábor ami csak körülkerített területből, pár nagyon kevés épülettel áll. Éjjel szabadban, állítólag 60 ezer ember van itt.
- Május 22. Kedd:
Kemenceépítés, téglahordás sérült épületekből. Ma építettünk egy barakot, építéshez fát egy telepről hordtunk. Elhelyezés hering módra.
- Május 23. Szerda:
További baraképítkezés, összesen 10 barakot építettünk szerencse, mert eső esett egész napon át. Hideg, sőt jég is volt. Csak már mehetnének családunkhoz.
- Május 24. Csütörtök:
Ma délelőtt hullámpapír, délután korpa, hajdina korpa hordás. Ebből sütnek kenyeret. Csak - akármilyen lesz - több jutna belőle.
- Május 25. Péntek:
Még mindig semmi sorsunkról, csak itt vegetálunk, egyik napról a másikra. Alig várjuk, hogy haza, családunkhoz kerüljünk. Nagyon szeretném, ha anyu kritikus napjain otthon...
- Május 26. Szombat:
Ma álmomban otthon Apinak meséltem kalandjaimat. Bár csak igaz lenne, s már láthatnám őket. Anyu édes, gyermekeim, alig várom, hogy ez igaz legyen.
- Május 27. Vasárnap:
Beálltam pékinasnak, egész nap 14 órán át keményen dolgoztam. Tegnap egy lapot lehetett küldeni haza, de hír szerint mi előbb leszünk otthon mint a lap. Istenem segíts, hogy ez így történjék. Pusztulásba visz, ha ez sokáig így folytatódik bizonytalanságban. Gyermekeim, Édes Kisanyám imádkozz értem.
- Május 28. Hétfő:
Anyu édes, gyermekeim, hogy - mint vagytok. De sokára kapok erre felvilágosítást. Pedig egyedül ez érdekel.

- Május 29. Kedd:
Gyomrom elrontottam, s azonkívül meg is fáztam. Egyszerre két baj le is döntött, szédelegtem mint ősszel a légy.
- Május 30. Szerda:
Ma még mindig beteg vagyok, de még a pékségben sem tudok segédkezni. Még mindig semmi sorsunkról.
- Május 31. Csütörtök.
Ma reggelre apuval veszekedtem. Remélem, ennek éppen ellenkezője lesz, mikor hazaérek.
- Június 01. Péntek:
Ma elvitték a tisztjeinket, altisztek mindjárt összeröföntek, pedig sok közülük levágta a rangját. Azt hiszem, szomorú sors vár ránk ezeketán.
- Június 02. Szombat:
Mindent újraszerveznek, pékinasságom megszűnt. GH-t, konyhát és pékséget bizalmiakkal, ellenőrökkel rakták meg.

(folytatjuk)

Móra Ferenc

Emlény

Furcsa lett volna, ha Jámbor Pált a Petőfi Társaság tagjai közé választotta volna. Mint ismeretes, a Honderű Petőfi-ellenes szerkesztői (Pálóczi Horváth Lázár és a Bach-korszakban besúgóí tevékenységével hírhedtté vált Zerffi Gusztáv) Hiadort játszották ki Petőfi ellen. Erről ő nem tehetett; Petőfi ellen nem írt semmit, bár védelmében sem. Itt következő írásában Móra Ferenc, 1917 óta a Petőfi Társaság tagja, megértő lélektani érveléssel okolja meg ezt a megbocsátható emberi gyöngeséget: az vesse rá ezért követ, úgymond, aki haragszik érte, hogy nagy írónak mondják. "A lírikusoktól - írta önmagára is célozva, tőle megszokott öngúnyjal - már csak sok minden kitélik, de erre még ők sem képesek."

Nem tudjuk, ki emlékeztette Mórát Jámbor Pál halálának évfordulójára, amely arra készítette, hogy megemlékezést írjon róla a Magyar Hírlap 1927. április 27-i számába. De azt tudjuk, hogy Mórának nagy érzéke volt nem csak a klasszikus nagyságok, a napok és holdak, hanem a kisebb tehetségű, de érdemes magyarok, az elmúlt csillagok fölidezéséhez, emléküik ápolásához. Még ő maga gyűjtötte kötetbe ilyen tárgyú tárcáit, amelyek barátjának, Szalay Józsefnek, a jeles bibliofilnak, "a literátus főkapitánynak" gondozásában Móra halála után, 1935-ben Napok, holdak, elmúlt csillagok Móra adta címmel jelent meg hátrahagyott műveinek díszkiadásában, a Genius kiadó "sötétkék" sorozatában. 1958 óta az Elkallódott riportok (1939) szintén posztumusz gyűjteményével egy kötetben hozzáférhetőbb lett a Vajda László szerkesztésében, a Magvető Könyvkiadó kiadásában megjelent Móra-sorozatban is.

Toncs Gusztávnak a szabadkai gimnázium nyomtatott értesítőjében 1910-ben megjelent programtervezése és Csonka Ferencnek 1944-ben kiadott doktori dolgozata között Jámbor Pálnak a neve éppen csak előfordult egy-egy emlékezésben, irodalomtörténeti áttekintésben; ahogy Móra írta, rendre elmarasztalóan. Önállóan, kivált elfogulatlanul, semmit sem írtak róla. Móra Ferencnek ez a megértő szívvel írott rokonszenves írása ezt a több mint három évtizedes hallgatást szakította meg.

Érdemes rá figyelni; értékelése, Jámbor Pál sorsába, életművébe beleérző képessége a legközvetlenebb ösztönzést nyújthatja Hiador helyi és országos tiszteletéhez

Péter László

***

Dohos szaga és kifakult kék színe van ennek a szónak, mint azoknak a hímzett szalagoknak, amiket régi regényekben felejtettek "hazánk szebbelkű hölgyei". (A kevésbé szép lelkűek hajtűjükkal vagy számárfüllel jegyezték meg a helyet, ahol az arslánt a delnő lábainál kellett hagyniok, míg kiszaladtak a konyhára galuskát szagatni.) Hetven-nyolcvan éves verseskönyveket is eszébe juttat az embernek, amiket a nagyapáink adtak ki diákkorukban, moaréselyemben, aranymetszéssel. Leginkább *búdalok* és egyéb *kebelhangzatok* voltak bennük a patakról, a lyánka kecseiről, a jóságról és más ilyen *rényekről*. (Nagyon takarékos, puritán világ volt az, még a betűket se tékozolta úgy, mint ez a mi megkeveredett korunk. Az erényt egyszerűen *rénynek* nevezték, s mivel nagyon kedvelték ezt a szót, egész oldalt tett ki a megtakarítás egy kötetben. Ugyan ami azt illeti, az erényben mink se vagyunk nagyon pazarlók.)

Hát éppen erre a sápadt-kék szóra van most szükségem - fejfára kell az emlény. Még pedig egy kicsit elkésve, de ez is így stílusos...

Baráti kéz figyelmeztet rá, hogy április 14-én lesz a harmincéves évfordulója Jámbor Pál halálának, akit *Hiadornak* hívtak a magyar Olimpuson. Talán meg lehetne róla emlékezni, hiszen úgy lehet, a nekrológja óta se írták ki a nevét.

Dehogyan nem írták. Hiszen azóta Petőfi-centenárium is volt, s akkor órála is megemlékeztek. Aki a Petőfi-misében inlagóriumot¹ kapott a kezébe, az mind fejbeverte vele Jámbor Pált. Hogy ő volt az a bizonyos Hiador, akiről a Honderü azt híresztelte annak idején, hogy nagyobb költő, mint Petőfi Sándor, tizenöt könyöknyivel ararátlik föléje, azt meg ki se lehet mondani, mennyivel finomabb.

A Honderü meg az a szép divatlap volt, amelyet Petőfi hálából ezzel a két sorral tett halhatatlanná:

*Te Honderü, te Lázárok Lázára
Te csak nevednek két bötűje vagy.²*

Hiszen ez mind így volt, de Hiador, a jámbor, nem tehetett róla. Ő maga sose bántotta Petőfit. Csak éppen állta, hogy azt a laurust, amit a tuskés hajú ifjú istentelen fejről elsajnáltak, az ő sima és kegyes fejére rakják. De hát ezért az vessen rá követ, aki haragszik érte, hogy nagy írónak mondják. A lírikusoktól már csak sok minden kitelik, de erre még ők se képesek.

Jámbor Pálnak az volt a fátuma, hogy egy negyedszázaddal elkésve született. Gyöngéd, nemes poétalélek volt, akiben a zseninek egy szikrája se rendetlenkedett, világos fej, anélkül, hogy világított volna, ügyes mestere az égi zengeményeknek, de képtelen egy egészséges földi kurjantásra. Egészen jól beleillett volna abba a korba, amikor e dalnok halálra szégyellte volna magát, ha *ráncot* mond redő helyett, és amikor Kölcsey tilalom alá vetette a legyezni szót, mert pórias és aljas. (Érdekes studium volna kikutatni, melyik magyar író merte először leírni, hogy a légy rászállt az orrára. A légy valószínűleg már negyvennyolc előtt is csinált ilyen illetlenséget.)

A kiskőrösi és szalontai pórok azonban betörték a Pléiade-ok³ berkeibe, s a zefireknek és bájdalú zenéreknek kitelt az esztendeje.

De a halálával talán még jobban megkésett a Petőfi riválisa, mint a születésével. Ha mártírhálált hal, vagy Kufsteinban senyved el, akkor a kegyelet nem sajnálja tőle a díszkoszorút. De emigrált, sokáig élt Párizsban, s amikor hazajött, utolérte a hazatérő emigránsok rendes sorsa.

Itt idegenebb világot talált, mint aminőt ott hagyott. Hiába járta ki odakint a Lamartine iskoláját, kinek kellett az itt akkor? Itt akkor Spetykó Gáspár volt a népszerű költő, aki rájött arra, hogy:

*Magyar mente az alkonyi ég,
Az Úristen varrta,
Töméntelen aranygombok
A csillagok rajta.*

Hát mi ehhez Lamartine, meg a többi kórságos német? "Hugo Victor, Göthe, Börne, bár az oldaluk betörne".

Pedig a reverendát is letette Jámbor Pál - mert tudni kell, hogy Hiador felszentelt pap volt -, hogy jöttében, mentében meg ne szagassa a kánon drótkerítését. Mindenképpen szerette volna az új Magyarországot szolgálni. Valahol a Bácskában képviselőnek is megválasztották,⁴ be is ült a balközépre, de se osztott, se szorzott a saját pártjában sem. Annál igazán sokkal költőbb volt, semhogy a politikusok idegen szagot ne éreztek volna rajta. Egyszer próbált felszólalni valami iskolaugyben, de a Mindenváró Ádámok nem hallgattak oda. Valamelyik irodalmilag képzett Tallérossy Zebulon meg is védte:

- Halljuk a Petőfi Hiadorát!

Már akkor hírhedt volt a neve, nem híres. Falusi iskolákban ugyan még szavalgatták a verseit, de csak a régieket, az újak már nem kaptak helyet sehol se. Nem vette észre, hogy ez mára megöregedés, azt hitte, irigység. Nem hagyta magát, lapot indított a saját költségén, azt elnevezte Közvélemények, és teleírta egymaga, elejétől végig. Népdalokkal, balladákkal, színdarabokkal - tíz

¹ habos selyemszövet

² templomi csöngettyű

³ értsd: rü(h)

⁴ légius költői csoport

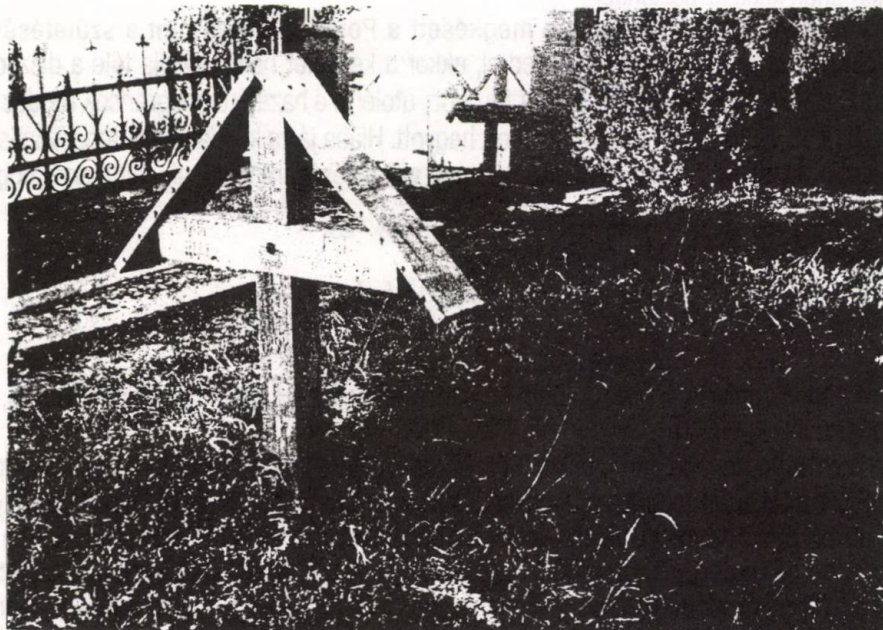

ember számára. Ennyi előfizetője volt ennek a szegény Közvéleménynek, ami különben nem éppen szokatlan dolog a közvélemények történelmében.

Aztán elment Szabadkára gimnáziumi igazgatónak, s a katedráról nézte keserű szívvel dicsősége romjait. De Máriusz keserűségét már nem vette észre senki. Még az akkoriban alakult Petőfi Társaság se. Nagyon sokáig élt még azután, egészen elvonulván a megutált világtól, de halála napjáig járatta a párizsi Figarót. Egyre jobban elhatalmasodott rajta az a rögeszme, hogy a pópák meg akarják mérgezni, ezért csak delente nyitotta ki az ajtaját, míg a kocsmáros pesztrája beadta neki az ételhordót. Reggelit, vacsorát maga készített, a takarítás pedig nem tartozik az élet nélkülözhetetlen örömei közé. A szellemek, akik fölkeresték, nem keresték azt, hogy söpörtlen a szoba, pókhálósak az ablakok, vetetlen az ágy, és lóg a belük a párnás székeknek. A szellemek talán megértették az öreg költővel, hogy az irodalomtörténeti osztályozás sokkal fontosabb a középiskolában, mint a temetőben, s az öreg ember talán megbocsátotta az irodalomtörténeti árnyaknak a maga irodalomtörténeten kívülséget.

Vagy tíz esztendeig hallgatta így a fű növéseit a saját sírja fölött. Mikor most harminc éve meghalt, túl a hetvenen, közelebb a nyolcvanhoz, az emberek elcsodálkoztak rajta, hogy még élt.

Van-e síremléke, nincs-e, nem tudom, de vadzsálya, kék deréce, sárga kikirics bizonyosan van a sírján.⁵ A tavasz olyan kertész, aki gondot visel még az elfelejtett költőkre is. Isten keze ültette vadvirágok közé én is leteszem, ezt az emlényt. Talán a Petőfi Társaság nevében is Petőfi riválisának.

"Itt nyugszik Jámbor Pál - Híador, a költő"
(Egykori sírja a Bajai úti temetőben - II. 19. 17. - Dévavári Zoltán felvétele, 1960)

⁵ 1861-ben a kulai választókerületben

⁶ 1960-ban még meg volt a sírja a szabadkai Bajai úti temetőben. (Fényképét Dévavári Zoltán közölte az Üzenet 1997. évi 7-8. számának hátsó belső borítóján.) Ma már csak másokkal közös kriptá őrzi csontjait. (Ennek a fényképe is ugyanott látható.)

Kernné Magda Irén:

Paksiak a szabadságharcban 1848-49.

I. rész

A helytörténeti tankönyv írása közben gondoltam először arra, hogy az 1848-49-es forradalom és szabadságharc hadseregében szolgáló paksi lakosok névsorát megpróbáljam összeállítani, hogy a csatákban a forradalom vívmányaiért életüket kockáztató elődeink névtelenek ne maradjanak.

Az ötlet megvalósítására azonban a tankönyv írása közben módszertani megfontolásokból nem került sor. Bár ekkor még nem ismertem minden lehetséges forrást, a rendelkezésemre álló adatokból már látszott a feladat megoldásának buktatója: a pontos és részletes nemzetőr- és honvédlisák hiányában csak megközelítőleg helyes névsort lehet összeállítani.

Dr. Horváth Árpád: A Tolna megyei 1848-as szabadságharcosok nyomában c. tanulmányából tudjuk, hogy a nemzetőrség szervezése megyénkben is megindul Szekszárdon, 1848. március 25-én tartott népgyűlés határozata alapján. A tanulmány részletesen beszámol a nemzetőrség szervezési feladatairól, felfegyverzéséről, a szerb határőrvidékre vezényelt Tolna megyei nemzetőrség dicstelen szerepléséről, majd a pákozdi csatában tanúsított helytállásáról. A tanulmány a zsoldlista alapján ismerteti a mobilizált nemzetőrség csapatainak szervezeti felépítését, a vezénylő tisztek, altisztek nevét, de a csapattestek minden egyes tagjára kiterjedő részletes, pontos névsort nem közöl. A zsoldjegyzékek csak a tisztek neveit tartalmazták, születési helyük, származásuk csak családnevük alapján következtethető ki. Jóllehet a nemzetőrség tagjainak összeírását miniszterelnöki rendelet írta elő, az elrendelt összeírás (néhány nagyobb város, mezőváros kivételével) a maga teljességében soha el nem készült, ezért ma már kideríteni lehetetlen, hogy Paks lakói közül név szerint kik vettek részt a nemzetőrség délvidéki harcaiban. Az összeírások hiányát több ok magyarázza: a lakosság idegenkedése mindenféle lajstromba vételtől, magától a katonáskodástól (aratás ideje van), a nemzetőrség intézményétől (különösképp a nemzetiségek lakta településeken). Tudjuk azt is, hogy Tolna megyében is befejezetlenek az úrbéri perek az adók fizetéséről, ismerjük a paksi molnárok vitáját a vízhasználati díj fizetésének jogtalan-ságáról. Mindez azt eredményezi, hogy a paksi előljárók 1848 decemberében az alispánnak írt levélben vallják be, hogy pontatlanok az általuk készített újonclisták, s segítségét kérik a fegyelmezetlenkedők megrendszabályozásához.

A nemzetőrség honvédsereggé történő őszi átszervezése során készült újonclisták is roppant hiányosan kitöltöttek. Amit ezekből az ívekből biztosan tudunk: az az összeírás helye és időpontja, az újonc neve s születési éve.

Születési helyét, vallását, foglalkozását az 1848. októberi avatólista csak a zsidó újoncnak közli. Csak a későbbi (1849. május, július) sorozólisták rovatai pontosan kitöltöttek.

Végző soron tehát az eredeti cél, hogy a szabadságharc paksi származású katonáinak pontos névsorát összeállítsam, a hiányos források miatt, megvalósíthatatlannak bizonyul.

Az alábbi névjegyzék az 1848-49-es szabadságharc Pakson listába vett honvédeknek nevét, születési évét tartalmazza, s ahol a források lehetővé tették, a paksi származás (születési hely), a vallásfelekezeti kiegészítésével.

Forrás: TML Honvédek, 1848.

Honvéd avató jegyzék: 1848. október 21-én

A nemzeti önkénytesek táborozó helye: Paks1

Hanol József	Tomolík Pál	Pintér István
Hainacker József	Staner Pál	Majez Ferencz
Madáts György	Danis György	Nagy István
Balogh Joan	Kemény Sándor	Bús Mihály
Horváth Pál	Baksai János	Simon Mihály
Böjtös Pál	Koller Antal	Perger Károly
Száraz Pál	Krizán Josef	Simon István
Györki Ferenc	Rohn Pál	Jakobovics Josef
Lednetzki Isti	Pákolicz István	Svaigert János
Áts József	Peffer Josef	Tell Mihály
Ledneczki Pál	Popper Samu	Kungl János
Szabó János	Szabó Péter	Petrich Ferenc
Lacza Gábor	Belágyi István	Andits János
Daibler Károly	Pákolicz János	Báki Josef
Szűts György	Steiner András	Szalai Sándor
Balla Ferenc	Nagy Josef	Pintér Sándor
Lestyán Gyula	Szabó János	Molnár István
Vitt Fülöp	Hamrili Mihály	Herger Antal
Soós József	Tumpek Mihály	Johl Jakab
Havlinek Mihály	Veingertner János	Borsi János
Takács Mihály	Veber Josef	Smidt Miklós
Gulyás Péter	Turi István	Krizák Mihály
Kováts István	Váczl Imre	Polgár János
Kálmán Ádám	Gönczö György	Hornung Josef
Lengyel Josef	Vizi Josef	Khern János
Horváth Sándor	Roth Fülöp	Véhn János
Nagy Péter	Trebitse(r)?	Dálnoki Péter
Otto Josef	Reich Josef	Vajda Josef
Fater Josef	Grünvald Josef	Török Ferenc
Magyar István	Lővi Sámuel	Andráska István
Madáts István	Steinberger Jakab	Georgevátz Dömötör
Krizsat István	Goldner Josef	Svartz Lipót
Kolman Josef	Goldberger Ádám	Kiss János
Jilling (?)	Braun Simon	Torpád Josef
Kleidal János	Augustini Ábrahám	Boda István
Tóth Gábor	Gutman Ignác	Voinovich Ágoston
Keller János	Balogh Janko	Bráz János
Verli János	Lukács Gábor	Schadin Lőrinc
Eberling János	Madászki István	Szabó Sándor
Gerstnekkel Fülöp	Kováts György	Horváth Pál
Günter János	Károlyi György	Juda Márton
Goldstein (?)	Ruzsa Ferenc	Swen Mihály
Smitzperger Antal	Boros György	Hollender Ignác
Kiss Antal	Tóth Pál	Danis Josef
Simon György	Novák János	Pajerle Josef
Stansich Josef		
Stainer János		

Az 1848. évi november 20-án a Tolnai önkéntes zászlóaljából Pozsonyban
honvédekké avatott (paksi) ujjocok névsora:

Grosz János	1817
Szabó János	1824
Schwarcz Mátyás	1824
Madácsi György	1828
Hefner Vilmos	1823
Csepregi György	1830
Nagy András	1824
Fatér Josef	1825 (Vallásfelekezeti megjelölés nélkül)
Weller János	1825 ¹
Balogh József	1825
Grac Antal	1829

Az 1848 decemberében a tartalék csapat számára avatott paksiak névsora:

Név	Sz.	V.	Név	Sz.	V.
Kiss János	1829.	rk.	Szalai Mihály	1826.	ref.
Schvartz Leopold	1820.	zs.	Bákodi István	1822.	-
Danis Josef	1827.	rk.	Pintér Lajos	1826.	ev.
Pákolicz Josef	1827.	rk.	Szafenauer György	1818.	rk.
Borsi János	1829.	rk.	Oravec Imre	1820.	rk.
Balogh István	1822.	-	Ottó Josef	1827.	ev.
Hefner György	1826.	ev.	Pap István	1820.	ref.
Makay Sándor	1826.	ref.	Rózsahegy Móric	1823.	izr.
Hetesi Mátyás	1825.	rk.	Fatér Josef	1825.	rk. ²
Simoláz János	1815.	ref.	Veller János	1827.	ev.
Szücs György	1826.	rk.	Szroliva János	1822.	
Jeger Josef	1824.	ref.	Kollár András	1827.	rk.
Spicz Israel	1818.	zs.	Goldstein Gáspár	1828.	zs.
Kovács Ferenc	1828.	ref.	Vaiczi Imre	1828.	zs.
Halász András	1825.	ref.	Lóvi Sámuel	1830.	zs.
Krizsák Mihály	1826.	ref.	Trebitscher Herman	1830.	zs.
Farkas János	1827.	rk.	Reich Josef	1829.	zs.
Jónás János	1819.	ref.	Steinberger Jakab	1827.	zs.
Magyar György	1824.	ref.	Braun Simon		
Prohácki Mihály	1820.	-	Horváth Pál	1822.	
Lenhardt János	1824.	-	Poppert Sándor	1826.	
Palitsek János	1821.	-	Grünvald Josef	1823.	
Dobis Károly	1826.	-	Boinovits Ágoston	1815.	rk.
Oláh András	1826.	-	Hollender Ignác	1828.	zs.
Szabó Péter	1826.	-	Goldberger Aron	1827.	
Pozor János	1819.	-	Mutzi Miklós	1821.	

Tolna megyei Avatási jegyzőkönyv, 1849. május 29.

A törvényhatóság: Paks

állítja:

Név	Sz.	V.	Szhely.	Tarth.	Név	Sz.	V.	Szhely.	Tarth.
Faragó János	1830.		Paks	Paks	Radinger Mátyás	1831.	k.	Paks	Paks
Cseppány István	1825.	rk.	Paks	Paks	Tóth Mihály	1824.	r.	Paks	Paks
Horváth József	1830.	rk.	Paks	Paks	Sturm Ádám	1830.	k.	Paks	Paks
Szüts István	1830.	ref.	Paks	Paks	Koleszár Antal	1821.	k.	Paks	Paks
Vagner Péter	1831.	kat.	Paks	Paks	Ghizer János	1831.	k.	Paks	Paks
Szabó Josef	1828.	r.	Paks	Paks	Magyar Pál	1831.	k.	Paks	Paks
Nagy Josef	1828.	r.	Paks	Paks	Furmán Ferenc	1831.	k.	Paks	Paks
Pupp Ádám	1830.	k.	Paks	Paks	Svartz János	1830.	k.	Paks	Paks
Pupp Mihály	1829.	k.	Paks	Paks	Pagitza Vince	1831.	k.	Paks	Paks
Fülöp György	1829.	ev.	Paks	Paks	Baltzer Istvány	1829.	k.	Paks	Paks
Bagyinka Mihály	1820.	k.	Paks	Paks	Nikolovits Josef	1828.	rk.	Paks	Paks
Rádinger János	1829.	k.	Paks	Paks					

bölcske állította

Paks állította, de nem paksi születésű

Név	Sz.	V.	Sz.h.	Tarth.
Sziártó János	1824.	ev.		Paks
Kolompár László	1822.	rk.		Paks
Varga Istvány	1822.	rk.		Paks
Stiner András	1820.	ev.		Paks
Sukkert Fridrich	1829.	ev.		Paks
Kiss János	1830.	rk.		Paks
Csillag Márton	1831.	rk.		Paks

Tolna megyei Avatási Jegyzőkönyv 2.

1849. július 2., Szekszárd

Törvényhatóság: Paks

Név	Sz.	V.	Sz.h.	Tarth.
Menyhárt Mihál	1829.	rk.		Paks
Máré János	1820.	rk.	Paks	Paks
Lengyel Gábor	1830.	ref.	Paks	Paks
Madais György	1827.	ref.	Paks	Paks
Kuner Mihál	1827.	ref.	Paks	Paks
ifj. Ledneczki János	1826.	ref.	Paks	Paks
őreg Ledneczki János	1824.	ref.	Paks	Paks
Gerstnekker György	1820.	ev.	Paks	Paks
Hanki Fülöp	1820.	ev.	Paks	Paks
Veber Jakab	1820.	rk.	Paks	Paks
Elek János	1820.	rk.	Paks	Paks
Benke György	1820.	rk.		Paks

Honvéd avatási jegyzőkönyv 4. 1849. július 2.

Törvényhatóság: Paks

Név	Sz.	V.	Sz.h.	Tarth.
Menyhárt Mihál	1829.	rk.	Pincehely	Paks
Lengyel Gábor	1830.	ref.	Paks	Paks
Máre János	1820.	rk.	Paks	Paks
Madács György	1827.	ref.	Paks	Paks
Almási János	1828.	rk.	Bölcske	Paks
Benke György	1820.	rk.	Kajdacs	Paks
Lakatos János	1814.	rk.	Paks	Paks

A 3. Avatási jegyzőkönyvben paksi nincs!

Újonclista, 1849. június 16.

Az 1849-i tavaszi újoncállításról

Név Sora

Azon községeknek, kik az 1849* évi Tavaszi Újoncz Állítás illetőségbe tartoznak.

Földvári járás, Paks

A besorozott újonczok neve

A beszámított Honvéd és nemzetőrök neve

Gönczö György		Augensteini Lipót
Vizi József		Guttman Ignác
Roth Fülöp		Augensteini Ábrahám
Trebitser		Bús Mihály
Reich Josef		Simon István
Grünwald Josef	<u>A beszámított Honvéd és nemzetőrök neve</u>	Kálmán István
Kern Josef	Jakobovicz Josef	Lengyel József
Lővi Sámuel	Kolman Josef	Ottó József
Steinberger Jakab	Ham ki Mihály	Fater József
Goldner Jakab	Veber Josef	Magyar István
Kováts György	Balla Ferenc	Nagy József
Károlyi Ignátz	Belagyi István	Veingartner János
Ruzsa Ferenc	Schwaigert János	Horváth István
Boros György	Pintér Sándor	Györgki Ferenc
Tóth Pál	Polgár János	Haiman Pál
Horváth János	Andraska Josef v. Anchaska?	Tell Mátyás
Pintér István		Kr mpli János
Mayez Ferencz		Petrich Ferencz
Nagy István		Varasdi János
Bús Mihály		Smitzperger Antal
Goldberger		Kiss Antal (?nemeskéri)
Braun Simon		Simon György
Balog Sándor		Stauricz Josef (Stanwick?)
Lukács Gábor		Tomolik Pál
Madáiszki István		Lestyán Gyula
Simon Mihály		
Berger Károly		
Havlitsek Mihály		
Kováts István		

Tisztelt Első Alispán Úr !

Paks Mező Városában lábra kapott féktelenség - a felsőbbség rendeletei eránt több esetekben némellyek által tanúsított engedetlenség, természeti tulajdonánál fogvást maga után vonja azon kárhuzatos következményt - miszerént a felsőbbi rendeletek tellyesítésében fáradozó Városi Elöljáróság megkívántató működéseiben nem csak tettleg gátoltatik, de sőt méltatlan gúny tárgyává is tétetik - szégyent és tekintélyebeli gyalázatos le alacsonyítást arat - mint ezt már számos példák eléggé sajnosan tanúsították, és az alább elő sorolandó s legközelebb fölmerült eseményekből is kitűnik.

Jelen panaszokodás tárgya főleg a Haza körülményei igényelte ujoncz állítás körül forogván - nem csak a Megyei Közönség - de Ön magunk előtt szégyenpírral kell vissza riadnunk, ha fontolóra vesszük Paks Mező Várossa részéről az ujoncz ki állítás mibenlétét, mert ha kérdezné valaki, hogy hány ujoncz állítattott ?? nem tudommal kellene válaszolni, valamint azon kérdésre is, hogy tudni illik hány ujoncz heányzik, és állítandó még? nem tudomali felelet lenne a válasz - mert számtalan rendeléseinkre a hátralévők igen keveset, sőt ügyszólván semmit sem ügyelve a bé avattatás helyén akkor midőn az Előljáróság megjelenik vagy meg nem jelennek, vagy pedig akkor jelennek meg midőn előljárók jelen nincsennek, illy. alkalmakkor történt ujoncz béesorozásról előtünk jelentés nem tétettvén, a megtörténtek felett tudomásval nem is bírhatunk - még is a közvélemény az előljáróságot kárhóztatólag, de érdemtelenül sújtja annyira, hogy az engedetlenség eláradásából keletkező meg rontások miat szinte elszégyenülve kell tudnunk azt, hogy előljárók vagyunk - ezt méltatlanul túrni sajnosan esik ugyan, de bízván a felsőbbbség igazság szeretetében minden aggodalmúnkat eloszlatja annak tudása, hogy a bűn bosszúlatlan nem maradhatván, kívánt szigorú elégtétel békövetkeztével a zabolátlanság fékeztetni fog.

Ezennel által térünk a legközelebb felmerült makacs tények bül következett események elősorolására.

1. November hónap 23* napján bizonyos *Pákolitz János*, ki külömben is az ujonczok közé béesorozva vagyon - Paksról el lopatott, és Pinczehelyen bitangságban került két ökrök végett a károsodottak részére leendő felvilágosítás adás végett a Városi foglárók által bé rendelendő lévén, az atya házánál megjelenő foglárókat atya és rokoninak hozzájuk járultokkal megtámadni, könnyen veszélyt előidézhető póznákkal megrohanni és így az udvarból kiűzve hunczutoknak, kutyáknak elnevezni, semminek tartván az Előljáróság rendelkezésének vakmerően ellenszegült, különösen azzal álván elő mint maga mint atya, hogy talán katonának akarják elvinni, holott a Vármegye ötet felmentette, s így a Városházához bé sem jött, vallyon a katonaságtól felmentetett é vagy sem ? nem tudjuk, mert kezünknel erányába adatok nincsennek - hogy pedig gyenge volta miatt mentetett volna fel, nem hihettyük, mert nálánál sokkal izmosabb hat egyén sem bír a járójóságok elsikkasztásában annyi tudománnyal mint Ő.

2. November hónap 23* napján bizonyos *Krizák Mihály* ki az ujonczok közé béjegyezve vagyon, a ki a Megyei Örmester által mint a katonáskodás elől bújkáló egyén elfogattatván a Városházától meg szökött - ennek újjonnani befogatására a Városi kétfoglár ki küldetvén, azt atya házánál padláson lappangani kipuhatolták - midőn elfogni szándékoznának, nem csak vakmerően ellenszegült, hanem atyának és rokoninak segítségül hívása mellett ütő eszközökkel fölfegyverkezve ellent állani a Városi foglárókat egyesült erővel elűzni azokat borzasztó istenkáromlások közt elriasztani, és így a felsőbbi rendelettel makacsúl dacolni nem iszonyodott - sem pedig November - 26-ra Szegszárdon meg nem jelent.

3. November 25-ik napján bizonyos *Soós János* házánál Hofman János városi esküt Kontra Sándor Megyei és Hakk János Városi foglárók késéretében az ujonczok bérendelésére ki küldetve lévén a nevezettek a mondott helyen is megjelentek, hol azon állítással léptek fel a szülők, hogy a keresett fiú meghalózott, azon fiú pedig, kit a Városi küldöttek hon találtak nem volna, kívánt 19 évű - mivel pedig Soós Jánosnak fiát olykorbélinek, természetére nézve pedig elég magosnak lenni találták a szülöket oda utasították, hogy állításukat próbássan kimutatván ők a fiút minthogy több ízben rendelve volt a Városházához békésérik - erre Soós János az esküttet a vele lévőkkel együtt öszvehunczutolni, kutyáknak nevezni semminek tartották, ezzel meg nem elégedett, hanem fejszét ragadva kezébe a hivatalóskodokat azzal támadta meg - mégis Kontra Sándor által tett megri-

asztásra a fejszét letévén, hozzátartozandóinak segítségével a nevezetteket megrohanván Kontra Sándor Megyei foglárnak nyakába lógott *szíjas lódingot* beszakasztani, és több napokig magánál tartani nem iszonyodott, s ekként vakmerő dühös indulattal nem csak a hivatalos kötelesség végrehajtásában fáradozókat tetteleg megsértette, hanem a mindenki által tiszteletbe tartani kellő felsőbbbség rendeletei erányában példás és lealacsonyító méltatlanságot követett el.

4. November 26* napján alúl írott Város bírása a Paksi határban jelesül a Csámpai Malomban molnárkodó *Borsi Jánosnak, János fiát* Szegszárdon az napon leendő megjelenésre személyesen leutasítottam mint a sorshúzás alatt álló egyének közé bésorozottat, ki már több ízben e végre le rendelve is volt, azonban ambátor bizton hittem megjelenését, de siker nélkül mert az meg nem jelent - November 27-én Szegszárdról történt vissza tértemmel minthogy a kérdéses lakhely utamba essen a helyen megállapodván Borsi Jánost a nevezett fiúnak atyát magamhoz szállítottam, megfedvén abbéli makacs tettéért, mi szerént a rendelet dacára fiát béállítani mulasztotta - a vélem lévő több Előljárók hallattára Borsi János ekképpen nyilatkozott: fiamat ebben az életben katonának nem adom, mert azért, hogy Pakson született a keresztelésért megfizettem - fizetésért pedig máshol is megkeresztelték volna, én a Város hasznával soha nem éltem - ezen és több illyféle kifejezéseim a nevezetnek elálmélkodván, ne hogy valamely méltatlanság érjen a vélem lévőekkel együtt eltávozom utamat hazafelé folytatandó - a nevezett makacs ellenszegülőre nézve megjegyezni szükséges miképpen annak három vagy négy fiai vannak - életének nagyobb részét paks Mező Város pusztáiba töltötte el - jele, hogy fia is Pakson születvén és kereszteltetvén meg, az anyakönyvből iratott ki, tehát ezen család is a Paksi népesség közé vagon bésorozva.

Végre alatt ide hajlítva megküldeni kötelességünknek ösmérjük azon makacs ellenszegülőknék névjegyüket, kik számtalan felszólítás és személyes bérendelés dacára sem jelentek meg Szegszárdon az ujoncz állítást vezérő tisztelt Választmány előtt - ezekre nézve a legszigorúbb eljárást következtetni kérjük.

Az előre bocsájtottakhoz képest tehát kitűnik miképpen az engedetlenség kárhozatos magva némelyeknél gyökeret vervén azon gyümölcsöt érlelé, mily a Városi cselédeken kezdett és fokozatonként az Előljáróságon is túl ment, méltatlanságokat termé Számunkra, ezt pedig jelen hazai viszonyok között tűrni nem lehet, nem szabad - nehogy tehát a hallottakból ítélő közvélemény önnön hibájok nélkül tekintélyükben csökkenést szenvedő Előljárókat sujtsa - becsületünk megóvására magunk erányában azzal tartozunk, hogy tisztelt Első Allspány uradt, egész alázattal fel kérjük arra, miszerént tudva lévő erélyességénél fogvást bizotmányilag példa mutatás végett eljárni, és kívánt elégtételt következtetni Méltóztassék, meg külömböztetett tisztelettel maradván Pakson Decemb 1. 1848.

Tisztelt Első Al Ispány Úrnak

alázatos szolgálai:

Girsth János Városbírája
Németh Imre Városi Eskütt
Tumpek Ádám Városi Eskütt
Lengyel László Városi Eskütt
RácZ Jozsef Eskütt
Kufár János Városi Eskütt

Pétsi József Város
hites jegyzője által

Paksról a még ki nem állott katonaujoncok névsora

Több ízbeni felszólításra

Sorszám	Atya neve	Fiú neve	Észrevételek
1.	Krizák István	István	Beléven fogva Szegzárdra kísérés végett, de a Várás házáról megszökött.
2.	Vitt Fülöph	Fülöph	A bérendelés után távozott el Paksról.
3.	Takács István	Mihály	Sem maga, sem szülei Pakson nem találatnak.
4.	Tumpek Henrik	Mihály	Megvan rendelve a lemenetelre.
5.	Hanol Ferencz	József	Beteg - nyomorult - megvizsgálandó.
6.	Madáts György	György	A legutóbbi toborzás alkalmával Bölcske helység helyett ált be.
7.	Lacza György	György	Gyapai pusztán van.
8.	Ledneczki József	István	Cseresznyési pusztán van.
9.	Áts Tamás	József	Meghalálozott.
10.	Ledneczki István	István	Szegzárdon már lent lévén, orvosilag megvizsgáltatott, a katonai szolgálatra éretlennek találatott.
11.	Lacza István	István	Nem találatik.
12.	Megyesi István	János	Agyonverettetett.
13.	Szúts Józef	György	Sem maga, sem szülei Pakson nem találatnak.
14.	Tell Ádám	András	Álítása szerint helyettesített.
15.	Danis Andr.	György	Pakson nemtalálatik.
16.	Kemény Sándor	Sándor	Hat hetekkel ezelőtt hajóval ment Esztergomba.
17.	Kollár András	András	Pakson nemtalálatik.
18.	Pakolicz József	József	Hon nemtalálatik.
19.	Szabó János	Péter	Hon nemtalálatik.
20.	Bors János	János	Csámpai pusztán lakik.
21.	Krizák István	Mihály	Megszökött a katonaság előtt kijelentvén, hogy Szolgálni nem fog.
22.	Hornung József	József	Duna Pentelén lakik.
23.	Véhn István	János	Pakson nem találatik.
24.	Dálnoki Béni	Péter	Mozgó nemzetőrök közt tévén szolgálatot Paks helyett - a Bécsi ütközetnél elesett.
25.	Vajda József	József	Pakson nem találatik.
26.	Kiss István	János	Hon nemtalálatik.

Rövidítések:

ev	- (ágostai) evangélikus
hza	- honvédszászlóalj
k, rk.	- római katolikus
ref., r.	- református
o. old.	- old.
Sz.	- született
sz.év	- születési év
Szhely, szh.	- születési hely
Tarth., Th.	- tartózkodási hely
TML	- Tolna Megyei Levéltár
v, vall.	- vallás
zs.	- zsidó vallású

1871.
1848.

Piszokt Elő Alapján Mr!

Paks Mezővárosában lábra kapott fekteléség — a felvöbörög rendele-
teiről több eszékben némelyek által tanúsított engedelmesség
természeti tulajdonánál fogva és maga után vonja azon kárho-
zatot következésmint a birtokosok felvöbörög rendelesekkel tette,
és itéveben fáradozó Városi Előjárás megkiváncsító mükö-
désében nem csak tetteleg jótételek, de sőt mellesleg
tárgyaváratotik — végente is tekintélybeli gyakorlatok
alacsonyítást arat — mint ezt már számos példák eléggé váz-
soltan tanúsították, és az alább-elő sorolando i legközelebb
jel merüle eseményekből is kitünik.

Ezen panaszokhoz a tárgya főleg a Haza körülmé-
nyei igényelté, ujonc állítai körülfordítás — nem csak a
Megjéni Köröndég — de ön magunk ellet a kérengjával kell
vissza riadnunk; ha fentebbra vesztünk Paks Mezőváros
készsérel az ujonc ki állítai miben léte, mert ha kérdeni
valaki, hogy hány ujonc állítatott? — nem tudommal kellene
válaszolni, valkmint azon kérdésre is, hogy hány illik
hány ujonc helyéki, és állítandó meg? — nem tudommal fe-
lehet kenne a válassz — mert a mint a rendeleseinkben a
hátra lévő k igen keveset, sőt ügyesülve semmit sem ügyelve
a beavatatal helyén akkor midőn az előjárás megjéni-
nik vagy meg nem jelenek, vagy pedig akkor jelenek meg
midőn előjárás jelen nincsenek, ily alkalmakkor tör-
tént ujonc beavatásról elötünk jelentés nem törtéven,
a méltóntétek felet tudomással nem is bírhatunk — meg is
a körvelemény az előjárásot kárhoztatolag, de érdemtelensül
újítja annyira, hogy az engedelmesség eláradásából keletkező
meg rovatások miatt szinte elszegyenülve kell tudnunk

akt.

Beregnyi Miklós:

Paks sajtótörténete (7.)

1/3.

Daróczy Zsiga társadalmi hetilapja: a Paksi Közlöny

1882-ben négy lap jelenik meg Pakson, ebből három postai szaklap. Közülük kettő még az 1882-es évben megszűnik, ám újabb lap jelenik meg, mégpedig a Daróczy Zsiga által szerkesztett Paksi Közlöny. Ez már nem szűk szakmai rétegnek készült, hiszen alcímében ez áll: Társadalmi hetilap. Első száma 1882. február 06-án jelent meg.¹

Mielőtt a lapok részletes elemzéséhez kezdenénk, tekintsük át nagyvonalakban az 1880-as évek országos eseményeit, hiszen ezek nagymértékben befolyásolták a lap tartalmát és irányzatát. Egy olyan eseménysorozatot említünk, amely erősen befolyásolta Daróczy Zsiga szemléletét és gondolkodását. Ez az eseménysorozat az antiszemita mozgalom európai és hazai felerősödése volt. Erre a korra igazán jellemző az a megállapítás, amit ifj. Ábrányi Kornél publicista, Eötvös Károly kortársa így jellemezett:

“Ma nehéz, fojtó köd ül a magyar közélet fölött, akadályozva a körültekintést, az előrelátást: a történelem nem ismerése vagy még inkább annak félreismerése. Közgondolkodásunk a mesét még ma is jobban szereti, mint a valóságot. Az illúziót jobban szereti, mint az igazságot. Az a történelem, amely tanít, nem kedves előtte, csak az, amely dicsekszik. Bizonyos tévedésekhez ma is szent kegyelettel ragaszkodik, és gyűlöli azokat, akik elemző kézzel akarnak nyúlni azokhoz.”²

Ez a kor a dualista rendszer konszolidált időszaka, az 1875-1890-es évek. Meggyorsul a termelőerők fejlődése a tőkés termelési viszonyok bevezetésével és ez megköveteli a képzettebb munkaerőt. A polgári állam olyan társadalomszervezési és irányítási feladatok ellátására kényszerül (vasút, posta, útfenntartás stb.) mint az államosítás, községésítés, ez megköveteli a szakképzett tisztviselőket, hivatalnokokat. Az így bonyolultabbá váló világban bonyolultabbá válnak az emberi és anyagi konfliktusok. Ezek az új gazdasági - társadalmi konfliktusok szítják fel az antiszemita mozgalmat is.

Istóczy Győző kormánypárti képviselő, maga is földjét veszített egykori birtokos szolgabíró - mint Daróczy Zsiga - az állampolgársági jogok rendezésével foglalkozó parlamenti vitában 1875 tavaszán a zsidó bevándorlás korlátozása és antiszemita mozgalom indítása érdekében emelt szót. A “judaizmus” lényegét abban foglalta össze, hogy a zsidóság a demokrácia és liberalizmus hirdetésével a “keresztény társadalmat” lerombolja és helyébe a maga gazdasági zsarnokságát állítja. Istóczy 1878-ban már a zsidók kitelepítését ajánlja (“palesztinai beszéd”). A “zsidó összeesküvésről” szóló fejtegetéseit a parlament derűtséggel, a kormány tagjai sajnálkozással fogadták, tanainak hirdetésére szánt lapja gyorsan megbukott.

“Észrevettük, hogy csak kiáltó szó vagyunk a pusztában... - írja később Istóczy -, láttuk, hogy a mi időnk nem érkezett el, vártuk tehát tovább ezt a mi időnköt.”³

Az 1880-as évek elején az osztrák és német antiszemita megmozdulások lendületet adtak a katolikus alsópapság és az egyetemi hallgatók egyes csoportjai hasonló szervezkedésének.

Még 1880-ban a parlamenti Függetlenségi Párt soraiból sikerült néhány képviselőt megnyerni, így Simonyi Ivánt, a szabolcsi Ónody Gézárt - az az Ónody, ki tisztaeszlári nagybíró - és Verhovay Gyulát, a “Függetlenség” szerkesztőjét.

A hangadók többsége a 67-es alapon álló ellenzék és a Függetlenségi Párt soraiból került ki, és az antiszemizmust inkább eszköznek tekintette, hogy segítségével a kormánypártot, mindenekelőtt a rendíthetetlennek tűnő Tisza Kálmánt megbuktassa.

Az antiszemita csoport által elindított akció mozgásba hozza Tisza ellenfeleinek egész táborát. Eötvös Károly visszaemlékezéseiből tudjuk, hogy első lépésként szervezkedés indult egy nagy kormányellenes koalíció kialakítása érdekében. Úgy számítottak, hogy a Függetlenségi Párt nyolcvan, a mérsékelt ellenzék húsz és a Kormánypárt harminchárom tagja azonnal csatlakozna hozzá.

“A zsidóság ellen most elemi erővel dühöngő gyűlöletet pártszervezésre kell a jó hazafiaknak felhasználni. A jelszó: le a korrupcióval, le a zsidósággal, le Tisza uralmával. Ma ezt mindenki megérti, s egyetlen hatalmas fellépéssel győzhetünk.” Összegzi Eötvös a koalíció szervezőinek tervét.⁴

A Függetlenségi párt soraiban volt a legnagyobb a válság, döntenie kellett, vagy felkarolja az antiszemizmust és ezzel a segítséggel megdöntheti Tisza uralmát, vagy megőrzi liberális hagyományait, de akkor ki nem mondott szövetségre lép a kormánnyal és kockáztatja, hogy követőinek egy része az antiszemita táborhoz csatlakozik. A Függetlenségi Párt az utóbbi mellett döntött, magatartásuk jelképeként tekinthetjük, hogy a tiszaezlári per védelmét a párt vezető egyénisége Eötvös Károly vállalta el. Így a kormánybuktató nagy antiszemita koalíció nem jöhetett létre. Ugyanakkor megőrizték ellenzéki álláspontjukat és bírálták a kormány magatartását.

Az arisztokrácia sokáig nem fordult szembe az antiszemizmussal, egy része kifejezetten támogatta. A katolikus egyház is elnéző magatartást tanúsított a mozgalomban résztvevő papokkal szemben.

Tisza Kálmán, ha kezdetben nem is lépett fel kellő szigorral, mégsem engedélyezte az antiszemita egyesületek alapítását, betiltotta gyűléseiket és “irodalmuk” terjesztését.

1882 őszén a kormány statáriumot hirdetett a pozsonyi antiszemita zavargások lecsillapítására és nyomatékosan utasította a megyéket a rendezetlenség megakadályozására.

E rendeleteket nem egy megyében már antiszemita alispánok voltak kénytelenek végrehajtani. A helyi kezdeményezők és főkolomposok ellen mindig megindították a bűnvádi eljárást.

Az 1883 nyarán Nyíregyházán megrendezett 46 napig tartó konstrukciós perben - tekintve, hogy előkerült a Tiszába veszett kislány sértetlen holtteste - Eötvös Károly cáfolta meg a vád állításait és leleplezte a nyomozás során elkövetett törvénytelenégeket.

Az antiszemita tábor nagy felháborodással fogadta a per eredményét, ismét zavargások robbantak ki, különösen Dél-Dunántúlon.

1883 októberében országos Antiszemita Párt alakul, de az 1884. évi választásokon ez a párt csúf vereséget szenved. E vereség után az antiszemita párt feloszlik, 1885-ben maga a vezér, Istóczy is elhagyja őket és az 1887-es választásokon teljesen szétesett és elhalt az antiszemita mozgalom.

A Paksi Közlöny

Az előzőekben már említettük, hogy az első szám 1882. február 06-án jelent meg, bár ebből egyetlen példány sem került elő. Az Országos Széchenyi Könyvtárban az alábbi számok találhatóak:⁵

1882. április 1.	I. évf.	10. sz.
1882. május 14.	I. évf.	16. sz.6
1883. február 4.	II. évf.	1. sz.
1883. március 2.	II. évf.	2. sz.
1883. március 4.	II. évf.	3. sz.
1883. március 11.	II. évf.	4. sz.
1883. március 15.	II. évf.	5. sz.
1883. március 25.	II. évf.	6. sz.
1883. április 1.	II. évf.	7. sz.

A 8. szám már mint Paks-Kalocsai Közlöny jelent meg. A lap megjelenésére vonatkozó adatok változóak, a 10. számon úgy van feltüntetve, hogy megjelenik minden szombaton, a 16. számon pedig már az, miszerint minden vasárnap lát napvilágot. A többi számokon már nincs feltüntetve a megjelenés gyakorisága, így a megjelenést jelző dátumokból tudjuk, hogy általában hetenként jelent meg.

A meglévő 10-es és 16-os számokat teljesen külön kell értékelnünk és elemeznünk, mert ezen két számban még szó sem esik antiszemizmusról. Ennek alapján nagy valószínűséggel következtethetünk arra, miszerint a hiányzó számokban sem találunk zsidó ellenes cikkeket. Ezen állításunkat támasztja alá az a tény, miszerint az első 16 számot Pakson nyomták Rosenbaum Ignác zsidó nyomdásznál.

A nevezett két számnál alcímként az van feltüntetve, hogy társadalmi hetilap. A meglévő két szám elemzéséből olyan következtetést vonhatunk le, miszerint a társadalmi hetilap jellegnek messzemenően megfelelt.

A 10-es szám vezércikkében Pákósy nevű szerző a gazdasági nehézségeinkről panaszkodik:

“A terhek, a szükségletek növekednek, és a rossz esztendőkkel megtámadták a tőkét, s a közép birtokosság ma kezd engedni nálunk is... kénytelen a földbirtok birtoklásától és a hivatalok betöltésétől visszavonulni.”⁷

Sajnálkozva jegyzi meg, hogy a magyar nemes talpa alól kisiklik a föld és fiát csizmadia mesterségre taníttatja, vagy ha pénze van akkor prókátornak. “Ebből aztán az lett, hogy a nemzet maga kezdi a fiskálisok és hivatalnokok túlságos elszaporodását különféle akadályokkal leszállítani.”⁸

A kivezető utat abban látja, hogy maradjunk meg őseink mesterségénél, tökéletesítsük gazdaságainkat, alkossunk gazdasági, borászati, pince egyesületeket, dolgozzunk és tanuljunk.

Ezután a programnyilatkozatnak is beillő vezércikk után egy másik igen lényeges kérdéssel foglalkozik, mégpedig a Paks történetében oly sok katasztrófát okozó tüzesetről tudósít Daróczy Zsiga.

Részletes leírást ad az 1882. március 25-én keletkezett nagy tűzvészről. Elmondja, hogy a tűz Gsellmann Pál jómódú gazda portáján keletkezett este negyed nyolckor, miután a gazda már megvacsorázott és lefeküdni készült. Írtózat nyugati szél dühöngött, amely a lángokat fokozta és menthetetlenül leégett minden, ami a nyugati szélirányban feküdt. A tűzvész akkora volt, hogy lángját Szekszárdon és Dunaföldváron is észlelték, “sürgönyileg kérdést intéztek, s a vész biztos hírére segítségünkre siettek.”

A tomboló vihar annyira felerősítette a tüzet, hogy mire az emberek a házaikra felmentek azokat vizes csóvával védelmezni, már égtek. Némelyek életüket alig tudták megmenteni.

“Szívrendítő volt az asszonyok, gyermekek zsvivaja, a férfiak kiabálása, a harangok kongása, a tűzoltók kürtjeinek szava, a recsegés, ropogás, mely az üvöltő széllel pokoli hangversenyt képezett. A viharüzött felhők mintha vérben úsztak volna a színjáték felett...”

A kár nagysága Zavaros János városi főjegyző jelentéséből tűnik ki.⁹

Ezek szerint leégett:

55 lakóház	ebből biztosítva	50 lakóház
72 gazd.-i épület	“	65 gazd.-i épület
6 présház	“	5 présház

A biztosítás összege:	29.712,- Ft
Épületkár:	42.310,- Ft (becsült kár)
Állat és takarmány kár:	9.852,- Ft
Összesen:	52.202,- Ft kár, ebből fedezetlen: 22.490,- Ft.

A tűzvész alatt ifj. Gsellmann Pál olyan súlyos égési sérüléseket szenvedett, hogy orvosi vélemény szerint nem sok remény van az életben maradására. A tűzvésznek volt egy másik áldozata is, erről így ír Daróczy Zsiga: “Midőn a rémhír kitört, Brukker Salamon pálinkafőző tulajdonos ijedtében szörnyet halt. Rövid időközben háza közelében háromszor ütött ki a tűz, s a legutóbbi alkalomkor fenyegették, hogy tűzbe dobják, valószínű, hogy ijedelmét ezen emlék fokozta. Az egész városban kedvelt egyéniség volt.”¹⁰

A tűzvésszel kapcsolatban Daróczy kommentárt fűz az esethez és a rendeletek betartásáról elmélkedik. Elmondja, hogy már a lap 2-es számában figyelmeztették a város előljáróságát egy épülő nádtetős présházra, a lap 3-as számában a hatóság értesíti a lap olvasóit, miszerint “végzésileg” megtiltotta a nádtetős építkezést. “Mi meg ma, két hónap múlva jelenthetjük, hogy a kérdéses épület teljes épségben fennáll.” Elmondja Daróczy, hogy a nagy tűzvész előtt jelezték a hatóságnak ifj. Gsellmann Pál nádtetős építkezését a páli utcában, de senki nem tett ellene semmit. Ostorozza a községi előljáróságot és így vélekedik: “... elfelejtik azt, hogy a közigazgatás élet adó lelke a jó községi kormányzatban rejlik.”

Azt vallja, hogy közigazgatásunk már nem is lehet ennél ziláltabb mint amilyen, egy területet kivéve, ez pedig az adóügy.

Igen zilált a tanügyünk, mondja Daróczy. “Kérdezzük meg tanítóinkat, hogy 690 római katolikus, 104 református, 127 lutheránus, 203 izraelita, összesen 1124 gyermekből tényleg hány jár iskolába ?”

Azt mondja, ne bízzuk magunkat Varasdy Lajos tanfelügyelő úrra, mert talán még azt sem tudja merre van Paks vagy iskoláink hol találhatóak. Könnyű neki összeállítani a jó statisztikákat a tanügy javulásáról, mert a XIX. század végén ezek a statisztikai adatok kevésbé tűnnek ábrándnak.

Nem fogalmaz finomabban akkor sem, mikor az utcákról és építkezésekről - városrendezésről vélekedik, majd így fejezi be cikkét:

"... mert ma előljárásnak lenni nemcsak annyiból áll, hogy vasárnaponként parádében a templomba menjünk, hanem egyébből is. Amit írtam jóakarattal írtam."

Az eddig tárgyalt három fő témán kívül - gazdasági helyzetünk: tüzeset és közállapotunk - egy terjedelmes tárcsát "Ibolya" című elbeszélés olvasható. Az elbeszélést nagy valószínűséggel állíthatjuk, hogy Jámbor Pál írta, hiszen a későbbi számokban - az akkor már Paks - Kalocsai Közlönyben - is jelennek meg munkái. Az elbeszélés kétezer évvel ezelőtt játszódik a mai Imsós területén és a tündérlány történetét mondja el. A rege folytatása és befejezése ismeretlen mert az újság következő számai hiányoznak. Végezetül a "Különlélék" rovatban rövid hírek olvashatók. Itt olvashatjuk, hogy az új városháza falain mutatkozó repedések az emeletbeli közfalak helytelen alkalmazásából erednek. Geiger Flórián tolnai építész megnyugtatja a város lakosait, hogy ezen a bajon egyszerű vas traverzek aláillesztésével könnyen lehet segíteni.

Ez a hír ma is fontos lehet számunkra, hiszen 1986-ban megkezdődtek az épület rekonstrukciós munkái és 1987-ben mint orvosi rendelő funkcionál az épület.

Fontos információt kapunk a Bazársorról is:

"Építettünk egyszer más fundusára, a kath. templom alá bazárt. A generozus uradalom a telket nekünk ajándékozta, mert a térnek hasznát nem vette, mi meg a bazárral egy szemétdombtól megszabadultunk, a várost szépítettük, sőt 1200 frt boltbérjövdelemmel gazdagítottuk, - de az uradalom kikötötte, hogy ezen 1200 frt-ot, ha vele az építési költségeket letörlesztettük, utcakövezésre fordítsuk.

Az építési költségek három év óta törlesztvék, de utcakövezésről csak szó se legyen! Kinek jutna pedig eszébe arra gondolni, hogy a bazár telkét a községre telekkönyvileg át is kellene íratni mert az ember nem tudja mi történhetik!" (Paksi Közlöny, 1882. április 1. 10. szám 3.p.)

Ennyi anyag fért bele a 10-es számba és az írások ismeretében joggal mondhatjuk, hogy ez a szám valóban betöltötte társadalmi hetilap szerepét. A 16-os szám is hasonló szerkesztői elvek alapján készült. Ebben is találunk egy vezércikket, melyet ismét Pákósy írt és ez a regálé jövedelmekkel foglalkozik. Találunk egy nyílt leköszönő levelet, melyet Petrich Ferenc leköszönő képviselőtestületi tag küldött a szerkesztőségnek és a községi ügyeket - választásokat pellengérezte ki. Igen érdekes írást találunk a molnárokról és a vizimalmok helyzetéről-sorsáról.

Végezetül rövid híreket olvashatunk a "Különlélék" rovatban. Tömören így foglalható össze a 16-os szám tartalma. Most pedig nézzük meg részletesebben ezeket az írásokat.

A regálé megváltásáról szól Pákósy cikke és a regálé alatt ő mindig az italmérési jogot érti, ami természetes is ezen a bortermő vidéken. Azt vallja, hogy a termelő annyit kér boráért, amennyit akar, ebbe ne szóljanak bele, hiszen a kereskedelemnél "a legigazibb, legszebb, leghatalmasabb tényező a szabad verseny." Szorgalmazza a regálék községi megválthatóságát és példának Kamocsa, Komárom megyei községet említi, hol a község megváltotta az italmérési jogot "s azóta minden tekintetben, anyagilag úgy mint szellemileg a többi határos községeket messze túl haladta, mert az anyagi haladásnak alapja a szabadság, a szelleminek az anyagi jólét, a szabadságnak a szellemi műveltség."¹¹

"Paks nagy község polgáraihoz!", így kezdi nyílt levelét Petrich Ferenc képviselőtestületi tag, ki öt évig városbíró is volt. Most annyira megelégedte a közügyekkel való foglalkozást, hogy lemond testületi tagságáról és ezt így indokolja:

"... mert az alattomos eliqve - fondorlatok, a kasztszellem, a társadalmi kinövések, a közügyek iránti közömbösség, az ingadozó, félrevezethető és sopánkodó jellemvonások sehol jobban elharapódzva nem lehetnek mint nálunk."¹²

A lakosság arról panaszkodik, mondja Petrich Ferenc, hogy ami jó és a kor fejlődése megkívánná haladását az nem halad, ami rossz, gyanús, vagy tiltott, az "mindenkor talál hatalmas támogatókat." Ennek oka sok esetben egy-két emberre vezethető vissza. Jelen esetben is erről van szó, hiszen a község önkormányzati rendszerének jogát a képviselőtestület gyakorolja és az előljárásnak a képviselőtestület határozatainak a végrehajtó-

ja. A testület elnöke és a végrehajtó elöljáróság feje ugyan azon személy, ez pedig a községi bíró. Ezért a választáskor nagyon meg kellene gondolni minden lakosnak kire adja szavazatát.

“S mi történt a két utóbbi bíróválasztásnál ? Az előbbinél úgy mint az utóbbinál dorbézolás, etetés, itatás két oly egyén mellett, kik sem múltjukkal sem jelen életükkel maguknak a bizalomra érdemet nem szereztek, de mert három éve Rézbányaynak volt jobb és több bora, az lett a bíró, most pedig Girstnek a bora volt jobb, tehát azt kellett megválasztani.”¹³

Rézbányay József megfelelő képességgel nem bírván, pilátusi természeténél fogva, vele született “pöffeszkedő sunnyogásával” és hazugsággal, mint elnök a községi képviselőtestületet félrevezette. Sem a törvényt, sem a községi szabályokat be nem tartotta, vélekedik Petrich Ferenc. Így csak abban lehetett reménykedni, hogy az újabb választás alkalmasabb embert juttat a bírói székbe. Az események viszont nem úgy alakultak, mert már a választások előtt elkezdődött dorbézolás és a bíró jelölt - Girst Ádám - kiválasztása miatt panaszt tettek a megyénél, mire a megye semmisnek minősítette a választást. A megyéhez küldött panaszt 21 képviselő szavazta meg - a 40 fő közül. Mire a végzés kijött, fordult a kocka, mert a megyei végzés ellenére és azt figyelmen kívül hagyva újra szavaztattak a képviselőtagokkal a bíró személyére és most már 26 fő szavazott a bíró személye mellett és az előző panaszos felirat ellen.

Petrich azon háborog, hogy vannak olyan árulók a testületben, akik egyszer így, máskor úgy szavaznak, mindig saját érdeküket tartva szem előtt.

“Judások, ti ölitek meg községünk életét, mint képviselő sem veletek, sem mellettetek, sem ellenetek többé semmit sem tehetek, Isten bocsássa meg bűnötöket, Isten veletek !”

Ez a község érdekében tett utolsó “feljajdulásom”, zárja levelét és a képviselőtestületből történt kilépésének indoklását Petrich Ferenc.

A nyílt levélhez szerkesztői megjegyzést fűz Daróczy Zsiga. Tájékoztatja az olvasókat, hogy Petrich Ferencet 1873-ban választották meg először városbírónak. Mikor átvette a község ügyeinek intézését, a városnak 16.000,- Ft tartozása volt. Midőn a bíróságról lemondott, az adóság törlesztve lett, a templombazárt felépítették, új vágóhíd épült, az utak kövezték és 4.000,- Ft készpénze maradt a községnek. “Azóta semmiben nem haladtunk, mindenben hátramentünk,” vélekedik Daróczy. A mostani és az előbbi bírót vasvillával sem lehet arra ösztökélni, hogy a Kálvária utcát kikövezzék, pedig az érdekeltek 530 frt-ot megszavaztak rá és 100 frt készpénz is összegyűlt. A megválasztás elleni megyei végzést nem közölték a képviselőtestülettel, sőt a végzést megfellebbezték. “És nem pirulnak ?” Kérdi felháborodva Daróczy Zsiga, majd így zárja szerkesztői megjegyzését:

“Paks város ügyei gyönyörűen haladnak. A község házának emeletén bivalok sétálnak éjnek idején, abban az épületben, ahol városi, fogyasztási és árvapénztár van, ahol a járásbírósnál millió forint értékű okiratok őrizetlenül fekszenek, ahol a közigazgatás, adóügy és igazságszolgáltatás összes levéltára elhelyezve van.”¹⁴

Még egy jelentős cikk olvasható a 16. számban, “A molnárokhöz” címmel és egy általános képet fest a malomipar helyzetéről.

Van egy régi közmondás: “Nagyot hall, mint ősszel a molnár.”

Ennek az az értelme, hogy ősszel igen jó keresetük volt a molnároknak és megnézték kinek a szavára figyeltek oda vagy kivel álltak szóba. Ez sajnos már a múlté, ma a malomipar pusztulásnak indult. Ennek egyik igen fontos oka az, hogy a gőzmalmok (műmalmok) nehezen hódítanak tért a hazai iparban, még mindig erősen ragaszkodnak az 50 évvel ezelőtti korszerűtlen technikához, például a vizimalmokhoz. Pedig a már meglévő műmalmok őrleményei olyan kitűnő minőségűek, hogy arra Amerika is felfigyelt és malmaikat a magyar műmalmok mintájára rendezik be.

Egy pillanatra érdemes itt megállnunk és felidézni egy méltánytalanul mellőzött és egyoldalúan bemutatott személy fáradozásait a malomiparunk fellendítése érdekében.

Ez a tudós férfiú Mészáros Lázár, a Batthyány-kormány hadügyminisztere, a Magyar Tudós Társaság tagja, kit katonai tevékenységének elismeréseként 1837. március 17-én Itáliába helyeznek az 5. huszárezredhez.¹⁵ Majd 1837. július 20-án levelezésbe kezd a reformkor vezéregyéniségével, gróf Széchényi Istvánnal, aki maga is az 5. huszárezrednél volt katona.¹⁶

Mészáros tanulmányozza az olaszországi malmokat és ennek alapján azt javasolja Széchényinek, hogy a tervezett pesti gőzmalmot acélhengerekkel szereljük fel. Széchényi nagyra értékelte Mészáros Lázár szerepét a

pesti József Hengermalom megindításában. Az 1841. december 1-én Mészároshoz intézett levelében erről így ír:

“ha ön nem volna alkalmasint a Pesti Hengermalom sem jó létre... Én hoztam a dolgot életbe - ennek megismertetése, ajánlása azonban az Ön tette és érdeme!”¹⁷

1847-ben a Magyar Gazdasági Egyesület is megválasztotta tagjának Mészáros Lázár ezredest, az 5. huszárezred parancsnokát.

Kanyarodjunk vissza a műmalmokhoz, melyek híre oly nagy volt, hogy Londonban az 1862. évi világkiállításon a lisztünk első díjat nyert.

“Az iparosodási törekvést egy magyar világcég is elősegítette: a Ganz-cég, mely hengerszékeivel nagy sikereket ért el. Ezekből eladott a gyár: 1873-ban 20 drb-ot, 1874-75-ben 447 drb-ot, 1879-ben 1348 drb-ot, 1884-ben 1870 drb-ot.”¹⁸

Tehát az a helyzet állt elő, hogy amíg a műmalmok - főleg Pesten - ontják a világszínvonalú lisztet és majdnem minden nagyobb vidéki városban raktárakat nyitnak, addig a vidéki kis malmok - a paksi malmok is - már jobbra csak az ún. parasztörlésre vannak utalva. Ámde ez is csökkenőben van.¹⁹

A vidéki malomipar helyzetét azzal illusztrálja a “Molnárokhoz” című cikk, hogy a bevezető sorok után közli Molnár Antal paksi kamarai kültagnak a kamara által szerkesztett évi jelentését. Ebből megtudhatjuk, miszerint a vidéki malmok a végpusztulásuk felé közelednek. “A nép pénzre szorulván” búzáját eladja és a jóval olcsóbb “műmalmi” lisztet veszi. “Ez oknál fogva Paks-vidékén minden száraz és vízi malom eladó, s bármilyen potomon árón kínálják is, még sem akad vevőjük.”

A vidéki malmok életképtelenségének egy másik igen fontos oka is van, mondja a jelentés, mégpedig a vidéki malomtulajdonosok szűklátókörűsége. Ugyanis a “Ganz és társa” cég által készített hengerszékek igen olcsón beszerezhetők, minden kismalomba alkalmazhatók, különösen az úgynevezett paraszt örlésnél és mégsem dobják ki a molnárok a régi elavult köveket. A cikk szerzője felszólítja a molnárokat, hogy saját erejük-ből próbáljanak sorsukon javítani. Ebben az időben Pakson kb. 60 malom van és ez 120 családot tart el, összesen 900 embert.

A dunai malmok létjogosultságát a dunai hajózás is megkérdőjelezi, mert a malmok akadályozzák a közlekedést és igen veszélyesek arra nézve.

Ezzel a végére értem a két szám ismertetésének és újból megállapíthatjuk, hogy az alcímként használt “társadalmi hetilap” szerepét jól betöltötte a Paksi Közlöny 1882. május 14-ig, a 16. szám megjelenéséig.

Ebből az évfolyamból több szám nem ismert, de feltételezhetjük, hogy 1-2 szám még megjelent, több viszont nem, mert a laptulajdonos Daróczy Zsiga összeveszett a nyomda tulajdonosával, Rosenbaum Ignáccal. A harag oka a felerősödő antiszemita mozgalom.

A tizenégy esztendő tisztaeszlári Solymosi Eszter 1882. április 1-én tűnt el, miután festékért küldték az Ófaluba. Anyja április 4-én jelenti az esetet Vencsellőn a szolgabírónak és hivatalos körözést bocsátanak ki. A faluban az a hír terjed el, miszerint a kislányt a zsidók ölték meg, elvágta a nyakát azért, hogy véré a húsvéti pászkaájukba keverhessék. Solymosiné május 4-én újra elment a szolgabíróhoz és követelte a vizsgálatot. A községi bíró vizsgálatot tartott május 6-án. A vizsgálat során “kihallgatta” Sarf Samu négyéves és kilencéves gyereket, aki “bevallotta”, hogy Solymosi Eszter nyakát a zsidók vágta el a zsinagógában. A kiküldött vizsgálóbíró május 16-án rendeli el a nyomozást. Adamovics József tisztaeszlári lelkész “Egy lány eltűnésének titokzatos esete” című cikke május 20-án jelenik meg a magyar Államban, azzal vádolva a tisztaeszlári zsidókat, hogy ők ölték meg Solymosi Esztert. Május 21-én megkezdődnek a letartóztatások, 23-án Ónody Géza, 24-én Istóczy Győző megerősíti a parlamentben a vérvád gyanúját. A Dunántúlon és az északi megyékben antiszemita zavargások robbannak ki.²⁰

Daróczy Zsigára kezdetben nem hatott az európai antiszemita mozgalom: “Midőn a Paksi Közlönyt a közművelődés céljából gyakorlatlan kézzel bár, de elhatározott akarattal megindítottam, visszatetszéssel olvastuk az oroszországi zsidóüldözések rémtörténetét, részvételt voltunk irántuk, s Istóczyn, Ónodyn s néhány társaikon kívül hazánkban senki sem tudott zsidókérdésről, s a szabadelvűség ezen országában senki sem hitte, hogy a zsidókérdés oly rohamosan, oly akut jelleggel fellépjen.”²¹

1882-ben még Daróczy biztatja Rosenbaum Ignácot egy nagyobb és korszerűbb nyomda létrehozására, annak érdekében, hogy nívósabb lapot lehessen előállítani. Az esetleges ráfizetés ellensúlyozására 100,- Ft összeg erejéig kötelezettséget vállal.

“Akkor nem gondoltam, hogy a zsidókérdés kifejlődjék, s sejtelmem sem volt, hogy a tiszaezlári eset felmerüljön, hogy arról komolyan beszélni lehessen, hogy az a maga borzasztó lényegében valószínű, sőt való is legyen.”²²

A tiszaezlári események hatására azonban már így vélekedik Daróczy: “... az összes társadalomban azon megingathatatlan meggyőződést eredményezte, hogy itt nem egyes zsidóvallású gonosztevőkkel, hanem egy faj, hit és vérszerződésre épített, társadalomellenes ligával állunk szemben.”²³

Ezen meggyőződése még nem érlelődött meg Daróczyban, mikor lapjában fejtegetni akarta érlelődő antiszemita gondolatait Rosenbaum megtagadta a cikk közlését. Mivel Daróczynak tartozása volt a nyomdával szemben, így nem tehetett mást mint hallgatott és nem beszélt a zsidókérdésről. Rosenbaum viszont felismerte Daróczy álláspontját és helyét az antiszemita mozgalomban, így megpróbálta háttérbe szorítani és első lépésként beolvasztani a Paksi Közlönyt a Szekszárd Vidékébe. Ez Rosenbaum részéről azért volt lehetséges, mert ebben az időben ő nyomta a szekszárdi lapot is. Rosenbaum rá akarta beszélni Daróczyt, hogy a beolvadási szerződést írja alá, azzal a feltétellel, miszerint az előfizetők a Paksi Közlöny helyett a Szekszárd Vidékét kapják.

A beolvadási tárgyalásokról a megyei sajtó ezt írja: “A ‘Paksi Közlöny’ e hó elejével beleolvadt a ‘Szekszárd Vidékbe-be’ s annak szerkesztője a ‘Szekszárd Vidéke’ belmunkatársa lett.”²⁴

Daróczy szorult helyzetében majdnem aláírta a szerződést, hogy nem tette, az nagy lapkiadói vágyának köszönhető. Áron alul megvált családi házából és az így nyert pénzzel a zsebében kezdett kiadó után nézni. Nem tudni miért, de az 1883. év első számát Budapesten nyomatta Buschmann Ferenc, Koronaherceg - utca 8. szám alatti nyomdájában.

A második számot már Kalocsán, Holmeyer Ferenc könyvnyomdájában, hol később a Paks-Kalocsai Közlönyt is nyomják.

A kiadói tárgyalások nagyon elhúzódtak, mert az 1883. év első száma csak február 4-én jelent meg. A megjelenésről hírt ad a megyei sajtó: “A ‘Paksi Közlöny’ egy havi pihenés után ismét megindult, de most már antisemitikus tendenciával.”²⁵ Ezen kívül a Kalocsai Néplap is tudósít a megjelenésről: “Vettük a ‘Paksi Közlöny’ 1. számát. Szerkeszti és kiadja: Daróczy Zsiga. Egész évre 5 frt. Megjelent hetenként. Összeállítása változatos. Irányára nézve antiszemita.”²⁶

Mindkét lap tudósításából kiolvasható a lap iránya, nevezetesen az, hogy antiszemita lett a Paksi Közlöny. Erről Daróczy így ír a lap 1883. 2. évfolyamának első számában: “Akarom, hogy megtudja mindenki, aki eddig velem együtt nem tudta, hogy a zsidóság tönkre tette Oroszország egy részét, Lengyelországot, Magyarország felső részét. Tudjuk meg mindnyájan, hogy a zsidóságot egy rettenetes, ezredéves politika vezeti a népek elnyomására és zsidó világalomra irányzott jól szervezett végrehajtással rendelkező nagy hatalom.”

Közben azért azt is kijelenti, hogy “A Paksi Közlönyt nem a zsidók iránti gyűlölet vezeti, hanem a tiszta hazafiság, a mieink iránti testvéri szeretet, s mi a szeretet zászlaja alatt minden legcsekélyebb befolyástól függetlenül, hathatósan akarunk küzdeni egy nagy, egészséges, hatalmas magyar társadalom megalkotása mellett.”

Az 1883. év 1. számának megjelenésével a lap körüli kiadási gondok még nem értek véget. Ezt az is jelzi, hogy a 2. sz. közel egy hónap múlva jelenik meg, pedig hetilapként szándékozik Daróczy megjeleníteni. Azt ígéri az “Előfizetőinkhez” című cikkében, hogy a januárban elmaradt négyheti számokat utólag megküldik az előfizetőknek. Ezt az ígéretét nem tudta teljesíteni mert még a 7. számban is visszatér erre az ígéretére, bővítve azzal, miszerint a második félévben “megtoldják” a lapot egy fél ívnyi nagysággal. A lap örökös harcot vívott az előfizetőkért, ezt bizonyítja, miszerint - egy szám kivételével - minden számban közlik az előfizetési felhívást.

Úgy toborozták az előfizetőket, hogy a “mutatvány” számot különböző címekre küldték el és amennyiben az illető nem írt, hogy részére ne küldjék ezt az újságot, akkor automatikusan megkapta a következő számokat is, annak reményében, hogy előbb-utóbb elküldi az előfizetési összeget. A Paksi Közlönynek 1883. március végére 500 előfizetője volt és ez már azt jelentette, hogy: “A lapnak anyagi léte a mostani előfizetőkkel már biztosítva van”.²⁷

A lap természetesen nem 500 példányban jelent meg, hiszen azt meg lehetett vásárolni a nyomdában is, de a felelős kiadónál is. Ezen kívül több olyan személynek is küldtek a lapból, ki még nem fizetett elő. Ezekből az adatokból azt szűrhetjük le, hogy a Paksi Közlöny közel 1000 példányban jelent meg. Ez a megjelenési és előfizetési példányszám viszont igen jónak mondható. Ez azt is jelenti, miszerint Paks lakosságát érdekelték a

közügyek, szerettek olvasni és anyagilag is megengedhették maguknak az újság előfizetését, ami nem volt olcsó, hiszen egy évre 5 frt-ba került. Az előfizetők táborában természetesen nemcsak paksiak találhatók, hanem a megye egész területéről igyekeztek olvasókat toborozni, így Simontornyáról például három előfizetője volt a lapnak. Ezek az adatok, mint már mondtuk, csak az 1883-as évre érvényesek, hiszen az előző évben csődbe jutott Daróczy Zsiga lapja, hogy újraindíthassa, családi házából kellett megválnia. Ezt a felutási sikert az is elősegítette, hogy a lap antiszemita irányt vett fel. Az ismert hét szám mindegyikében olvashatunk antiszemita írásokat.

Nem elemzem ezeket az írásokat, hiszen az idő túlhaladta őket, bebizonyosodott a tiszzaeszlári vérvád hamisága és az általa jogtalanul felszított antiszemita mozgalom is elcsitult.

Ezeknél az írásoknál sokkal izgalmasabbak és a helytörténeti kutatás szempontjából sokkal fontosabbak azon írások, melyek a közállapotokkal, az iskola ügygel és a tűzesetekkel foglalkoznak, hogy csak a fontosabb témákat említsem.

Az ismert hét szám közül az 5. és 7. számot kivéve mind foglalkozik a tűzzel és a tűzoltóság helyzetével, öt számban kilenc írás jelenik meg ezen témával kapcsolatban.

Természetesen azért, mert igen félelmetes veszélyforrás volt a nádtető házak és présházak jelenléte a városban. Az 1883. január 22-én a Páli utcában keletkezett tűz körüli bonyodalmak hullámai "a magas minisztériumig" eljutottak.

1883. január 28-án az önkéntes tűzoltó egyesület közgyűlést tartott, melynek jegyzőkönyvét szó szerint közli a lap.²⁸ Fontossága miatt én is teljes terjedelemben közlöm a jegyzőkönyvet:

"Jegyzőkönyv" "Felvétel a Pakson, 1883. évi január 28-án az önkéntes tűzoltó-egyesület által. - jelen voltak a parancsnokok mint, a tűzoltóságnak 2/3 része, e szerint a gyűlés határozathozatalra képes volt. - Tárgy: - A paksi önkéntes tűzoltó egyesület 3 évi alakulási ideje letelvével, ennek újbóli alakulása és a tisztikar újbóli megválasztása lévén napirendre kitéve, elnöklő főparancsnok Flórián István felszólította a tagokat, hajlandók-e újból alakulni? Ha igen, mondja ki határozatilag, s mindjárt válassza meg újból a parancsnokságot, - ezen felszólítás után a tűzoltó egyesület nagy része odanyilatkozott, - hogy mivel a paksi lakosság kevés kivétellel a tűzoltósággal szemben ellenszenvet táplál, s a helyett, hogy tűzvédsz alkalmával a tűzoltóknak segédkezet nyújtanának, a vész helyére tűzoltó szereket vagy vizet hordanának, nem tesznek semmit, ellenkezőleg, a tűzoltókat kigúnyolják, s miként a f. hó 22-éni tűzeset alkalmával előfordult azon tény, hogy a városi előjáróság két tagja, kiknek éppen erkölcsi kötelességük a tűzoltókat támogatni - egy tűzoltót, ki víz hiányában a szobában lévő tárgyakat élete kockáztatásával akarta megmenteni - azt kiáltotta "be kell dobni a tűzbe, rá kell zárni, hadd égjen benn ő is," s a tűzoltók ellen gyanúsító kifejezésekkel élve - igazolja, hogy a tűzoltók a közönség által pártolásban nem részesíttetnek.

Ennélfogva az egyesület egyhangúlag azon határozatot hozta, miszerint tényleges működését a fent érintett okokból ezennel beszünteti, és az egész egyesület feloszlását egyelőre ki nem mondja, hanem feloszlását a következők nem teljesítésétől teszi függővé:

1. Főparancsnok az egyesület nevében tegyen jelentést a n.méltóságú m.kir. belügyminisztériumnál az iránt, hogy az egyesületi tagok, kik önkéntesen minden haszon és fizetés nélkül kívánnak emberbarátjaikon segíteni, senki által nem bántalmaztassanak, s ha bántalmaztatnának, az illető bántalmazó a hatóság által szigorúan és példásan büntetessék.

2. Gondoskodjék a városi hatóság arról, hogy vész esetén az oltáshoz szükséges szerek a vész helyére szállíttassanak és hogy a tűzhöz mindenki, akinek igája van, vizet hordjon - így alkalma lesz a tűzoltóságnak hivatásának megfelelni s emberbarátján segíteni, s így magának tekintélyt szerezni.

3. Jelentse be a városi képviselő-testületnek, hogy mindaddig, míg a fentiek be nem teljesülnek, a paksi önkéntes tűzoltó-egyesület tényleg nem fog működni, hogy intézkedhessék az iránt, hogy tűzvédsz alkalmával minő eljárást kíván követni, ezen jelentések megtételére egyhangúlag Flórián István főparancsnok bízott meg. Ezzel az ülés feloszlott.

Kmf. Dömötör József jegyző."

Ezek után az önkéntes tűzoltóság parancsnoksága Vayer András, Kern Ferenc és Feil József Paks városi esküdtek ellen feljelentést tett illetékes helyen. A vád: "mert nevezett esküdtek az 1883. január 22-i tüzeset alkalmával a népet arra hívták fel, hogy a tűzoltókat zárják az égő házba, dobják a tűzbe."²⁹ A belügyminiszterhez írt jelentést a 3. szám közli teljes terjedelmében.

1883. március 1-én ismét tűz üt ki a Rancza-hegyen és három préház leég. Az önkéntes tűzoltók a február 28-i határozatuk alapján nem vonultak ki. A tüzet a lakosság próbálta eloltani, de nem sikerült, bár egy fecskendőt a helyszínrre cipeltek. Daróczy figyelmeztet, hogy itt még használhatták a fecskendőt, mert annak karbantartásáról még az önkéntes tűzoltók gondoskodtak, viszont a tüzeset után gazdátlanul, eldobva hányódik a felszerelés.

Az előljárárság végül is igazat adott az önkéntes tűzoltó egyesület parancsnokságának és rendeletet adott ki, mely szerint "előfordulható tüzeset alkalmával ha a felszólított egyén kocsjába befogni és a vész helyére vizet hordani nem akarna, 10-5 frt. büntetéssel megrovatik."³⁰ A rendeletnek viszont csak akkor van haszna ha azt betartják és betarttatják. Márpedig a betarttatási szándéknak kevés jelét tapasztalja Daróczy, hiszen a nádtetős házépítés ellen is van rendelet, mégis egymás után épülnek ezek a gyúlékony anyagú tetők, erről háborog a 6-os számban ismét.

1883. március 29-én este hét óraker ismét tűz ütött ki, a "halász városban" gyulladt ki egy kocsmá. Szerencsére a tüzet hamar eloltották de Daróczy rezignáltan megjegyzi: "Maholnap le sem merünk este feküdni."

Az örökké fellobbanó tüzek bizonyították, hogy Daróczynak volt igaza, mikor a város vezetését ostromozta és kérte számon következetességük hiányát. A kemény szókimondását nemcsak tűzoltó ügyben tapasztalhatjuk, hanem a közélet számos területén, így például a himlőjárvány alkalmával is.

1883. márciusában himlőjárvány söpör végig Pakson, melynek következtében 16-án 4 gyermek, 17-én 5 gyermek, 18-án 6 gyermek halt meg. E tragédia nagyon felkavarja Daróczyt és így fakad ki:

"Ha a nyulak közt pusztítana, sportsmaneink régen hozattak volna intézkedést ellene, hanem a gyermek csak gyermek.

A szegény ember még tán örül is, ha gyermeke meghal, legalább nem neveli fel a nyomornak."³¹ Kemény kifakadását az indokolja, hogy második gyermeke - István-Zsigmond - 1882. április 20-án szintén a járvány áldozatául esik. Az eddig leírtak alapján nem valami rózsás kép alakulhat ki az olvasóban az akkori paksi közállapotról.

Daróczy rendszeresen tájékoztatja az olvasóit a "tanügyünk"-ről is. Ezen cikkek egyikéből tudhatjuk meg, hogy a Streicher József segédlelkész által kezdeményezett római kat. leányiskola alapítási ügye szépen halad. A cikkből kiderül, hogy van ugyan Pakson egy leányiskola, de az magánkézben van, 10-12 család járhatja oda gyermekeit havi 10 forintért. Ez az összeg sok családnak igen magas, ezért van szükség egy nyilvános leányiskola felállítására. A költségek fedezésére a főtisztelendő Girk Alajos - féle 3333 frt-os alapítványon kívül 2000 frt. gyűlt eddig össze.

Egy más típusú iskola felállítási kísérletéről is hírt kapunk, nevezetesen az iparos iskola felállításának szándékáról. A városi képviselő testület egy bizottságot hozott létre, melynek feladata a tervezet kidolgozása. A bizottság tagjai: Hagymássy Károly kir. közjegyző, Horváth Sándor evangélikus lelkész, Molnár Antal és Haypál Benő. Mivel a költségek igen tetemesek és az "iparos tanoncok legnagyobb része nélküli az elemi alapismereteket", így a teljes ipariskola felállítása felesleges. A város egyelőre egy előkészítő, vagyis utánpótló osztály felállítását szorgalmazza, melyben Hoffmann Péter és Tumó Antal tanítók tanítanak. A cikk olyan megállapítást tesz, mely a mai napig sem veszítette el aktualitását:

"Kívánatos volna, ha már az iparos egyesületek megalakultak volna, mert az ipariskola, Magyarország ipara, sőt jóléte oly egymással összefüggő dolog, hogy az egyik a másik rendezését követeli, egyik a másiknak fejlődését előmozdítja."³²

Az iskolaüggyel foglalkozó cikkekből értesülhetünk a tanítók alacsony fizetéséről, mely egy évre 300 frt. A kevés fizetés miatt távozott a r.kath. iskola köréből Haffner Károly tanító, de már elpályázik a helyére érkezett új tanító is.

Az alapfizetést igen kis mértékben emeli a különböző alapítványokból származó időszakos jutalmazás, erre is akad példa. A pécsi egyházmegye húsz esperességében minden évben 50-50 frt jutalmat osztottak ki a legszorgalmasabb r.kath. néptanítók között. Ez a jutalom a Troll-féle 20.000 frt-os alapítványból származott. 1883-ban Pakson Tumó Antal részesül ebből a szép és jelentős jutalomból.

A Paksi Közlöny eddig ismert 9 számából ennyit kívántam bemutatni, illetve a bemutatott írásokon keresztül igyekeztem felvillantani Paks korabeli hétköznapjait. Ezek után már csak a lap munkatársainak rövid bemutatása van hátra:

Kik voltak a lap munkatársai?

A rendelkezésre álló szerény adatok alapján, röviden tekintsük át, kik írtak a Paksi Közlöny ismert számaiban.

1. *Hang Ferenc*nek a Kalocsán élő ügyvédnek igen gyakran jelentek meg írásai, ő a később megjelenő - 1888 - Paksi lapokban is rendszeresen ír.

Hang Ferenc 1836-ban született Budán. A gimnázium I-III. osztályát Kalocsán végezte. A jogot a pesti és a bécsi egyetemen hallgatta 1854-59-ben. 1862-hen ügyvédi oklevelet nyert és Kalocsán telepedett le. Főleg németből és franciából fordított.³³

A Paksi Közlönyben főleg visszaemlékezéseket közöl "A régi jó időkből" címmel. Ezekből az írásokból kitűnik, hogy egy 48-as érzelmű író munkáit és visszaemlékezéseit olvashatjuk. Mint ügyvéd rendszeresen összeállította és kiadta a "Magyar Pitaval" köteteit, melyek a hazai és külföldi érdekes bűnesetek és tárgyalások gyűjteménye. A kötetekre történő előfizetési felhívást főleg a Paks-Kalocsai Közlönyben találhatjuk.

2. *Horváth Miklós* báró, hírlapíró is adott írásokat Daróczynak.

Horváth Miklós 1829-ben született. Bécsben a katonai mérnöki akadémián tanult, majd kilépve, Kolozsvárott jogból vizsgázott. Az 1848-49-es szabadságharcban a Károlyi-huszárok közé lépett közlegényként. A Bach-korszak alatt hivatalt nem vállalt, hanem beutazta Törökországot és Ázsiának egy részét. Az "Alkotmány" című politikai napi lapot szerkesztette.³⁴

"Színészeink" című cikkében ragyogó képet fest színészeink társadalmi megbecsüléséről és így fejezi be cikkét: "a magyar színészet nem volt, hanem van."

3. *Székrenyessy Kálmán* verset és "Fővárosi - Tárcaleveleket" közöl a Paksi Közlönyben.

Székrenyessy 1847-ben született. Középközépiskola után egyetemi tanulmányait előbb mint orvostanhallgató, majd mint joghallgató folytatja. 1866-ban hivatásos tiszt lesz. 1873-ban Spanyolországban harcol, majd 1876-ban az Orosz-Török háborúban vesz részt. A békekötés után Angliába, Keleten és Oroszországba tett látogatásokat. 1878-ban visszatér Budapestre, hol hírlapíróként működik. 1883-ban "Sport" címmel lapot indít. Számos atlétikai versenyben vett részt és negyvennégyyszer nyert első díjat. 1877-ben ismételten átússza a Boszporuszt, 1879-ben a Bodeni-tavat. A Balatont Siófok és Balatonfüred között négyszer úszta át. 1893-ban alapította és szerkesztette az Igazság című függetlenségi párti lapot. Hazánkban a léghajózás uttörője.³⁵

4. *Vay Sándor* hírlapíró novellát küld Daróczynak.

Vay Sándor - vajai gróf, 1859-ben született. Tanult Drezdában, Lipcsében és Berlinben. Budapesten egyetemet végzett. Vagyonából kiforgatták és így hírlapírással foglalkozott. Írásai és fordításai a kor számos lapjában megtalálhatóak, számos könyve is megjelent.³⁶

5. *Villási Pál*, gazdaságtanészeti tanár, 1820-ban született.

1841-ben a győri akadémián jogot végzett. 1845-ben Pesten ügyvédi vizsgát tett. Az 1848-49-es szabadságharc alatt a tűzéreknél szolgált. 1849. január 25-én hadnaggyá léptették elő, számos ütközetben részt vett. 1850-65-ig nevelő volt, majd 1873-ig felesége birtokán - Pozsonyban - kertészkedett. 1875-ben mint kertészeti tanár, a készthelyi gazdasági tanintézethez nevezték ki, hol 11 évig működött. 1883-ban hal meg.³⁷

Jegyzetek

1. Paks Monográfiája 392. p.
2. Sándor Iván: A vizsgálat iratai (Kozmosz, 1983. 11. p.)
3. 12 Röpirat, 1880. október 12.
4. Eötvös Károly: A nagy per. II.Bp. 1904. 97-98. p.
5. OSZK H/7097
6. A Tolna Megyei Levéltárban található a 16-183. szám alatt.
7. Paksai Közlöny (PK.) 1882. április 1. i. évf. 10. sz. 1. p.
8. U.o.
9. U.o.
10. U.o.
11. PK. 16. sz. 1. p.
12. U.o.
13. U.o.
14. U.o.
15. Mészáros Lázár: A katonaságról (Zrínyi, 1979. 73. p.)
16. Nemeskürty István: "Kik érted haltak, szent Világszabadság" (Magvető, 1977. 12. p.)
17. Mészáros L. Ism. 74. p.
18. Technikai fejlődésünk története 1867-1927. Bp. 1929. 853. p.
19. PK 16. sz. 3. p.
20. Sándor Iván: U.o. 13-14. p.
21. PK. 1883. 1. sz. 1. p.
22. U.o.
23. U.o.
24. Tolna megyei Közlöny, 1883. jan. 14. 3. sz. 3. p.
25. U.o. febr. 18. 8. sz. 3. p.
26. Kalocsai Néplap, 1883. febr. 22. VI. évf. 8. sz. 79-80. p.
27. PK. 1883. 7. sz. 3-4. p.
28. PK. 1883. 1. sz. 2-3. p.
29. PK. 1883. 2. sz. 2. p.
30. PK. 1883. 3. sz. 2. p.
31. PK. 1883. 6. sz. 3. p.
32. PK. 1883. 4. sz. 2. p.
33. Szinyei: Magyar írók élete IV. k. 422. p.
34. " IV. k. 1287. p.
35. " XIII. k. 623. p.
36. " XIV. k. 1015. p.
37. " XIV. k. 1223. p.

A sajtótörténet előző részében az Atomerőmű Építői lapot tárgyaltuk, melynek felelős szerkesztői a következő személyek voltak:

1.	Knízner István:	1978. november I. évf. 1. számától 1980. március III. évf. 1. számig
2.	Tóth András:	1980. május III. évf. 2. számától 1981. december IV. évf. 8. számig
3.	Torma Csaba:	1982. február V. évf. 1. számától 1988. szeptember XI. évf. 9. számig
4.	Lóczy Istvánné: (Fábián Erzsébet)	1988. október XI. évf. 10. számától 1995. augusztus XVIII. évf. 7-8. számig

Kiss G. Péter a lap főszerkesztője volt 1995. szeptemberétől 1996. júniusáig, egyben a Paksai Hírnök főszerkesztői tisztét is betöltötte.

PAKSI KÖZLÖNY.

Laptulajdonos és felolós szerkesztő: DARÓCZY ZSIGA.

Előfizetési ár: Egy évre 5 frt. Fél évre 3 frt 50 kr. — Kézleányok díjaztatnak.

Feltámadunk.

(Múlt számunkból alkótt.)

Kalocsa, 1863. március 25.

Most, midőn a természet kezd kibontakozni ridég téli dermedtségéből, midőn a fényes nap seelid sugára előre éberezi a föld porában rejlő ferget, midőn a párányi moha, és az ériai tolygygyformán örökkel a kikeletnek; — most midőn a márciusi azező lágyan cipde futalnia a szabadságról szug, most midőn a márciusi tizenötödiki ünnepeknek emléke a kikelet daganatja; most, midőn a zaidók áltai megfizetett tegrátónak készültél diadalmenőpére: most midőn a magyar társadalom keveselli erejét, s zemes állozatlal testvéreket vált magának, eveznek, hisztek, de sőt tudnak, bizonyosan tudjuk, hogy feltámadunk.

Amint vallásunk szent hittétele tanítja, hogy feltámadunk, — a mint a természet ridég téli álmából felebred, — úgy egy szent, egy magasztos, egy hatalmas hit elján bennünk, hogy mi, mint magyarok feltámadunk!

Szegény magyar hazánk, de sokat szenteltél! Egy ezevel é viharzott! ol feleltél, szított, vertéged, s vidám napjaid kevesen voltak. S mindennek dacára, megfogya bár de törve zom, di szemet e hazára.

Igenis megfogya de nem megtörte. Gondoljunk vissza ezer év előttre. Azia sikjain az áltaji faj őrszira szaporodott. Most 190 millió ember, — a föld népességének egy nyolczad része az áltaji nyelveket beszéli. Ezen ériai embertömeg közt volt egy faj, a mi ősein, mely onnan felkerelkedett, szorult és szorult vándoroltak azra és azra merítőldeket, harcra a leperdel lépőre, mig vegre Munkácsra megtelepednek. Álmos, az egy veszt, mint Mőzes, nem jobbett be az igzet földere. Árpád a dicst, a hadiére meghódította nekünk e földet, melyet hazánknek nevezünk. Véres harcokkál szerelte meg, adta át örökölőidőnek, hogy azt ha kell későbbi utódainak véres harcokkál megvédelmezzék. S Árpád utódlai híren teljesítették feladatukat, nemzedékéről nemzedékre, a harcok dultak, a vér folyt, — a magyar fogyott, de magyar maradt.

Sokszor dilt ellenőg határainkban. Tatarok, törökök pusztítottak bennünket, rabigába hurcolták véreinket, de mindent elűltünk. A világtörténet remes korzakai nem birnak bennünket a föld szinéről eltörölni. Más vándoröldek is jöttek Ámíbből, hódítottak országokat, alkottak birodalmakat s nehány század alatt birodalmaikkál egyttel nyomtatással elenyőztek.

Miertl Mert a magyar a magyarok isteneinek (válaszlott) népe. A magyaroknak hatalmas istene nem ma, mint minden népeknek hatalmas istene, hanem a magyarok hi n o : e kell, az ó magyar-ságában, szeretnie kell nemzetét, vétst, szeretnie hazáját, mintha csak hálos istene volna s mig a magyarok lez szerelott hazája, nemzetisége, mig ez beundok őszart, addig ez ad nekünk erőt, addig magyar mindig lez, mig népök az országök lesznek. Ez tartott meg minket ezed éven át, ez fog beundukét fentartani ezer es ismet ezer évekig át.

Megfogytunk gyakra, de ismét megörősdünk. Idegeneket fogadtunk magunk közd, testvéreket, hogy többben legyünk. Ma csak azokat nevezünk testvéreinknek, kik közöttünk nemzetiségük szerint csoportosra laknak, kik magyar bünpolgárok, de idegen ajkuk; azokat, akik idegen ajku

nemzetiségű származásuk, de ma már magyar anyanyelvük és érzelmük, nem nevezük testvéreinknek, hanem magyaroknak. Oljraok azok, mint a nemzetett, ojtott fa, mely más lével és más koronával egy fát alkot. S a magyarosodás folyamában van az egies országban. Nem erőzeinkkel, nem fortélyjal, hanem természetesen, jogos és böljes módon.

Jogosan, mert jogos az igazságos, hogy abban a hazában, a melyet hűvére magyarok nekünk vérell szereltek, melyet őseink nemzedékéről nemzedékre vérell megvédelmezték, és öröklélel átadtak, hogy mi is utódoinknak örököl örökölétől átadjuk, — a magyar nyelv, a magyar faj, a magyar vér legyen az uralkodo.

Azokban d köztünk egy fajta nép, mely etos, ravasz, őszentartó; melyet Mőzes, mint beundok Álmos, az igzet földére vezetett; melynek mint nekünk a magyarok istene, s mig van a maga Jobvátja; mely pazere, hatalomra, szaporodásra uralkodra törekzik; mely a szomszéd Lengyel és Oroszországokban ériai paratlalad idótt elti, mely államot alkot, fentartat, mint mi, nekem tudott, mely más nemzeteknek soha nemohogy beundott tagja, de még csak ismetérje vagy barátja sem tudott lenni, mely őseinknek vérell szereltek, vérell fentartott hazáját szorúlal, eszéltél, pálnikkál, megveztégtől, minden érteletlenül módon jó rőzben mar elhibította, mely beundok tisztátalanok, állatok, pogszának, ellenségnek tart, ettel a fajtal őriakodjuk.

A magyar nemzet a magyar társadalom tartja de tartotta fele. Ezok a magyar társadalomnak mindenek előtt magyarok kell lennie, hogy erős lehozon, oszonalonak, hogy magyar lehozon, ha őszentartó akor óra. Oszentalasnak pedig kizöldözöl a társadalomkölőseim nem magyar, azai sem testvér, amí sem barát, — azai ami ellenség, amí zedé, — akkor, — akkor feltámadunk!

Kerüljék öket mindig és mindennütt, — akkor megveztégtől elűlték, de akkor feltámadunk!

Kalocsai.

A „Paks-Kalocsai Közlöny.”

Lapunk a mai ezimmal megzsúntit csoport „Paks Közlöny” lenni. Megzsúntit csoport helyi érdekt ezimel riezelt, a mint hogy közlöneyeirek oddig is a helyi érdekekkel tal beszéltéltek és általában érdekekkel voltak. A jövő szimmal már „Paks-Kalocsai Közlöny”-yő alakulunk át, — a mennyiben ezzel jelezni akarjuk lapunk vidékek központjait, Paksot és Kalocsát.

Természetes dolog, hogy minden lap azon helyre fekteti a főszlyt, a hol megjelenik, s mi is ezentul Pakra és Kalocsára fogjuk azt fektetni, de lapunk hasznai javitva állanak távolabb vidékek eseményeinek érdekeitől is. A megrol, helyi, vidéki események kívül tárgyalni fogjuk az általános társadalmi kérdéseket, kiváló ügyeimet fordítunk a tanügyre, s a közgazdasági kérdéseket az ügyekre.

A tanügy főnöcségtől vanki el nem tagadhatja, de meg azt sem, hogy tanügyünkkel nem a legjobban állunk. Sok itt a leundó, s-kaí kell a dolgok foszegetnünk, foszegetnünk, tanulunk és tanultanunk. Tanügyünknek egyik legnagyobb hibája az, hogy azai a szakemberekkel kívül keveset törtétek oddig. A szakemberek a dolog elméleti részéről foglalkoznak, annak praktikus része,

— annak alkalmazása a köznevelő, a társadalmat illeti.

Nemzeti előhaladásunkban nem kisebb része van a közgazdaságnak. Földművelés, kal- és halforjos gazdaság, ipar korokodalon és pénzpiacz anyagi létünk bízalotoknál. Lapunk e tekintetben meg fog fektetni a családok, melyet maga elő kiltától. A földművelés, állattenyésztés, bérdeszt, korzest, mehadest, házi gazdaság, gyár ipar, kőszeti ipar, házi ipar, korokodalon, piac, pénzpiacz tarca figyelemmel fogjuk köztel az új eszméket, eszményeket, beledásokat és azokat szakesszerrel ismetertel fogjuk. E tekintetben lapunkkal je erők fogják támogatni, s lapunkkal nemcsak Tulna és Pestmegye köznevelő fogja érdekel elvashatni, hanem az országunk ahányolyk távoli vidékeken lakó polgárai is.

Lapunk iradayt elvást köznevelőnek ismeri, de csak a valótágt közzéltéljük, midőn az elismerésekkül megveztégtől, melyet lapunk mindenütt araszt. Ezt becsnyítja a még távoli vidékekkül is beundok szemes előhaladás.

Biztos remények van az iránt, hogy rövid időn szorúlal fog a magyar társadalom magasztalysáit zaid szillett hordtal házi visszaszerelni.

„Kalkálók” ezimel roszunk, — valamely „Törzsek” minden családnak kedvelt olvasmányát hópunk.

Nagyhaza igzetüket mellőre csak arra kérjek a n d köznevelő, hogy tisztán haddios eszelőre valótalanokat mind tömegesen támogatni elvashatnak.

Igen nagy hibája nemzetiségnek, hogy az újeg olvasóban nem a korral, szillemével, eszméivel való lepedarítás eszéltél látja, hanem mint a mindenféleképpen tallerkelt gyemer, folytonosan új piltárellőkre vágyik, — s a köznevelő lehozon elvashatában nem kis része van a társadalmi napi események, hírlapok, sajtóesemények, mely egy-egy rabilygilköngg, akasztás, vagy szorúlal beundok rőzestel és igzető lehozon a köznevelő a fontos társadalmi eseményekről feliratos. Kérlek pedig a napi nyitó többit írni, mint beundok. S valoban mind többit gondolkoznak egy német beú szaktlapnak abból mozdás, hogy valamely vidékek szillemével, állólára, riezonyaira töb beúfolyás van a vidéki helyi eseményeknek, mint a nagy napilapoknak, annál inkább beúfolyás aznak igazságt.

Köznevelők Daróczy Zsigához eszményesek Pakra vagy Holmsöyer Ferencz nyomdátalajdosásokkal Kalocsára.

Társadalmi Daróczy Zsigához, felolós szerkesztő s laptalajdonos.

A fogyasztói egyletekről.

Nicze annál pomdőbb valami, mint ha valamit megveztégtől, s hogy megveztégtől, csak a nehozonok nyulunk, s azt kérdésekk, mi az ára. Utasni, szinhabra, cikrikusba járni, kockázni, levagolni, furdóbe menti, szom borokkal inni, je esztárolat elial, gazdaságkál lezsi, juj de pomdó valami többi! Azaban keves embernek adótt meg es.

Kiend nélkül!?! Ezen gondóttól étl annak előtte Magyarországon meg a szegény ember is! Úndóknak majd azt sem hiszik el, hogy a gazdaság is valaha gond nélkül díbtehet volna!

Mai napunk az is boldognak éretheti magát, a ki háttárolat és társadalmi állásában a szillemével-tot akar csak gondolni is becszeresheti, nem hogy felesleg luxusra költőzessen.

A múzeum a városé!

Takács Miklós: Én az elmúlt 3-4 évben nem voltam annyit a múzeum irodáiban, mint az elmúlt egy héten. Beregnyei Miklós barátommal mostanában sokszor beszélgettünk arról, hogyan tudnánk segíteni a múzeum új vezetésének. Egy korábbi kötetlen beszélgetésünkön valahogy kicsúszott a számból az a kifejezés, hogy többen vagyunk Pakson olyanok, akik a múzeum dolgaiban emigránsoknak tekinthetők. Most szeretnénk hazatelepülni, mert sokunknak szívügye a múzeum jövője. Beszéljen terveiről, mondja el, miben segíthetünk.

A kezdet (1994. 06. 18.)

Váradiné: 5 évre kaptam kinevezést. Ennyi időre, ilyen rövid idő alatt elég nehéz tervezni. Titkon számítottam arra, hogy azok, akik annak idején a '70-es, '80-as években részt vettek ennek a gyűjteménynek a létrehozásában - ami most nagyrészt raktári anyag, s csak egy kis része van a kiállításban - segítséget fognak nyújtani a továbblépésben. Mindenekelőtt a további gyűjtésben várom segítségüket, a kiállítások tematikájának megtervezésében, szakkörök létrehozásában is szívesen veszem tanácsaikat, együttműködésüket. Sok olyan tennivalónk van, amelyekben elsősorban a "régii" paksiak tudnak segíteni.

Takács Miklós: Én sem vagyok "régii" paksi. Csak harminc egy-két éve lakom itt. Az legyen a szempontunk, hogy mindenkit várunk, aki segíteni tud, segíteni akar. Látom fiatal munkatársai vannak. Milyen területekkel foglalkoznak?

Váradiné: A szakmai munkatársi gárdát örököltem. Van egy fiatal, ELTE-n végzett régész kollégám, Beszédes József. Szűkebb szakterülete a római kor.

Szintén főállásban dolgozik nálunk Kern Józsefné múzeumpedagógus. Mellettük részt vesz a múzeum tevékenységében Szabó Péter, aki friss diplomásként újkortörténeti múzeológiával foglalkozik, a főállása a Vak Bottyán Gimnáziumban van.

Takács Miklós: Van-e olyan kutatási terület, amely a szívügye, s amelyben hasznos lehetne ha a helybeliek segítséget adhatnának? A pályázatában volt-e erre vonatkozó koncepció?

Váradiné: Ezt nem fűztem bele a pályázatba. Amikor az ember egy pályázatot ír, nem bocsátkozik részletekbe. A pályázatban egyrészt a múzeum tudományos, másrészt közművelődési tevékenységével foglalkoztam elsősorban, s témám volt az időszak kiállítások kérdésköre is. Természetesen van - végzettségemnél fogva - a szívemhez közel álló kutatási terület: ez a római kori Pannonia története. De ez a múzeum munkájában nem jelenthet arányeltolódást.

A tudományos tevékenység nagyon tág fogalomkör. Ide tartozik a szűken vett múzeológiai munka, a publikációs tevékenység, az ásatás. Amennyiben helyismeret hiányában számítok a paksiak segítségére, az a történeti-néprajzi anyag további gyűjtése, a már meglévő anyag kiegészítése. A múzeum jelenlegi muzeológus munkatársai nagyon fiatalok. Ez jó, mert kreatívak, tele vannak ötletekkel, ambíciózusak. Helybeli múzeumbarátok és a fiatal szakemberek jól segíthetik egymást.

Takács Miklós: Utcán járó emberként úgy látom, hogy jelenleg elsősorban az iskolás korúak látogatják a múzeumot, s emellett van egy felnőttekből álló törzsgárda, akik meghívottként vagy érdeklődőként a kiállítások megnyitójánál állandó résztvevői. Az őslakosok érdeklődési köréből valamiért kiesik a múzeum. Pedig az ő anyagaik töltik meg a raktárakat. Mit kíván tenni ennek a rétegnek a megnyerésére?

Váradiné: Gondolkoztam, gondolkoztunk ezen. E tekintetben megpróbáltam körülnézni az országban is. Kíváncsi voltam, hogy a többi múzeumot milyen problémák foglalkoztatják, hiszen a miénk egy nagyon fiatal intézmény, a tapasztalat náluk van. Tőlük kell ellesni.

Sajnos országos jelenség, hogy mint minden közművelődési intézményt, a múzeumokat is a korábbinál kevesebben látogatják. Nagyon sok múzeumi szakember foglalkozik a problémával. Úgy tűnik, hogy a rohanó élettempó mellett - amikor az emberek sokaságának semmire nincs ideje csak akkor térnek be a múzeumba, ha valamilyen különleges esemény van, valami közönségcsalogató érdekességet láthatnak. Emberközeli kell tennünk a múzeumot is. Ezt elérhetjük a helytörténeti anyag nagyobb arányú bemutatásával, hogy az adományozókat, ismerőseiket idevonzzuk. De szükség van olyan tematikus kiállítások idehozására is, amelyeknek megtekintésére a paksiaknak száz kilométereket kellene utazniuk. Erre ugye sem idejük, sem pénzük nincs. Ezek a "hozott" anyagok lehetnek természettudományi, történeti témájúak, vándorkiállítások. Ehhez kapcsolatokat kell kiépítenünk más múzeumokkal. Tehát a mi múzeumunknak két feladatköre van. Egyrészt a saját régészeti és helytörténeti anyagaink minél szakszerűbb, igényesebb feldolgozása, a hozzájuk kapcsolódó tudományos, publicisztikai tevékenységek, a kiállítások irányítása, szervezése, másrészt időről-időre hozott anyag bemutatása.

Takács Miklós: Amit elmondott, számomra, s barátaim számára is szimpatikus. Többünk szívfájdalma volt a korábbi időszakban, hogy a múzeum az ön által vázolt célok helyett részben képtárként működött. Itt, 100 méterre tőlünk van egy európai hírű modern képtár. Pakson további két helyen, a VMK-ban és az ESZI-ben is évente több képzőművészeti tárlat van. Szükségtelennek tartottuk az átfedéseket. Ez természetesen nem azt jelenti, hogy soha ne legyen képzőművészeti bemutató, de mi inkább tematikus kiállításokban gondolkodtunk. Olyanokban, amelyek évfordulókhoz, városi nagy rendezvényekhez kapcsolódnak. Szomszédságunkban van az idegenforgalmi iroda. Jó együttműködéssel közösen sokat segíthetnénk a város népszerűsítésében.

Váradiné: Az időszak kiállításokat úgy képzeltem el, hogy évfordulókhoz, városi eseményekhez kötjük. Biztos, hogy ez nem mindig fog sikerülni, de erre kell törekednünk. Évente 4-5 ilyen kiállításnál többet nem tudunk tartani, s nem is célszerű. A város mérete, idegenforgalmi látogatottsága sem indokolja többet. Mindjárt két évfor-

duló is közeleg: 20 éves lesz a város, s 5 éves a múzeum. Mindegyik olyan alkalom, amelyről meg kell emlékeznie az intézménynek. Ez két érdekes feladat lesz a 99-es évre.

Takács Miklós: Sok archív fotóanyag van. A város 20 évéről, de a korábbi állapotáról is. Talán az is feladatunk lehet, hogy ezzel az anyaggal is segítsük az óváros műemléki épületeit helyreállítani szándékozók, tervezők, építészek munkáját. Különösen igaz ez a szomszédos Deák ház felújítása kapcsán. Ez az épület a múzeummal, az Erzsébet szállóval, polgári iskolával együtt csodálatos ékszere lehetne városunknak.

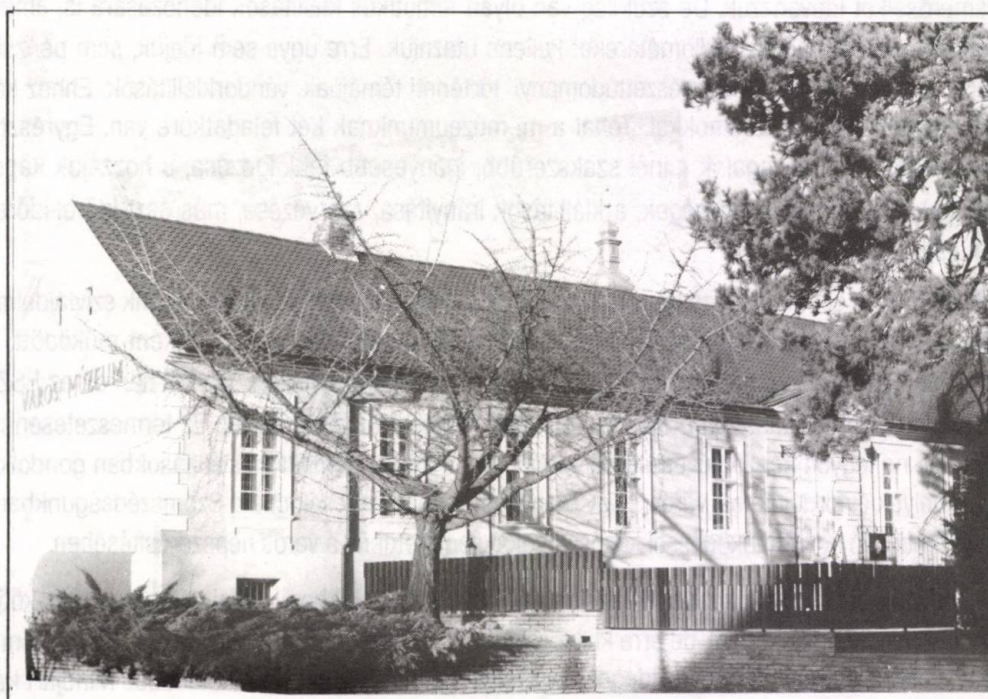
Témát váltva. Mit tervez a fiatalok bevonása érdekében, hiszen Paks diákváros is.

Váradiné: Természetesen minél több programot szeretnénk szervezni iskolások számára a bennünket támogató pedagógusok segítségével. (Nem csak az általános, hanem a középiskolás tanulók bevonásával.) Nagyon rövid az idő a tanévkezdésig, s még csak pár napja vagyok a múzeum vezetője. Lehet, hogy ebben a félévben ezek a tervek még nem valósulnak meg teljes mértékben. Terveinkben szerepel több olyan vetélkedő, amelyet az általános iskoláknak hirdetünk meg. Ezek inkább történelmi témájúak, melyekbe a helytörténeti vonatkozásokat igyekszünk belopni. Gondolkodunk a gyerekeket vonzó nyári programokon is.

Takács Miklós: Vagyunk néhányan 40-től 90 évesig "veteránok", akik arra készülünk, hogy igény esetén segítsük az Önök munkáját. Lehet, hogy az ESZI-ben is összejön egy kis diákcsoport. Van néhány nálunk végzett diák is, akik történelmet tanulnak az egyetemeken.

Váradiné: Ez biztosan sokat jelenthet a múzeum számára. A kölcsönös nyitottság gyümölcsöző lehet. Persze kompromisszumokra kell törekednie a múzeum vezetésének és a visszatérő támogatóknak is. Tudomásul kell vennünk, hogy ez egy helytörténeti anyagban gazdag városi múzeum. De elsősorban múzeum. Nem szabad megállnunk a város határánál. A gyűjtési területben igen, a gondolkodásban nem. Saját anyagainkat is a régió, az ország történetébe ágyazva kell bemutatnunk, feldolgoznunk. Ehhez a tevékenységhez várjuk minden jó szándékú ember segítségét, támogatását.

Takács Miklós: Köszönöm a beszélgetést és jóvünk.

OLÁH ZOLTÁN

UTAK ÚTJÁN

X.

*Minek szaladni, ha önmagához
tér meg-vissza minduntalan az ember
valahányszor idegen útra indul ?...*

*Hajszál bál a penge élén,
de nyugtalan, mert a fény felé
mozdul minden álma ...*

*A gazdag, vagyonos ember önmaga szegénye,
s ezáltal hullik végül az Út alá.*

*Ki így sündörög a sokaság előtt
előbb-utóbb önmagába szédül,
mert nem lépheti túl a fényét.*

*“Munkám érdemen túl
az én visszafordul
ballag az égi úton.”*

UTAK ÚTJÁN

XI.

*Mindenen innen, álmainkon túl
már csak a semmi illata bál
az égen, csak a semmi: minden út távlata.*

*Ajtóval, ablakkal teli lakásunkban
biába vannak bútorok,
benne csak a csen hallható
és tapintható egyedül.*

*Csak ami van, az lebet hasznos
saját időnkön is túl.*

UTAK ÚTJÁN

XII.

*A bangok, színek végül néma,
fehér hóvá hullanak az úton,
s a sok íztől már nem érezzük
a tiszta víz igazát,
balálunk egy pillanaton körbeszáll ...
Ha megyünk is, egyhelyben hullunk
önmagunk alá.*

*Minek kéne az ottani,
ha már itt van ez a világ ?!*

UTAK ÚTJÁN

XIII.

*Tudom, végül elfárad a fény
ereimben,*

minek tengerében

annyi nap lobogott ...

De csakis így párologhatott

Eggyé minden gondolatom,

mialatt erdői, hegyeket

barmatozhatott

minden hajnalom.

Aztán csak sírni lebet,

mert fénytelen Nap az út.

Fénytelen Nap minden út.

MAJOROS IRÉN ERZSÉBET

HAJNAL
(Oláh Rékának)

I.
Fölebredtem -
hiába.
Sóbaj ült
a szobámba.

II.
Abogy jöttél felém,
mint pipaccsal töltött rét:
búzamezőn
a legszebb szeplő.

BOLDOGSÁG

Mikor apán bazaért
az akác illatú
pitvarhoz érve
- anyám kötényt kötött
süntörögve eléje. -
Válláról tarisznyáját
bugakóró kerítésre
tette.
Apródjait csiling szőlővel
köszöntötte.

NAGYANYÁM

Nálunk Pünkösöd volt
minden vasárnap.
Titkot rejtett köténye
nagyanyámnak.

Madárka szíven csupa zseb,
beszélő szemével integet.

Hét gyermeke,
buszonbárom unokája,
kéz keze közt
nyírfavessző muzsikája.

bárslevelű csupor bora éltette,
fáradt arcát
mosolyába temette.

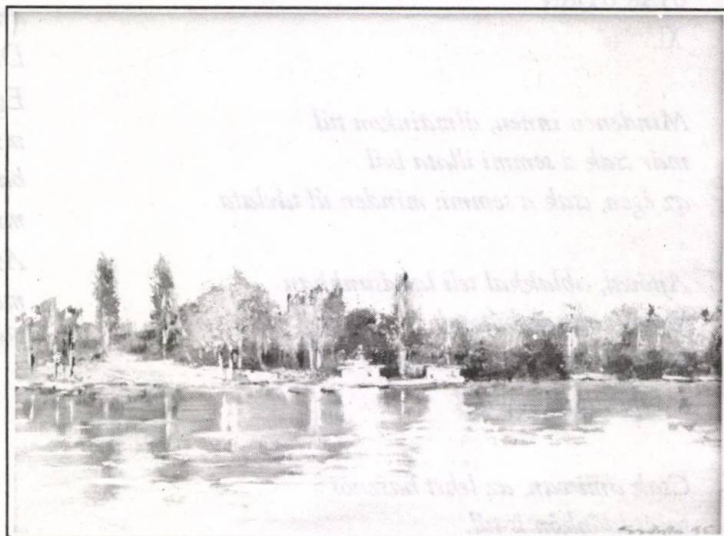
MAJOROS ILKE

ŐSZI ESTÉK

Zörög a szekér
megy az út.
Kukorica száron
vén bajusz.
Papa pipafüstje
égbe jut.

Citeraszó mellett
foszlik a szár,
fordul a szoknya
lebben a tánc.

Hosszú ez a munka
estig fu
piros csőre leltem
álmot sűg.

Gyórfy József: Paksi bárka II.

Hetényi István:

Az idei Könyvhéten bemutatkozott a kolozsvári HELIKON című folyóirat

Nagy Mária, az irodalmi folyóirat olvasószervezője emberi közelségbe hozta a Kolozsváron havonta kétszer megjelenő folyóirat szerkesztésével és kiadásával kapcsolatos gondokat. Fekete Vince és Sántha Attila két kézdivásárhelyi költő és a Székelyudvarhelyen élő harmadik poéta, Lakatos Mihály verseiből adtak elő. Fagotton közreműködött Devecseri Eszter a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola növendéke. Verseikkel, muzsikáival erdélyi hangulatot varázsoltak a terembe, és felidéztek az emlékeket azokban, akik jártak Erdélyben, a Gyulai havasok vidékén, felhőkbe burkolódzó fenyvesek, sziklák, hegyi legelők, gyorsvízű patakok világában, és meggyőződhetek arról, hogy valóban szép város Kolozsvár.

Történelmi hangulat lengi körül. A Corvin utcában áll Mátyás király szülőháza. Nem messze tőle a Szent Mihály templom déli homlokzata előtt magasodik erőt sugárzó lovasszobra. A többalakos kompozíciót, Fadrusz János alkotását 1902-ben állították fel, MÁTYÁS KIRÁLY felirattal. Helyébe MATHIAS REX került.

Funar polgármester úr a szobor környékét feldúlta, ásatásokat rendelt el, hogy a magyar múltat kiiktassa a történelemből, és helyébe dáko-román eredet helyezze előtérbe. A sikertelen ásatások után fel akarja állítani Traianus római császár oszlopának másolatát, hogy azzal hirdesse a dáko-román múltat. Az oszlop 10 emelet magas lenne, tönkretenné a városképet. De ezzel a polgármester úr nem törődik, mint ahogy azzal sem, hogy az oszlop felállítása 3 milliárd Lei-be kerülne.

Az egész város magyar emlékekkel van tele. A Bolyai Egyetem épületét Alpár Ignác tervezte, akinek tervei alapján épült meg a városligeti Vajdahunyad vára és a megyeháza Kolozsváron.

A szép, kéttornyú román operaházat a magyarok építették. A magyar színház egy parkban, szegényes külsejű épületben kapott helyet. Szébbnél szebb épületek tanúi az eltörölhetetlen magyar múltnak, mint ahogy a múltat idézi a csodálatos hangulatú Házsongárdi temető. A XVI. század óta temetkeztek ebben a történelmi sírkertben. Síkövek, fejfák idézik elmúlt századok, nagy egyéniségek emlékét. Apáczai Csere János, Szenczi Molnár Albert, Jósika Miklós, Brassai Sámuel, Misztótfalusi Kis Miklós, Dzsida Jenő, Remenyik Sándor és Kós Károly neve tűnnek fel a suttogó, árnyat adó lombok között.

Csak néhány név. Nagy nevek. Nagy magyarok nevei.

Kolozsváron is van sárkányölő Szent György szobor. Van a hegyen fellelgvár, ahonnét szép kilátás nyílik a városra, és ahonnét sebesen kanyarogva vágat lefelé a szőke Szamos.

A könyvhét vendégei tisztán csengő, erdélyi hangzású szép szavakkal mondták el, mit jelent Kolozsváron és Erdélyben magyarnak lenni, folytatni azt a munkát, amelyet az Erdélyi Szépmíves Céh írói kezdtek el, hogy mit jelent a román állam polgárának lenni, de szívben, lélekben, gondolkodásban, szóban és írásban magyarnak megmaradni.

Ezért volt egyszerűségében és hangulatában ünnepi Pakson az idei Könyvhét rendezvénye.

HETÉNYI ISTVÁN

BALLADA

*Az este már éjbe szédült.
Untam magam,
meg a szerdái szürkeséget,
mellyel nyakonlöttintett
csak úgy az élet.*

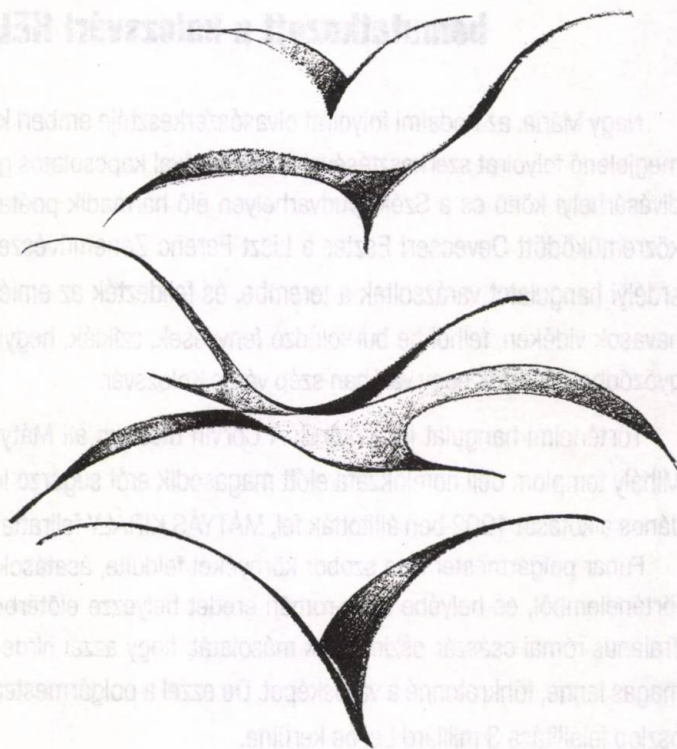
*Gesztenyefákon szerteszt
lobogtak fehér virággyertyák.
A Duna csobbanó nesztét
a szellők felémbozták.*

*Felhők mögül kigyúlt a bold.
Aranybíd ívelt át a vizen.
Át kéne menni rajta,
de nem ment át rajta senki sem.*

*Ültem a vízmérő lépcsőjén.
Odasomfordált a bánat.
Ketten voltunk tanúi
a tragédiának:
egy életunt csillag fejest ugrott a vízbe.*

...

*Nem tudom, mért sírt
az angyal, szegény...
Nem az ő csillaga volt
csak az enyém.*

Sey
195. 10. 04.
madarak

Sey László: Madarak

PIPACS

*Egy pipacs a városba tévedt.
Tűnődött, hogy került ide?
Közömbös emberek sodrában
nem vette észre senkise.*

*Megült a Vasmű út végén,
bázak, fák, bokrok között.
Mebújít a szürke forgatagban.
Szomorú volt és üldözött.*

*Mégis kigyúlt piros virága.
Ő volt a Fény. Egy pillanat,
kigyúlt, ellobbant, pipacs volt.
Csak álmodta a nyarat.*

ADORJÁN ILDIKÓ

ÁLMODOM...

Vártalak, s te itt vagy,
 Én többé nem álmodom,
 Fogom a csöpp kezéd;
 Nézem a bogár sötét szemed;
 Nézek és kérdezem
 Ez igaz te tényleg vagy
 Nekem ?
 Vagy nekem és élsz nekem
 Mert akarom, hogy így
 Legyen
 Mert te vagy az Életem.

REJTELEK...

Ha megszeretlek én
 Ott leszek majd a szíved rejtekén
 Ott leszek majd
 és nem tudja senki
 Csak te meg én;
 Szívem a szívednek él,
 Lelkem a lelkednek él;
 Kezem a kezédbe ér;
 Ha majd örökre
 Megszeretlek én.

MÁJUS

Május te szép május,
 Mond mit hoztál nekem.
 Látod megint magam vagyok
 s nem találom a helyem.
 Sírnék de nem tudok,
 Már abhoz sincs erőm,
 Elfáradtam, de nem szabad;
 Előlről kell újra kezdeni.

DUNA...

Itt ülök a parton, nézem a
 vén Dunát,
 Most nyugodt, csendes.
 A falevél se rezzen;
 Csend van ijesztő csend;
 Talán készül valami !
 Nem.
 A lelkem morajlik..
 A nagy csendben ezt hallom
 zajlani.

MÚLT

(Öcsémhez)

Szőke bajú kisfiú voltál,
 Ma már ez csak múlt,
 Már nem kergeted a labdát,
 nem szaladsz pillanatok után,
 Hiába a sok bobóc már elszaladt
 a Múlt.
 Ma felnőttként éled az életed
 Már nem kell a gyermek világ
 Küzdesz ! hogy békében és
 becsületben élj.

SÖTÉTSÉG

Egy ember aki nincs már,
 Akit elragadott a rideg halál,
 Fiatal volt és vidám
 Szeretett mindent ami fáj.
 Álmodat már nem kergeti,
 A sötétség már nem engedi,
 Fekete lett a fényes világ
 Amely örökre rátalált.

NIKL JÁNOS

HIÁNYZOL

Hiányzol, mint fájdalomnak
 a morfium.

Hiányzol. A semmittevésben
 magam verném agyon.

Hiányzol, mert nélküled múlnak
 a napok.

Hiányzol. Ó, a szemeid,
 Őket miért csak álmodban látatom?

Hiányzol, mint sötétben virágnak
 a fény.

Hiányzol. Kérlek legyél takaróm,
 Ha hideg az éj.

Hiányzol, mert nincs a lelkemben
 tűz.

Hiányzol. Csak egy pillantás, egy
 érintés volt, s továbbúnt.

NIKLA JÁNOS

FÁJDALMAIM

Fáj ha velem vagy,
De az is fáj, ha nélkülem.
Zavar ahogy nézik
a köztünk lévő éveket.
Szívem szakad, hogy több
járt másnak, mint nekem.

Fáj, ha a búcsúszó
nem a szeretlek.
Nem bírom a csók
nélküli perceket.
utálom a sós
ízű könnyeket.

Fáj a távolság, nyúlok érted,
nem lebet.
nem tűröm, hogy magyarázzák,
mit igen, és mit nem tehetsz.
Megbalok, ha elmúlik a
szerelem.
Ha velem halnál,
megmenteném életed.

Fáj, ha letagadsz,
és nem mutatod szívedet.
Fáj a távolság, nyúlok érted,
nem lebet.
Fáj, ha fájdalmaim igazak,
ha álom voltál, s felébredek.

LÉNA

Papírgalacsinná gyűrt kezek.
nyelvem egyre mélyebbre merül,
Távolabb arcodtól, melleidtól, köldöködötől...
Karmolás.
Harapás.
Karmolás.
Halk sikoly.

Ez a titkok oldásának ideje.
Fájdalmat okoztál.
Az a titok fáj.
Fáj.
Te soba sem sírsz.
nem nézel hátra
Búcsúzásakor.

A cigarettafüst magányába
Burkolódzva az ablakpárkányon.
hat méter magasból zubannak
Alá a gondolatok.
Cigarettfüst magánya...
Ígérem leszokom.
Ígérem ?
Soba nem szokom le.

Másnaposság.
Elfeleddet a tegnapot.
Mesélek magunkról.
"Halk sikoly...
Az a titok fáj...
Soba sem sírsz..."
Nem hiszed el.
Ez fáj.
Fájdalmat okoztál.
Te soba sem sírsz.
nem nézel hátra
A búcsúzásakor.
Lassan vége...

Véresre vert
Papírgalacsin.
Megvertem egy falat.
Három sör.
Cigaretta.
Soba nem szokom le.
Soba ne bagy el.

KÉP

Kép a falon.
Így élsz bennem.
Látbátom és
megérinthetem.

Kép a falon.
Porral teli.
Letörölöm, de
oda se neki.

Kép a falon.
Közel, ha leveszem.
Szemed távol
szakadék mögötted.

Benne egy család.
Mézédes szüleid.
Gyilkos múltad
szerelemmel teli.

Kép a falon.
Gyereked gyerekem.
Együtt a papíron
öreges kettesben.

Kép a falon.
Porral teli.
Letörli lányunk,
de oda se neki.

Kép a falon.
Egy emlék csupán.
Te és én együtt
alszunk. Örökké már.

Hetényi István:

Ők hatan, mi hárman

Sok hadifogolytábor volt Oroszországban. A 74. számú tiszti láger Nyizsnij-Novgorod közelében. Mi ott vettünk egy ősi kolostor falai között, Orankiban, kétezer német, hatszáz román és négyszázra tehető magyar hadifogoly abban a hármasszögösdróttal körülvett embersilóban. Külön-külön volt a német, a román és a magyar korpusz-épület, deszkapriccsekkel és sok-sok poloskával. Felújításra szoruló műemlék templom épületben raktár volt, benne krumpli, liszt, szárított zöldség, cukor, só, amerikai konzerv vaj, és húskonzerv Szvinaja tusonka felirattal. A falakról öreg ikonokról szomorúszemű, szakálás szentek néztek le a sok ládára, zsákra, katonaholmikra meg takarókra. Dehát tudták ők is, hogy háború volt, és ilyenkor minden megesik.

A kupolás bazilika előtt Appel-Platz, gyülekező tér, melyen naponta kétszer fel kellett sorakozni, po-piaty - ötösével - hogy könnyebben meg lehessen számlálni a hadifoglyokat. Ha minden stimmelt, és nem volt valami kihirdetnivaló, oszolt vezényeltek, s mehetett mindenki ahova akart.

Nem volt kötelező a munka a tisztéknek, de munka nélkül sokkal rosszabb lett volna a semmittevés, a tétlen várakozás testileg és lelkileg. Ezért aki csak tehetett, dolgozott, konyhán, mosodában, zuhanyozóban, kórházban, vagy a pékségben.

Legtöbbször vágták a fát az erdőn, hordták be szánkókon, vagy szekereken a lágerba. Több brigád kijárt fenyvesek és nyirfaerdők között az alexejevkaikolhozba, krumplit vetni, kapálni, aratni, csépelni, mikor mit kellett tenni.

Nagy tömeg csatangolt céltalanul a tábor útjain, sakkoztak, falapokból készítettek kártyákkal ultiztak, vagy rómiztek. Voltak megszállottak, akik csontot, vagy fát faragtak, pulóvereket kötöttek szétbontott magyar fehér kincstári takarókból, végükön piros fehér zöld sávval, melyekből divatos norvég mintás pulóvereket lehetett kötni.

A hat román tiszt már ment előttünk a pékség felé. Utánuk lépegettünk mi, hárman. Polgár Jenő hadnagy, nagy Károly és én, zászlósok.

Nyári nap szórta sugarait, de a románok fejről csak akkor került le a prémes kucsma, amikor beértek a műhelybe. Mindig egy helyre rakták a szőrmók fejfedőket. Egymásra. Katonásan. Elvágólag.

Nagy földszintes épület volt a pékség. Zömök, terebélyes kéménye sűrűn füstölt, mert az erdőről hozott nedves fával fűtötték a kemencéket.

Előtérben két nagy kádban sárgásan fortyogva erjedt a kvász. A savanykás, élesztőzamatú gyengén szeszes zavaros folyadék tetején kenyérdarabok úszkáltak.

A nacselnik kinyitotta a raktárt. Kihordtuk a 9 zsák lisztet. Döntögettük a nagy dagasztóteknőbe, melyek alján már érett az előző műszakból visszahagyott kovász.

Három nagy dagasztó teknő volt egymás mellett. Mögéjük álltunk kettesével. Kannákba hordtuk a vizet, összekevertük a liszttel és a kovásszal, marokszám szórtuk bele a sót. Aztán hagytuk pihenni.

Magunkat is. Üldögéltünk a padokon. A nacselnik - afféle ruszki Hári János - mondta, mondta a háborús élményeit. A románok értettek belőle valamit, mi azonkívül, hogy tankista volt, az égvilágon semmit. Mindig magával hurcolta a puskáját, csak nem tudtuk, mi a fenének.

Eltelt jó fél óra. Ittunk egy bögre kvászt, és nekiláttunk dagasztani. Először csak dömöcköltük a tésztát, aztán belemarkoltunk és dobáltuk a teknő egyik végéből a másikba. A románoknak méreten felüli lapát tengerük volt, nagy darabokban toccsant elének a tészta. Mi kétszerre tudtuk csak azt visszadobni.

Fárasztó volt. Addig tartott, amíg Muresanu kapitány, a műszakvezető elkiáltotta magát: Gata!

Leálltunk. Hagytuk pihenni a tésztát. megvolt a dagasztás, a tészta meg ahogy kelt, úgy nőtt felfelé.

Lehuppantunk a padra. Vasiliu, akivel együtt dolgoztam a középső teknő mellett, tudott magyarul. De keveset beszélt, inkább románul a többiek miatt.

- Hunnét vagytok ? - kérdezte.

Jenőre mutattam - Ő Pestről jött, professzor.

Aztán Karcsira. - Ő szolnoki. Forgalmista a vasúton.

- Én meg paksi vagyok. Téglagyárban dolgozok az irodán.

Vasiliu bemutatta a többieket. Az a nagy ember, domnu kapitan Muresanu, erdész Regátban egy kis faluban. Mugur hadnagy Oradeában lakik, postás.

- Szóval aradi ? - mondtam.

- Nem oradeai. Nem vitatkoztam Vasiliuval. Minek ? Annál inkább meglepett, hogy így folytatta:

- Én meg Kolozsváron vagyok földrajz-rajz szakos tanár.

Tömény füst, tikkasztó meleg. Az alsó és felső kemencében égett a tűz, izzott a parázs.

Előkerültek a sütőformák. Két marékkal belenyúltam a tészta, zsupsz a bádog formába. Balkezemmel végigsimítottam nedves tenyeremmel a tetejét, jobbkézzel már löktem tovább. ment minden, akár a futószalagon a kemence felé. A nacselnik csak nézett.

Aztán megkérdezte: - Kak maszterszkaja ?

Én meg rávágtam: - Pekar.

- Haraso.

Felsorakoztak a vetnivaló kenyerek. Zörögtek a formák.

Satu meg Simicu, a kemencések kihúzták a parazsat. Raktuk lapátra és vetettük sorba a kemencébe a kenyereket. A két kemencés lezárta a kemenceajtókat.

Szünet következett.

Jenő kiostálta a lisztet, a törmeléket megpirította, és nekiállt árpakávét főzni. Bő lére csurgatta, hogy jusson mindenkinek. Kapott belőle a nacselnik is. Akinek volt cukra, az tett bele. A hatodik román, nastase kortyolgatta a kávé, aztán szótlánul fűrészelte, vágta és hordta föl a kemence tetejére a fát, hogy száradjon.

Jó háromnegyed óra múlva kihúztuk a formákat a kemencékből. Szép aransárgás, fehér kenyerek potyogtak kifelé a formákból.

Megkóstoltuk, és faltuk úgy, frissen, melegen. Kisámfáztuk a gyomrunkat.

Aztán nekiálltunk barnakenyereket dagasztani és sütni. Hogy mennyit ? Sokat. Nagyon sokat.

Műszak végén nagy vesszőkosarakkal jöttek kenyeret vételezni a németek, a románok és a magyarok. Ez volt a sorrend. Az elosztóhelyeken már javában méricskéltek a vaj, a cukor, volt úgy, hogy az apró, sózott tengeri halakat is, nagy hordókból.

A románok nagyon tisztelték egymást. Főleg a rendfokozatokat. Amerikai konzervdobozokból kivágott csillagokat raktak föl a kopott zubbonyokra, s lettek egyszerű hadifoglyokból hadnagyok, főhadnagyok, kapitányok. Rendfokozat szerint köszöntötték egymást:

- Buna diminata domnu kapitan Sztojan.

Buna seara domnu sublocotinant Moldovan, aszerint, hogy dél felé járt, vagy este volt.

*

Ahogy múltak a hetek, hónapok, egyre több szót tudtunk románul, ők meg magyarul. Vasiliu és köztem baráti kapcsolat alakult ki. Sokat mesélt arról, milyen szép város Kolozsvár. meghívott hozzájuk. nekem meg eszembe jutott a Fellegvár, a helyről lefelé csobbanó neszekkel elfutó szóke Szamos, a nagytemplom, a Mátyás szobor. Ígértem, hogy elmegyek.

Vasárnap délután válogatott mérkőzést játszottak a román és magyar hadifoglyok. A románok nehezményezték, hogy a Nagyvárad AC válogatott játékosa, Kovács István, a KOPEK a magyar csapatban ját-

szott. 3:2-re győztünk. Vasiliu a meccs után egy rajzot adott nekem csomagoló papíron. Te vagy a képen - mondta.

Alig akartam elhinni, hogy ez a szomorúszemű, semmibe tekintő arc engemet ábrázolt. Dehát rólam rajzolta, ki más lenne ? Örültem neki.

Munka végén mindig fel kellett mosni a pékséget. Lehajtottunk egy pohár kvászt, és mentünk a korpusz felé, csoportba verődve, ők hatan, mi hárman. Nagy dübörgéssel teherautó porzott befelé.

A sarkon harsány hangon kiabálta domnu kapitan Tigru:

- Jönnék a szabadítók ! Jönnék a Tigrisek ! A Tigris páncélosokat várta. Aztán elhallgatott, ment a deszkaszínpad felé, ahol román színjátások gyakoroltak.

A lágerban volt egy önálló civil tábor. A németek elől bujkáló spanyol, francia és más nacionáléjú antifasiszta menekültek éltek ott külön ki épületben. Volt köztük néhány nő is ! Igazi nő ! Sőt, igazi spanyol színésznő ! A lágerparancsnok engedélyezte, hogy fellép hessen a Hegyek lánya című román operettben.

Ki is plakatirozták: Stella: Amparo Fernandez.

Óriási sikere volt. Tapsoltak, füttyültek, kiabáltak harsányan. Bis ! Bis ! Vissza ! Vissza !

A mi hat románunk elhatározta, hogy ajándékba gyűjtenek neki cukrot meg vaját. Mi hárman nem értettünk egyet azzal, hogy mindenki megkapja az adagját, abból nincs mit adakozni.

- Ti magyarok, nem vagytok kultúreberek - mondogatták, miközben kanalazták a csalánlevest, melyben fehér pontokként úszkált pár szem köles.

Akkor békültek meg, amikor a civil tábort felszámolták, és ott maradtak Amparo Fernandez nélkül. Ők szomorúan, mi közömbösen.

- Hazaengedték őket - mondta Gallyas Ferenc főhadnagy, a politikai tisztünk. Majd mi is sorra kerülünk, hamarosan. Nem hittünk neki. A ruszki tábornoknak sem, aki megígérte, hogy egy hónap múlva mennek haza a románok is, a magyarok is. Szkoro. - hamarosan. Kinevettük.

Aznap este átmentem a román korpuszba megnézni, hogyan ruletteznek. Mert rulettet is fabrikáltak. Volt krupié, zsetonok. Egy zseton egy doboz cigaretta volt. Olyan cigaretta, amit 10 naponként kaptunk, Sever, vagy Balomore Kanal.

Forgott a rulett. Domnu kapitan Tigru vesztett. Egy papírpénzt lobogtatott a kezében: - Pentru tutun ! Pentru tutun ! - kiabálta.

Öt doboz Sever cigarettáért odaadta a százezer pengős bankót. Szép, új papírpénz volt, nagyon örültem neki, nagy örömben voltam, lesz mivel kezdeni, ha hazamegyünk. Dugdostam a szép papírpénzt. Majd csak hazamegyünk.

A tábornoknak igaza volt. 1947. szeptember elején megsütöttük az utolsó kenyereket. Elköszöntünk, szétoszlott a pék brigád.

Este volt, amikor öreg és koszos vasúti kocsikba tereltek bennünket. Egy nagyobb állomáson tehervagonokba kellett átszállni. Hosszú olajszerelvényhez kapcsolták a mi vagonjainkat is. Huszonegy nap múlva érkezünk Máramaros szigeten át Debrecenbe.

Ott tudtam meg, hogy mit ér a százezer forintos bankó, megmondták azt is, mit tehetek vele.

Nem azt tettem. Lehúztam a vagon ablakát. Kis cetlikre téptem a százezrest. Vitte, vitte a szél.

A mozdony kéményéből eloszló, fekete szalagként gomolygott a füst. Szemembe fújta a szél.

Törölgettem a könnyeket.

Az utasok meg morogtak:

- Húzza föl már az ablakot ! Hideg van.

Fülöp Rózsa:

Lázadó múlt

Egyik reggel, mikor álmosan kikecmergett a párnák közül, nyújtózkodott egyet. Kiment az erkélyre, s egy pillanatra elgondolkodott a szeme elé táruló látványról. A 13. emeleten élt évek óta. Fáradt testét harmincas éveinek végén járva nap mint nap küzdötte fel a lépcsőkön lakásába. Szerényen élt a nagyvárosnak abban a negyedében, ahol az utcát, a környezetet négy dolog jellemezte: szemét, kosz, szmog és a járda szélén álló, inkább kihívóan, mint elegánsan felöltözött hölgyek, akik elég furcsa hivatást űztek. Őt bántotta mindez. Zavarta a káosz, mit maga körül észlelt, az emberek durvasága, érzéketlensége. Érték nélküli álmok, megvalósítatlan tervek, érzelem nélküli vágyak. Egy más világot keresett. Nem érezte idevalónak magát. Nem találta meg a közös hangot embertársaival. Magányos volt és mélyérzésű. Nem tűrte az igazságtalanságot, lázadt. Lázadt ifjúkoráért, lázadt a hűvös világ ellen. Más jövőt keresett. Egy olyat, hol talán ő is kibontakozhat. Jövőt, melyben tán neki is helye van. Kérdések ezrei tarkították értelmét. Lelkében hatalmas tűz lobogott, tettvágy, buzgalom. Cselekedni akart. Nem akarta tétlenül nézni, hogy romlik, és esik szét az erkölcs, és miként lesz az értékes dologból kidobnivaló szemét. Nem tűrhette ezt tovább. S akkor eszébe jutott egy mondat: "Mikor hisszük már, lehet olyan a világ, amelyet szeretnénk." Kész volt tenni ezért. Nem volt tovább hajlandó szánakozva siránkozni. Valamit tennie kell az emberiségért. Elhatározása szilárd volt és megingathatatlan. Hajlandó volt tenni valamit a saját boldogulása érdekében. Ekkor elindult, hogy megvalósítsa álmait.

Most is, mint abban a nagy horderejű percben, kint állt a teraszon. Nézte a körülötte elterülő tájat. A kertben a gyönyörű virágágásokat a kecses hosszú nyúlt fákat. Csend honolt a vidéken. Friss tavaszi fű illata csapta meg az orrát. A táj gyönyörű volt, mesésen szép. A délutáni nap éppen lebukni készült a fák mögé.

Hirtelen apró gyermek ragadta meg kezét.

- Nagyapó, mesélj még !

Ekkor az agg férfi szemébe könnyek szöktek.

- Nagyapó ne sírj, megbántottalak valamivel ?!

- Nem ! Nem ! - ez az ártatlan kisember nem tudhatja meg, milyen kegyetlen az élet. Mit jelent küzdeni az életedért. Megtanítom neki, amit én valaha is tapasztaltam. Ahhoz, hogy erős legyen, tudnia kell: "Lehet olyan a világ, amelyet szeretnénk".

RÁCZ DIÁNA

EMLÉK

*Rózsa illat szállt a vörös szélben
felbő szőlőt tartott a nyár kezében,
szép ívben repült egy sirály a víz fölött,
fehér házak ölelkeztek a fák között.*

*Távolabb egy kereszt nyúlt az ég felé
fűből és virágból termett áldozat térdepelt elé,
balk imát sugott a vén szomorúfűz
s karjaival visszavágyott a teremtőhöz.*

RÁCZ DIÁNA

SÓHAJ

*Szívem nyílna fel
piros virággá
életem selyemgubója
pillangóvá serdülne fel.*

REGGEL

*Mikor glóriát fon a Nap
a vörös rózsák köré
mikor a harmatos fűben
maga a remény térdepel elé
mikor szememben az ég írisze
tűzként lobban vissza
mikor a hűvös levegőt
testem szomjasan issza
mikor tudatomban tágul
a világegyetem -
az ajtóban megáll
kicsiny gyermekem
s az alom meg ott könnyez
zöld szemében
tudom hogy nem veszett el
örökre az éden...*

RÁCZ DIÁNA rajza

CSAK EGY PILLANATRA

*Július végén mikor a nyári est
lombán nebezedik ránk
láttam feltámadni a szelet a folyó felől
megmozdultak a fák
megrázta szomorú fejét a fűz
s büszkén állta a szelet
a nyárfa nedves üstöke
álltam elbűvölve a vén templom alatt
és körbe szaladt a fiatal szellő
belekapva az idő előtt lebullott
falevelekbe
utat talált az emlékekbe
üveggömböt varázsolva a térre,
letűnt múltat hozva bobém módra
a jelen helyére...*

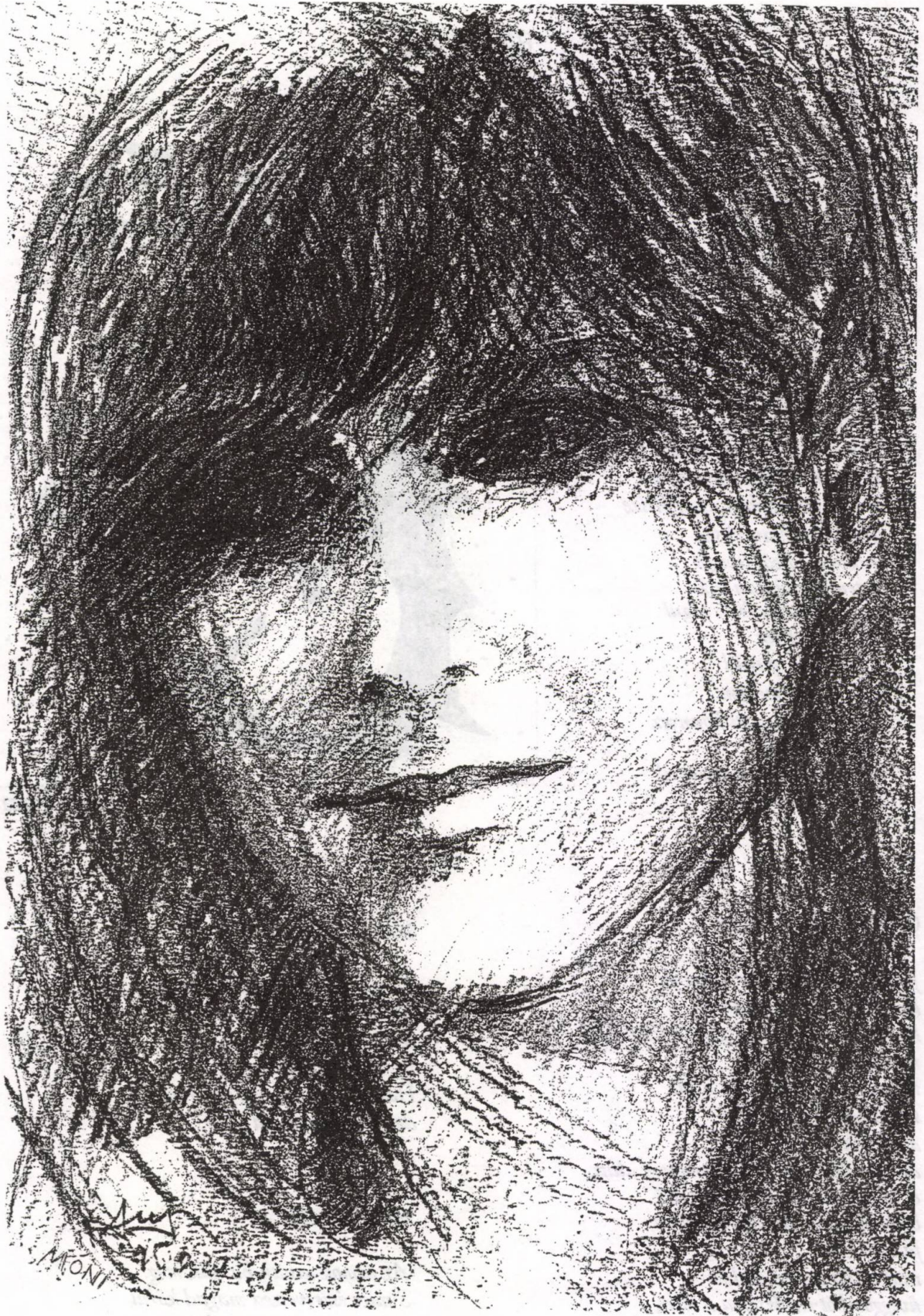
EGO

*Rettegnek bennem a holnapok
holtak a tegnapok
hazudik a világ
így én is hazug vagyok.
Hamletet játszanék, úgy rémlik...
de Ophelia sorsára jutok.*

MAGÁNAFORIZMA

*Az álmok lassan balnak meg.
S mire észreveszed magad körül
azt a nagy néma csendet
addigra minden elveszett...*

Sey László rajza

PAUK ERIKA

REINKARNÁCIÓ

Mottó: Önmagunkat legyőzni a legnehezebb feladat.

Ha megtanulod értékelni azt, ami emberi, akkor tanulsz meg élni és szeretni !

*Derengő, napfényes
hajnalon
felrémlik egy
apáca képe...
betegeket ápol
irgalmas alázattal -
Ez voltam, s majdnem
ezzé lettem.
Úgy szeretem, hogy
szinte gyűlölöm.
Azt bitttem, felérek
Isten országáig.
Tévedtem.
S ha továbblépek,
megtalálom önmagam.
Megtanulok
szeretni s feledni.
Az alázat megmaradt...
Segít felrepülni a fénybe.*

A TÚLVILÁG GÉPEI

*Lelki szemeimmel látni véltem
apámat.
A túlvilág gépein dolgozik,
esztergál.
Kifinomítja lelkemet,
néha fáj...
Angyalok szárnyán szállva
üzen: "jól vagyok",
Isten fényében megfürdik,
s megpíben a mennyben.
A balál árnyékának völgye is
otthona.
Kristályfolyó tiszta vizét
issza.
Mosolya mindörökké elkíséri,
már boldog...
Látta a tizenkét drágakövet,
s Isten békéjében ragyog.*

ÚJ KOR

*Sas szárnyán
repülök
Lovak hátán
nyargalok
hajam lobban a szélben.
Boldog vagyok.
Oroszlánnal
viaskodok.
Skorpió sötét
lelkét látom.
Megigéz, s leigázom
S a Vízöntő küszöbéhez
érve
legyőzöm önmagam.*

A DUNA PARTJÁN

*Éj mélykék vizén
sirályok röpte
Szelíd tükörvíz felett
isten lelke
Fehér hajó oldalán
alkonyat fénye
Szelíd gesztenyefák alatt
csend lebegése
Emlékek, álmok
békés feledése
Bárka oldalán
víz esése
Templomba hívó
harang ütése
Folyóba dobott
kő merülése
Szivárvány égre
tekintő emelése
Szívem dalának lélek verése.*

CSANÁDI ISTVÁN ANTAL

RENDSZERVÁLTÁS...

Hallod, vállalom
Pénzem nincs,
De vízözön a bánatom
A papok tudom
mondják.
Isteni dolgokra kell szegezni
Szívünk minden gondolatát.
Így mormolok imát.
istenem,
Te jó Istenem !
Segíts meg
Maradj velem
Tudom én jól
És hiszem,
Még a vadak szívében is van
Réges - rég
Óhaj - sóvárgás
Testében éhség
Értelem
A meg nem értett jóra
Ósidók óta
Így élünk mi sokan a jóba
Reform - kommunista módra.

“CSACSÓ” BEMUTATKOZÓ SZÓJÁTÉKA!

Édesapám, nébai: CSANÁDY IMRE GÁBOR
által

Családi nevem
CSANÁDY - így kell kimondani
Csanády mint csalitban
Csörgés csattogás
Csermedező, csermely csobogás
Hol csúf csóka cserfán cseveg
Csokrot csinálnak
Csillagvirágból
Csípéseket csálnak
Csalárd csalánból...
Csiga csendesen csúszik
Csicsóka csúcsára
Csipkés cserlevélen
Cserebogár csápjá.
Csökönös csobajú
Csörgő patakocská
Csalogat
Kedvesen
Bennünket is oda!

Sey László: Dobozgyűjtő

SZALAI SZILVIA

VÁGYOM EGY HŰS FOLYÓRA

*A forró homokban feksze,
kábán a nap melegétől
fák között bámulva
- kék fény az ég
Vágyom egy hűs folyóra.
Messze ringó Duna-álom.*

A GYERMEK

*A gyermek, mely meg nem született még,
felsír a gondolataimban.
Én kábán a csodálkozástól,
csitítgatom.
Elmémben fájdalmasan vajúdok,
csitítgatnám, de nem hallgat el.
Miért e hangos üvöltés ?
talán nem akar a világra jönni,
a vágy gyermeke akar maradni.
Az érzés fájdalmasan,
könyörtelenül marcangol
s hamuként szórja szívemet a világba,
kérem sikoltva a gyermeket,
ne szülessen erre a világra,
de hiába...*

TESTEDBE VERT

*Téged kérdez minden balandó,
tested kívánja a keresztre.
Vétkes vagy bát bünbődj Te is !
Miért e sok kín,
bűn és bünbődés,
s miért a sok szenvedés ?
Fiad által feloldozád a világot,
de meg nem váltod,
Most Te vagy soron
áldozd fel magad ha mered
Jöjj el, ragadd meg a keziddel,
vedd válladra,
vidd el tőlünk,
támaszd meg testedbe vert szegekkel
ezt a kínkeserves feszületet.*

Rácz Diána rajzai

HORVÁTH BÉLA

Párbeszéd ?

- *Abogy írásaidat elemzem Freud, s Kant filozófikus alapjait ismerem fel. Ezeket én is meg tudnám írni:*
- *Sajnos nem olvastam Freudot, sem Kantot, de egyet tudok: pancsolni csak a másik szobában lehet.*

Soha

*Soha nem jöhet létre kompromisszum
az igazság és az igazságtalanság közt.*

Mérleg

*Nem mi vagyunk való, a korlátok láthatatlanok szinte.
Egyik karám a másik után vesz körbe minket.
Az a dolgunk, hogy átszakítsuk őket.
Egyet azonban tudnunk kell:
Mekkora karámra van szükségünk. (?)*

Egy igaz bíró:

- *Úgy döntöttem, bogy nem tudok dönteni...*

Csak, hogy tudjuk

- *Ne haragudj, bogy a levesedbe köptem !*
- *Ugyan, szóra sem érdemes, én is a tiédbe.*

Kit érdekel ?

*Alulról nézve a Földet; toporzékoló lábak,
felülről bölintő fejek.
Közöttük, - kit érdekel ?*

A Választásokra várva

*Azt szokták mondani; bogy utólag könnyebb.
Azt mondom; a dolgoknak előtte ugyanolyan
súlya van, mint utána.*

Találkoztam a Bölccsel

*Mióta találkoztam a Bölccsel, meghatározom
a múlt, jelen, s jövődőt. Egy csúcsra
mutat a kép; A múlt egy zárt rendszer, a
jelen e csúcsra mutató, s göröngyös,
nyitott a jövő, - szintén zárt rendszer.*

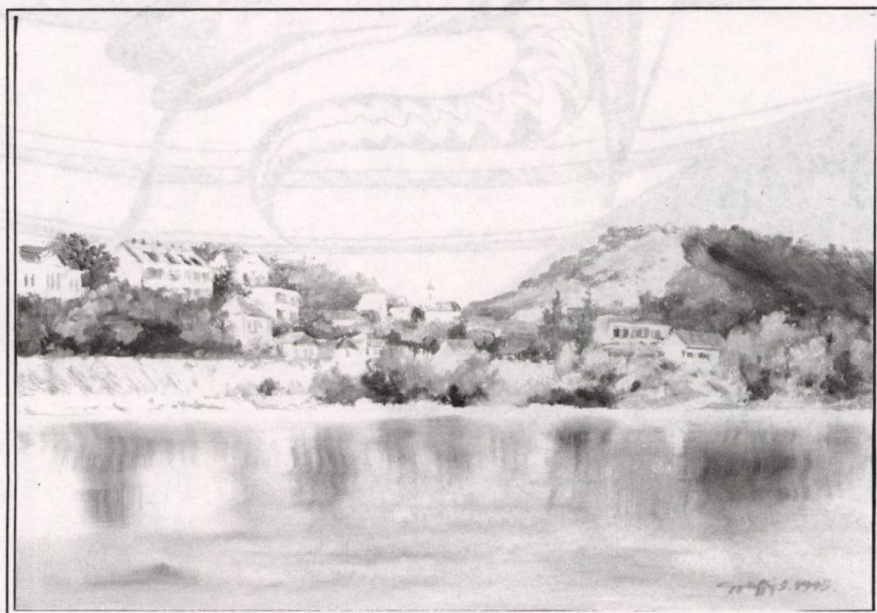
Sey László: Új nemzedék

SZARKA JÓZSEF

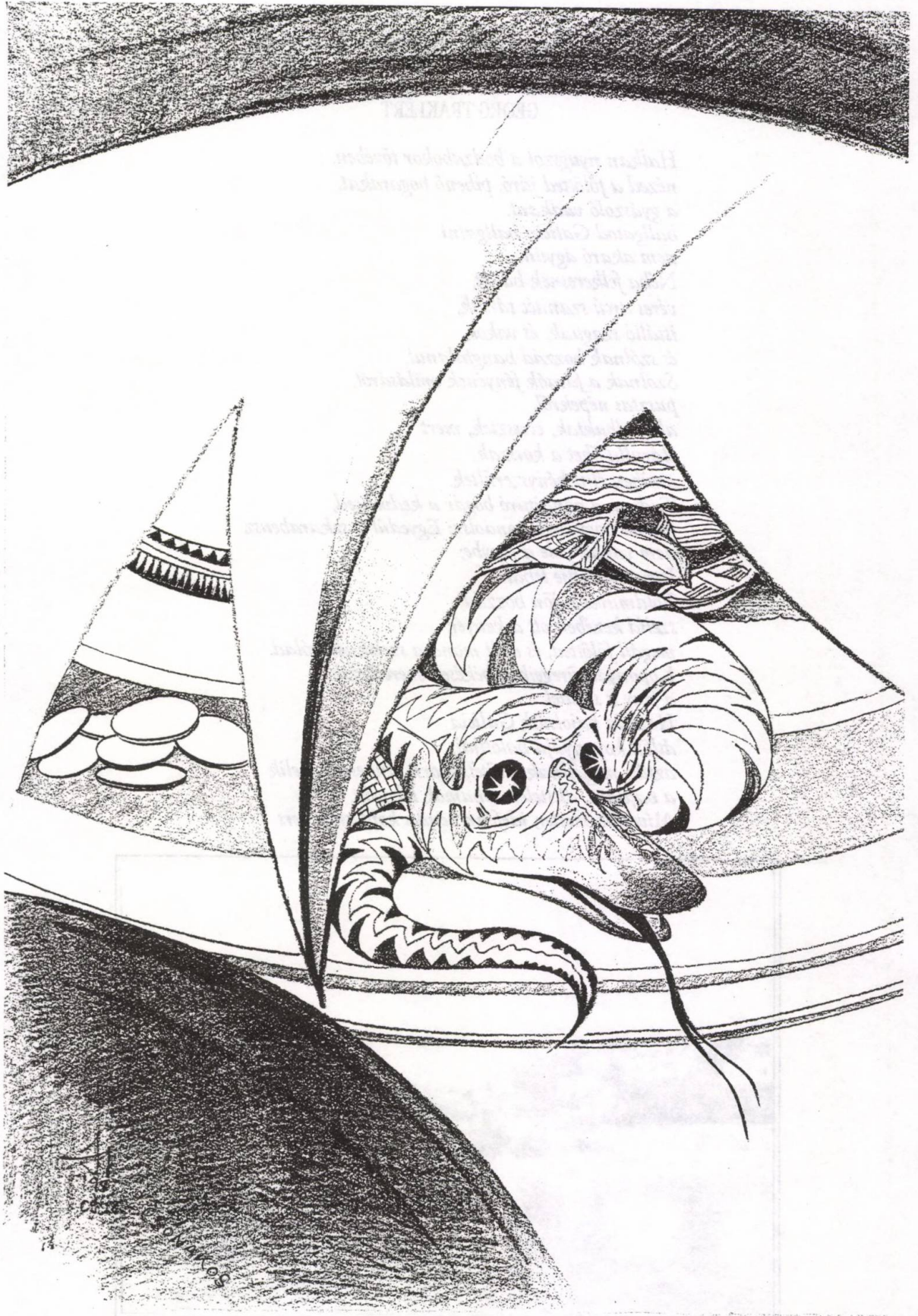
GEORG TRAKLÉRT

Halkan nyugszol a bodzabokor tövében,
 nézed a fölötted járó, pibenő bogarakat,
 a gyászoló vadkant,
 hallgatod Galícia hallgatni
 nem akaró ágyúit.
 Néha felkeresnek halott,
 véres arcú szanitéc társak,
 istálló szagúak, és vakok,
 és szólnak hozzád hangtalanul.
 Szólnak a fáraók fényének omlásáról,
 pusztai népekről,
 akik elbuktak, elvesztek, mert
 elárulta őket a korszak,
 amiben élni kényszerültek.
 Tudom; a ganajtúró bogár a kedvenced,
 tudom bogy arra gondolsz: Egyedül a szkarabeusz
 nem vakult bele a fénybe;
 Isten küldöttje tehat.
 Földműves is jön hozzád,
 szelíd kezében ott a kenyér,
 megáll fölötted, és dalt mond a szeleknek rólad.
 Koponyád üregeiben békésen szeretkezik
 a fény a sötéttel.
 Hozzád hajolnak Galícia
 átlótt koponyájú halottjai,
 aztán megállnak a sötétség ormain, és felemelik
 a hajdani, dicstelen rohamok lobogóit.
 Művesebb mester, idefenn bénán koppan a vers.

Gyórfy József: Paksi dunapart

Sey László: Csónakos

Akik átúszták a Dunát (1998. augusztus 21.)

A 3. Duna-átúszó versenyre idén jelentkeztek a legtöbben. Hogy pontosan mennyien úszták át a folyót, azt senki nem tudja megmondani. Sajnos pontatlanok voltak a regisztrációk, amin érdemes lenne elgondolkodni a szervezőknek, és a következő versenyre egy megbízhatóbb adminisztrációval elejét venni a bizonytalanságnak.

A Paksi Tükör az előző két alkalommal is közölte és most is közli az átúszásra jelentkezettek névsorát. Ahol kérdőjelet talál a kedves olvasó, ott hiányos vagy téves adat megjelenéséről van szó. Az átúszásra jelentkezőknek jelentkezési lapot kellett kitölteniük és a lista összeállításának ez volt az alapja. Néhányan olvashatatlanul töltötték ki ezeket a lapokat, így a következő startszámú személyek kiléte ismeretlen maradt: 21; 30; 62; 70; 84; 133; 148; 161; 187; 192.

Egyébként a jelentkezési ívek alapján 323 fő úszta át a Dunát.

- beri -

Akik átúszták a Dunát (1)

N A P J A I N K

Sor.sz.	Név	Életkor	Lakcím	Startszám	Sor.sz.	Név	Életkor	Lakcím	Startszám
1.	Acélos Bálint	18	Szekszárd	290	49.	Demeter Virág	15	Puskás T. u. 20.	249
2.	Ács András	18	Géderlak	313	50.	Doma Árpád	44	Alkotók u. 15.	78
3.	Ács Sándor	47	Rókus u. 4.	?	51.	Doma Árpád ifj.	20	Alkotók u. 15.	81
4.	Agócs András	32	Tolnai u. 48.	227	52.	Doma Árpádné	43	Alkotók u. 15.	79
5.	Antal Zoltán	35	Budapest	?	53.	Doma Gábor	15	Alkotók u. 15.	80
6.	Apró Csaba	17	Pécel	220	54.	Doma Julianna	18	Alkotók u. 15.	83
7.	Árki Rita	25	Madocsa	207	55.	Duró Ildikó dr.	28	Taszár	204
8.	Bach Tamás	24	Újtemplom u. 21.	121	56.	Egyed Attila	24	Kereszt u. 1.	177
9.	Bachmann Lipót	36	Gesztenyés u. 7.	25	57.	Eisenberger Sándor	21	Táncsics M. u. 2.	243
10.	Balló Péter	45	Wiedemann u. 18.	212	58.	Eisenberger Zoltán	24	Táncsics M. u. 2.	253
11.	Balogh János	22	Munkácsy u. 13.	168	59.	Enyedi Csaba	20	Szt. István tér 22.	254
12.	Balogh László	55	Alpáry Gy. u. 6/19.	112	60.	Fábián Zoltán	25	Szabó E. u. 19.	174
13.	Baranyi Szabolcs	23	Bercsényi u. 13.	235	61.	Farkas Ákos	22	Olaszliszka	96
14.	Bedecs Ferenc	23	Jedlik Á. u. 9.	316	62.	Fehér Imre	26	Deák F. u. 25.	319
15.	Bedecs Péter	22	Jedlik Á. u. 9.	315	63.	Fehér Zoltán	22	Vak Bottyán u. 22.	242
16.	Bencze Roland	19	Kishegyi u. 24.	158	64.	Féhr Krisztián	19	Akác u. 17.	185
17.	Benedeczy József	59	Munkácsy M. u. 21.	123	65.	Feil László	16	Zalka M. u. 19.	100
18.	Benke Roland	17	Dankó P. u. 11.	59	66.	Fenyvesi Helga	16	Fenyves u. 19.	55
19.	Benkóné M. Éva	63	Kömlődi u. 3.	17	67.	Fenyvesi Judit	13	Fenyves u. 19. III/12.	293
20.	Betlehemi Szabolcs	25	Duna u. 1/E.	63	68.	Fenyvesi Judit	13	Fenyves u. 19.	49?
21.	Bézi Sándor	63	Szt. István tér 20.	127	69.	Fodor Gabriella	21	Damjanich u. 8.	53
22.	Bézi Sándorné	?	Szt. István tér 20.	122	70.	Fófai Sándor	37	Szekszárd	149
23.	Birkás István	15	Vak Bottyán u. 22.	97	71.	Fritz József	49	Virág u. 17.	169
24.	Birkás József	40	Vak Bottyán u. 27.	94	72.	Gangel János	43	Munkácsy u. 41.	162
25.	Blézer László	36	Hársfa u. 22/A.	47	73.	Gangel Nóra	10	Munkácsy u. 41.	163
26.	Bluke Gábor	20	Eötvös u. 10.	230	74.	Garay Miklós	51	Dózsa Gy. u. 77.	125
27.	Bodahelyi András	48	Építők u. 6. 3/11.	213	75.	Gazdag Gábor	24	Április 4. u. 34.	110
28.	Bodahelyi Gábor	21	Építők u. 6.	157	76.	Gosztonyi Réka	24	Gárdonyi u. 3.	19
29.	Bognárné K. Mária	40	Kishegyi u. 19.	279	77.	Grosch Andrea Ágnes	23	Bajcsy-Zs. u. 3.	18
30.	Boros László	42	Budapest	279	78.	Grosch József dr	57	Bajcsy-Zs. u. 3.	16
31.	Boros Mária	16	Budapest	278	79.	Gungl Katalin	16	Dunaújváros	?
32.	Boros Balázs	17	Építők u. 8. 3/10.	215	80.	Gutai István	25	Építők u. 16.	?
33.	Brackó Péter	29	Kodály Z u. 4.	301	81.	Gyimóthy Géza	61	Kinizsi u. 56.	15
34.	Brenner Mártonné	65	Duna u. 15.	?	82.	Gyökös Lajos	18	Hidegvölgy u. 42.	44
35.	Buglyó András	21	Szabó E. u. 14. 1/6	105	83.	Gyulai János	54	Árok u. 10.	238
36.	Büttl Béla	15	Wiedemann u. 19.	46	84.	Haaz Ferenc	21	Kornis u. 2/A.	22
37.	Buzás Tamás	16	Gesztenyés u. 23.	87	85.	Haaz Imre	22	Hársfa u. 2/A.	273
38.	Csepreghy Annamária	20	Németkér	131	86.	Haaz Imre	22	Hársfa u. 8.	273
39.	Csepreghy János	18	Németkér	132	87.	Haaz István	34	Gyár u. 1/A.	90
40.	Csorba János	29	Kishegyi u. 36.	252	88.	Hájas Tibor	17	Jászberény	221
41.	Dalnoki László	22	Gesztenyés u. 17. II/9.	50	89.	Hanol Andrea	15	Akác u. 55.	13
42.	Darázsi István	31	Százhalombatta	181	90.	Házi Géza	33	Fenyves u. 16.	56
43.	Dargai Bertalan	24	Mályi	258	91.	Hegedűs László	28	Barátság u. 12.	299
44.	Darnai István	17	Imre u. 1/A.	52	92.	Heidecker Mária	20	Nagydorog	232
45.	Daróczy Balázs	15	Virág u. 16.	115	93.	Heidinger Renáta	19	Bonyhád	236
46.	Demeter Károly	47	Puskás T. u. 20.	248	94.	Heisler Gábor	25	Hunyadi u. 37.	25
47.	Demeter Károlyné	43	Puskás T. u. 20.	270	95.	Herczeg József	51	Váci u. 3.	126
48.	Demeter Norbert	23	Puskás T. u. 20.	261	96.	Hesz József	38	Györkönyi u. 20.	48

N A P J A I N K

Sor.sz.	Név	Életkor	Lakcím	Startszám	Sor.sz.	Név	Életkor	Lakcím	Startszám
97.	Hesz Péter	13	Györkönyi u. 20.	48/1	145.	Krasznai Istvánné dr.	?	Dózsa Gy. u. 4.	124
98.	Hingl Zsolt	20	Szt. István tér 22.	82	146.	Krémer Mária	36	Szabó E. u. 14.	154
99.	Hirt Gábor	12	Domb u. 88.	42/1	147.	Krómer Ágnes	20	Sárgödör tér 3.	270
100.	Hirt József	37	Domb u. 88.	42	148.	Kun L.	14	Szedres u. 5.	265
101.	Hirt Judit	21	Kurcz Gy. u. 18/C.	60	149.	Kutasi György	38	Pollack M. u. 46.	183
102.	Holczinger Zoltán	13	Munkácsi u. 75.	?	150.	Kutasi György Sándor	12	Pollack M. u. 46.	184
103.	Horváth Csilla	31	Szedres u. 5.	111	151.	Lacza Attila	17	Hősök tere 21.	309
104.	Horváth János	43	Szekszárd	114	152.	Lacza Balázs	12	Szív u. 4.	217
105.	Hosnyánszki Tamás	11	Kishegyi u. 10/C.	298	153.	Lacza Csaba	38	Szív u. 4.	219
106.	Hum Ferenc	34	Kurcsatov u. 14.	89	154.	Lacza Gábor	18	Hősök tere 21.	226
107.	Hum Mihály	14	Kornis u. 29	102	155.	Lacza Péter	20	Gábor Á. u. 19.	186
108.	Hum Mihály	45	Kornis u. 29.	101	156.	Lakner Gábor	23	Gesztenyés u. 1. F/2.	282
109.	Imre Zsolt	13	Dunaföldvári u. 8.	241	157.	László Imre	29	Szt. István tér 22/8.	239
110.	Jancsóné Szabó Ildikó dr.	52	Szt. István tér 22.	119	158.	Laszlóczki András	31	Arany J. u. 15.	147
111.	Jilling Gábor	28	Káhvária u. 4.	128	159.	Ledneczki Mihály	23	Bercsényi u. 10.	250
112.	Jobbágyiné Szűcs Judit	46	Babits M. u. 10.	151	160.	Lehmann József	36	Üstökös u. 20.	144
113.	Juhász Bálint	23	Kosár u. 14.	234	161.	Lengyel Ignác	40	Bástya u. 31.	302
114.	Juhász István	23	Zápor u. 64.	130	162.	Lichosyt Róbert	12	Építők u. 16.	14
115.	Kákai Péter	21	Táncsics M. u. 10.	108	163.	Lichosyt Tamás	17	Építők u. 16.	285
116.	Kakuk Éva	24	Nyírtelek	57	164.	Lilker András	19	Dózsa Gy. u. 49.	175
117.	Kasza Menyhért	23	Váci M. u. 8. fsz. 1.	129	165.	Lőrincz Szilvia	20	Fenyves u. 23.	163
118.	Katona Péter	17	Gesztenyés u. 5.	287	166.	Lőrincz Viktor	17	Fenyves u. 23.	286
119.	Kern András	20	Arany J. u. 9.	198	168.	Magyar Zsolt	15	Katona J. u. 10.	36
120.	Kern Margit	61	Duna u. 15.	?	169.	Márton Sándor	19	Kishegyi u. 10/A.	91
121.	Kern Sándor	59	Arany J. u. 9.	200	170.	Meczker István	26	Kurcz Gy. u. 83.	41
122.	Kern Sándorné	52	Arany J. u. 9.	195	171.	Meczker József	27	Kurcz Gy. u. 83.	39
123.	Kern Zoltán	27	Nádor u. 13.	274	172.	Merkli Gábor	17	Cecei u. 17.	255
124.	Kindl Zsolt	23	Széchenyi tér 7.	237	173.	Merkli Máttyás	43	Cecei u. 17.	245
125.	Kiss Adrián	12	Dunaszentgyörgy	138	174.	Miholics Viktor	21	Géderlak	291
126.	Kiss Zoltán	45	Pollack M. u. 42.	304	175.	Molnár Csaba	45	Pollack M. u. 40.	?
127.	Kiszl Tibor	13	Szt. János u. 34.	310	176.	Molnár István	45	Csónak u. 2.	268
128.	Kiszl Tibor	38	Szt. János u. 34.	?	177.	Molnár Mónika	11	Csónak u. 2.	269
129.	Kiszl András	12	Bercsényi u. 52.	?	178.	Morgen Frigyes	41	Szabó E. u. 3.	264
130.	Kiszl Ferenc	42	Bercsényi u. 52.	259	179.	Morgen Fruzsina	10	Szabó E. u. 3.	264
131.	Kiszlíne Sütő Klára	42	Bercsényi u. 52.	277	180.	Mucz Tibor	24	Györkönyi u. 10.	32
132.	Kleithal Sándor	20	Mező u. 22.	107	181.	Nagy Attila	31	Százhalombatta	104
133.	Kónya Tamás	16	Akác u. 36.	136	182.	Nagy Gábor	26	Géderlak	272
134.	Körmöczi Zoltán	41	Árnyas u. 18.	246	183.	Nagy István	45	Fenyves u. 5.	92
135.	Kőrösi Tamás	22	Szekszárd	199	184.	Nagy Miklós	18	Fenyves u. 19. 2/9.	284
136.	Körösztes András	54	Kisfaludy u. 25.	171	185.	Nagy Viktor	16	Újtemplom u. 25.	205.
137.	Körösztes József	28	Kurcsatov u. 22.	120	186.	Nemes Emília	38	Kandó K. u. 14.	150
138.	Kovács Attila	26	Barátság u. 12.	208	187.	Németh Bálintné	58	Kishegyi u. 6.	154
139.	Kovács István	19	Kurcsatov u. 16.	289	188.	Németh Bernadett	16	Gesztenyés u. 21.	283
140.	Kovács Zoltán	13	Vak Bottyán u. 16.	240	189.	Németh Enikő	15	Gesztenyés u. 28.	281
141.	Kováts Balázs	47	Rókus u. 32.	229	190.	Németh István	14	Géderlak	296
142.	Kováts Gergely	19	Rókus u. 32.	228	191.	Németh István	45	Géderlak	295
143.	Kozma Sándor	24	Üstökös u. 14.	37	192.	Németh Sándor	19	Tavaszi u. 26/C.	196
144.	Kozmann György	20	Zalka M. u. 14.	251	193.	Nepp József	22	Domb u. 41.	31

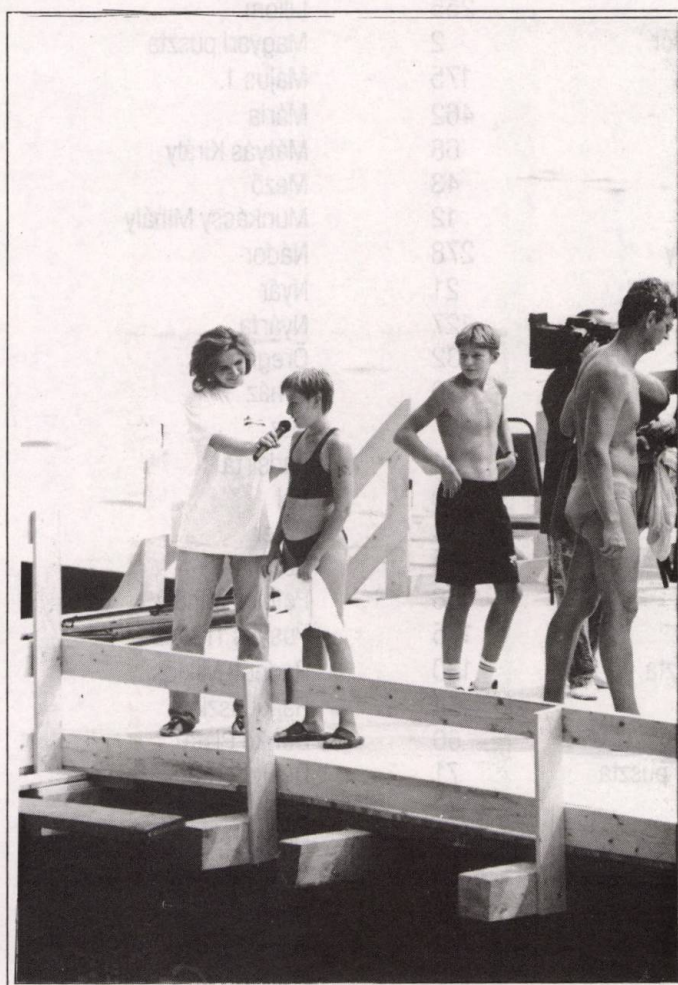
N A P J A I N K

Sor.sz.	Név	Életkor	Lakcím	Startszám	Sor.sz.	Név	Életkor	Lakcím	Startszám
194.	Nickl Ferenc	24	Kinizsi u. 63.	33	242.	Stiener Bálint	10	Pál u. 59.	142
195.	Nikl András	21	Mária u. 29.	267	243.	Stienerné Benedeczy Anikó	34	Pál u. 59.	143
196.	Nikl Ferenc	36	Domb u. 63.	314	244.	Sudár Imre	21	Ifjúság u. 12. II/14.	224
197.	Oláh István	39	Kishegyi u. 41.	69	245.	Szabó Dávid	18	Hidegvölgy u. 102.	71
198.	Oláhné Müller Erzsébet	32	Keskeny u. 26.	141	246.	Szabó István	20	Dunaújváros	225
199.	Osztermájér Ferenc	51	Szt. István u. 22.	29	247.	Szabó Vince	17	Hidegvölgy u. 102.	76
200.	Pach József	16	Tavaszi u. 26/A.	24	248.	Szakács János	15	Építők u. 18.	234
201.	Pach Orsolya	19	Tavaszi u. 26/A.	26	249.	Szarka Ágnes dr.	39	Fenyves u. 10.	64
202.	Pávölgyi Enikő	?	Budapest	20	250.	Szarka Antal	64	Kaposvár	65
203.	Pataky László dr.	48	Géderlak	312	251.	Szava László	17	Hősök tere 11.	23
204.	Peresztegi Csaba	15	Őriszentpéter	182	252.	Szényhenyi Attila dr.	59	Hegy u. 1.	297
205.	Peresztegi József	46	Őriszentpéter	179	253.	Székely Péter	28	Árnyas u. 4.	300
206.	Peresztegi László	41	Deák F. u. 34.	180	254.	Szepesházy Gábor	18	Gyöngyös	86
207.	Pesthy Endre dr.	31	Szekszárd	145	255.	Szepesházyné Saári Zsuzsa	49	Gyöngyös	74
208.	Pfeffer János	21	Vörösmarty u. 3/A.	288	256.	Szócs Teodóra	17	Puskás T. u. 8.	203
209.	Pfeffer János	46	Vörösmarty u. 3/A.	262	257.	Szóts István	13	Duna u. 1/2.	266
210.	Pfeffer Judit	17	Vörösmarty u. 3/A.	263	258.	Szűcs Attila	21	Géderlak	305
211.	Plézer János	15	Bajcsy-Zs. u. 3.	137	259.	Szűcs Enikő	20	Géderlak	271
212.	Prantner József	30	Árok u. 4.	118	260.	Szűle Csaba	31	Dózsa Gy. u. 50.	189
213.	Pulai Norbert	18	Tolnai u. 109/A.	223	261.	Taba Szabolcs	15	Kurcz G. u. 82.	218
214.	Puskás Artúr	27	Domb u. 70.	?	262.	Takács Sándor	20	Kinizsi u. 65.	193
215.	Puskás Zoltán	22	Domb u. 70.	54	263.	Tamás Péter	24	Szedres u. 5.	28
216.	Rácz Róbert	14	Pollack M. u. 42.	317	264.	Tanner Anna	19	Munkácsy u. 20.	167
217.	Ratkos Regina	21	Nyírtelek	58	265.	Tanner Judit	?	Munkácsy u. 20.	166
218.	Ratkos Róbert	25	Nyírtelek	61	266.	Tar István	21	Táncsics M. u. 4.	188
219.	Rauth László	21	Anna u. 3.	40	267.	Tárnai Judit	23	Kaposvár	209
220.	Régi Zoltán	28	Szabó E. u. 14.	85	268.	Tárnai Péter	24	Taszár	211
221.	Rodan László	58	Bonyhád	67	269.	Tell Róbert	16	Dunaföldvári u. 8.	173
222.	Rósa Géza	56	Deák F. u. 23.	27	270.	Tokaji Sándor	15	Pollack M. u. 24.	35
223.	Ruskovics Mihály	23	Hegyalja u. 8/1.	256	271.	Torma Béla	19	Kornis u. 14.	178
224.	Saáry Ágnes	22	Építők u. 37.	72	272.	Tóth Gábor	13	Szedres u. 5. 2/9.	303
225.	Saáry Miklós	49	Építők u. 37.	75	273.	Tóth Krisztina	12	Fenyves u. 19.	164?
226.	Schmidt Attila	15	Pál u. 25.	146	274.	Tóth Krisztina	12	Fenyves u. 19.	294?
227.	Schmidt Béla	37	Bástya u. 4.	109	275.	Tóth Sándor	63	Szedres u. 52/9.	303
228.	Schubert Gábor	12	Hidegvölgy u. 32.	307	276.	Tresll Attila	22	Gábor Á. u. 20.	190
229.	Schubert Gábor	13	Hidegvölgy u. 32.	152	277.	Tumpek Ferenc	63	Kömlődi u. 27.	?
230.	Schubert Péter	15	Hidegvölgy u. 32.	45	278.	Tumpek Ferenc	38	Pusztaszentlászló	?
231.	Sebők Andrea	21	Pécs	206	279.	Tumpek Imre	36	Fecske u. 26.	36
232.	Sey László	52	Cecei u. 2.	77	280.	Tumpek István	32	Deák F. u. 5.	51
233.	Sima Gabriella	17	Kodály z. u. 6.	201	281.	Tumpek József	30	Kömlődi u. 27.	?
234.	Sípos József	27	Arany J. u. 1.	231	282.	Túri Ferenc	40	Tószeg	275
235.	Skucziné Máty Katalin	25	Építők u. 20. 3/5.	116	283.	Túri Tamás	38	Öreghegy u. 66.	260
236.	Somay Gergely	22	Ida u. 1.	113	284.	Ujszászy József	19	Gesztenyés u. 5.	98
237.	Somodi András	19	Babits M. u. 12.	210	285.	Ujszászy József	44	Gesztenyés u. 5.	202
238.	Somodi András	43	Babits M. u. 12.	214	286.	Ujszászy Péter	14	Gesztenyés u. 5.	197
239.	Somodi Andrásné	43	Babits M. u. 12.	160	287.	Urbán László	24	Váci u. 1. II/7.	257
240.	Somodi Csaba	15	Babits M. u. 12.	216	288.	Váczai Antalné	44	Kishegyi u. 30. 3/8.	117
241.	Stein Krisztián	19	Duna u. 13.	193	289.	Varga József	16	Virág u. 27.	135

N A P J A I N K

Sor.sz.	Név	Életkor	Lakcím	Startszám	Sor.sz.	Név	Életkor	Lakcím	Startszám
290.	Varjú Béla	40	Haladás u. 37.	68	303.	Wayer Zoltán	20	Ságyári u. 32.	106
291.	Varjú Linda	12	Haladás u. 37.	68/1	304.	Weil Gábor	27	Kurcsatov u. 20.	93
292.	Vass Antal	41	Péter u. 38.	311	305.	Weisz Attila	25	Arany J. u. 38.	66
293.	Vass Henriett	23	Kishegyi u. 27.	88	306.	Weisz Ferenc	38	Rosthy u. 15.	130
294.	Vass János	16	Kölesdi u. 42.	222	307.	Weisz József	15	Kinizsi u. 38.	170
295.	Vass József	16	Báthory u. 24.	38	308.	Weisz Mátyás	40	Kandó K. u. 14.	155
296.	Vass Zoltán	11	Péter u. 38.	306	309.	Weisz Miklós	14	Kandó K. u. 14.	150/1
297.	Vayer Jánosné	42	Vásár u. 18.	99	310.	Weisz Tamás	12	Rosthy u. 15.	139
298.	Weisz György	23	Kurcz Gy. u. 61.	34	311.	Weisz?	29	Hajnal u. 11.	172
299.	Velencei János	17	Építők u. 47.	233	312.	Wolf István	13	Munkácsy u. 75.	153
300.	Vida György	18	Bajcsy-Zs. u. 6.	73	313.	Wolf Roland	21	Munkácsy u. 75.	?
301.	Wágner Péter	19	Árnyas u. 8.	103	314.	Zámbó Krisztina	21	Április 4. u. 79.	95
302.	Wayer Ferenc	24	Pollack M. u. 36. 4/15.	247	315.	Zelei Lajos	50	Dunaszentgyörgy	175

Molnár Mónika nyilatkozik a Fortuna Rádióknak

Paks utcajegyzéke

Újból nyakunkon a helyhatósági választás.

A pártok és társadalmi szervezetek kampány munkáját szeretnénk megkönnyíteni azzal, hogy közre adjuk Paks városának utcajegyzékét és az adott utcában élő - a 18. életévét 1998. október 10-ig betöltő - szavazópolgárok számát.

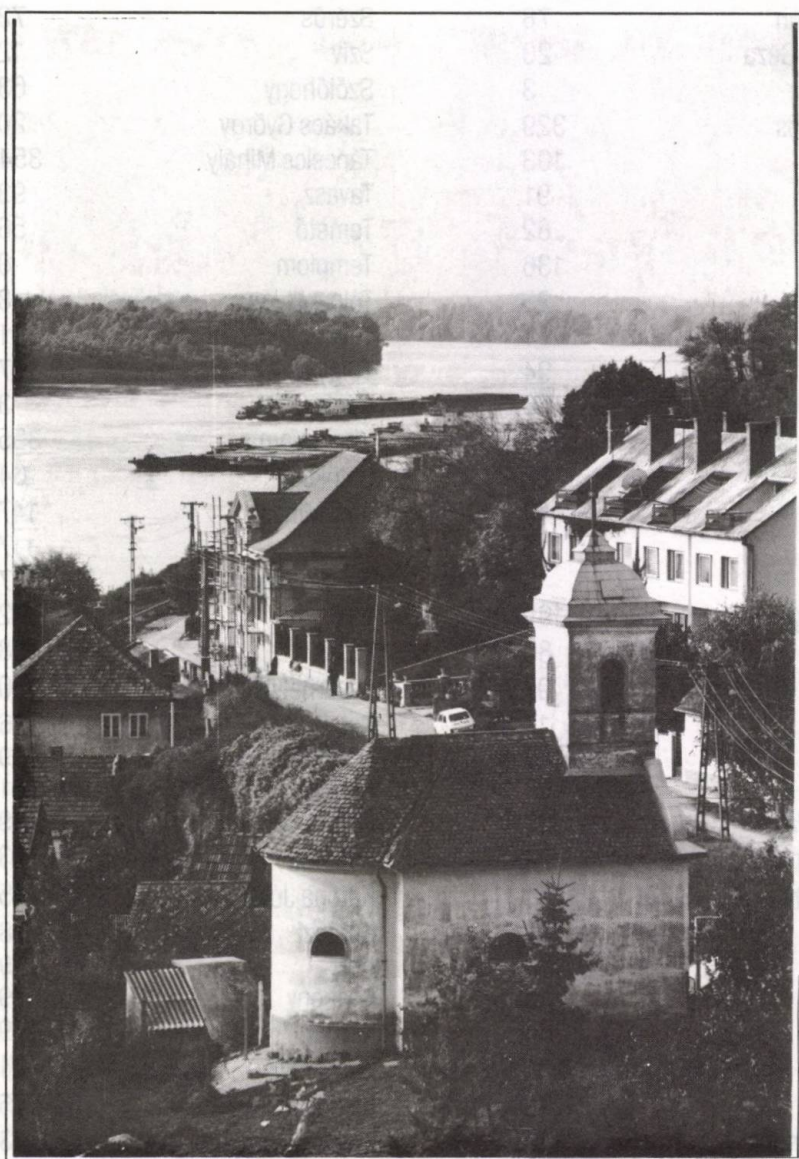
(Forrás: Daróczi Béla: Önkormányzati számítógépes adatbázis, 1998.06.)

Ady Endre	109	Könyök	17
Akác	133	Kurcz György	240
Alkotmány	8	Kurcsatov	632
Alkotók	51	Laktanya	15
Alpári Gyula	4	Lánc	27
Anna	67	Liget	13
Április 4.	255	Liliom	6
Április 4. Újsor	2	Magyari puszta	1
Arany János	175	Május 1.	60
Árnyas	462	Mária	75
Árok	68	Mátyás Király	22
Árpád	43	Mező	55
Árvíz	12	Munkácsy Mihály	169
Babits Mihály	278	Nádor	86
Bajcsy-Zsilinszky	21	Nyár	2
Barátság	127	Nyárfa	4
Bartók Béla	132	Öreghegy	123
Bástya	100	Őrház	2
Báthori	67	Ősz	15
Béke	234	Pacsirta	135
Bem	10	Pál	144
Bercsényi	134	Péter	130
Birtó	80	Petőfi	100
Bocskai	58	Pollack Mihály	300
Cecei	175	Puskás Tivadar	54
Csámpa puszta	130	Radnóti Miklós	140
Csárda	54	Rajk László	95
Csendes	60	Dankó Pista	53
Cseresznyés puszta	71	Deák Ferenc	115
Csokonai	27	Dobó István	46
Csónak	17	Domb	213
Csonka	10	Dózsa György	195
Damjanich	37	Duna	117
Kodály Zoltán	267	Dunaföldvári	36
Kornis	132	Eötvös	49
Kosár	100	Építők	509
Kossuth Lajos	127	Erkel Ferenc	21
Kölcsey	26	Fecske	92
Kölesdi	68	Fehérvári	64
Kömlődi	57	Fenyves	354

Gábor Áron	78	Szérüs	72
Gárdonyi Géza	20	Szív	12
Gátórház	3	Szőlőhegy	63
Gesztenyés	329	Takács György	20
Gyár	103	Táncsics Mihály	354
Györkönyi	91	Tavaszi	93
Hajnal	62	Temető	56
Haladás	136	Templom	8
Halász	25	Toldi Miklós	8
Hangya	1	Tolnai	291
Hársfa	94	Tölgyfa	67
Hattyú	66	Újtelep	3
Hegy	250	Újtemplom	355
Hegyalja	22	Üstökös	64
Hegyes	12	Váci Mihály	147
Hegyhát	15	Vadász	117
Híd	5	Vak Bottyán	117
Hidegvölgy	199	Vas	12
Hősök	80	Vásár	68
Hunyadi	97	Vásárhelyi Pál	30
Ida	17	Kalap	26
Ifjúság	130	Kálvária	19
Imre	37	Kanacsi	51
Jámbor Pál	27	Kandó Kálmán	69
Jókai Mór	14	Kápolna	73
József Attila	41	Katona József	45
Rákóczi	101	Kereszt	78
Rét	29	Kert	9
Retek	15	Keskeny	79
Rókus	66	Kinizsi	179
Rosthy	31	Kisfaludy	74
Rózsa	13	Kishegyi	585
Ságvári Endre	132	Klapka György	3
Sánchegy	78	Vasút	9
Sárgödör	6	Villany	36
Sas	5	Virág	265
Sik	6	Völgy	12
Síp	25	Vörösmarty	65
Sport	100	Wiedemann	63
Szabadság	132	Zalka Máté	85
Szabó Erzsébet	364	Zápor	170
Széchenyi	45	Zöldfa	44
Szedres	235	Zrínyi	6
Szent István	110	Zsíros	14
Szent János	70		
Szentháromság	12	Össz. fő:	16.089

Rókus-kápolna – Prelátus és a Duna

PAKSI TÜKÖR

irodalmi–művészeti és helytörténeti szemle

V. évfolyam, 3. szám, 1998 szeptembere

Szerkeszti a szerkesztő bizottság:

Beregnyei Miklós felelős szerkesztő, Herczeg Ágnes olvasó szerkesztő

Rovatszerkesztők:

Gyórfy József művészet, Szarka József irodalom, Takács Miklós helytörténet

Tördelés: Törökné G. Judit

Kiadja: a Jámbor Pál Társaság, Felelős kiadó: a JPT elnöke

Készült: PA Rt. Nyomda 98/2468. sz., Felelős vezető: Slonczi István

A szerkesztőség címe: Paks, Városi Könyvtár, Villany u. 1.

HU-ISSN: 1218-2109

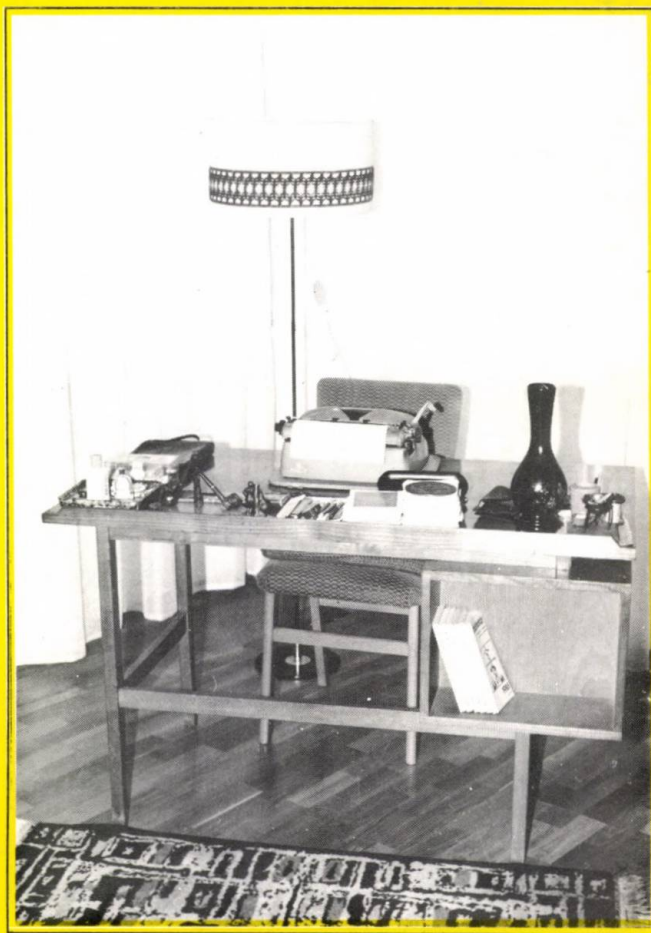

HAGYATÉKOK:
Pákolitz István (1916-1996)

A Városi Múzeumban lévő
emlékszoba részlete